

Noms

Revista de la Societat d'Onomàstica

17 | 2022

Notícies

Novetats bibliogràfiques

Onomàstica i literatura

Ressenyes

J. ANTICH, *Toponímia popular de Silla: zona urbana. Toponímia popular de Silla: zona rural*
M. BATLLE, Ò. BAGUR I P. NAVARRO (ED.), *Manual per a l'elaboració de reculls onomàstics*
R.-L. PORTET, *Les noms de lieu du Roussillon. De la protohistoire à nos jours*

Articles

JESÚS BERNAT I VENTURA CASTELLVELL, *Normes «Per al recull de noms de lloc»
i «Instruccions per a la notació fonètica de topònims» de Joan Coromines*
VENTURA CASTELLVELL, *Recull de material onomàstic.*

Carta de Joan Coromines a l'Ajuntament de Cornudella de Montsant
FERRAN GUARDIOLA, *35è aniversari de "La Mata (els Ports de Morella)"*

IGNASI M. MUNTANER, *Súbur*

JEAN-JACQUES SERRA I JEAN-PAUL ESCUDERO, *Sobrenoms i noms de casa de Ceret*

Presentació

PERE NAVARRO GÓMEZ

President de la SdO

El número 17 de la revista **Noms** és el primer que apareix després d'haver-se celebrat l'Assemblea General Ordinària dels socis de la Societat d'Onomàstica. L'Assemblea es va celebrar el dia 26 de febrer d'enguany, al Campus Catalunya de la Universitat Rovira i Virgili, a la ciutat de Tarragona, durant la qual es va procedir a la votació d'una nova junta directiva. Tanmateix, no serà fins al dia 7 de març que quedarà oficialment constituïda la nova Junta, formada pels i per les vocals Rosa Maria Anglès, Òscar Bagur, Fèlix Bruguera, Ventura Castellvell, Javier Giralt, Maribel Guardiola, Andreu Beltran, Maite Mollà, Eugeni Perea, Assumpció Rehues, Joan Tort, Sílvia Veà; César López, tresorer; Mar Batlle, secretària general; Enric Ribes. Vicepresident, i qui substitueix aquestes línies, president.

Aquesta nova Junta referma la voluntat de continuar treballant perquè la Societat d'Onomàstica sigui un referent de primera línia en l'àmbit de la promoció i estudi dels noms de lloc i de persona de casa nostra. Després de més de quaranta anys de la seva fundació, la nostra entitat s'ha convertit en un referent reconegut per les seves aportacions en el món de l'onomàstica. Aquest reconeixement ha estat validat per totes les entitats

d'arreu de casa nostra que han volgut col·laborar en l'edició del *Manual per a l'elaboració de reculls onomàstics* que va veure la llum el desembre de 2021. Les entitats que hi van col·laborar representen tot el territori, sense exclusions: l'Institut d'Estudis Catalans, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, la Universitat de les Illes Balears, l'Acadèmia Aragonesa de la Llengua, el Govern d'Andorra, la Universitat de Perpinyà, i l'Ajuntament de l'Alguer.

Des del darrer número de **Noms**, també s'han dut a terme diverses activitats com la Jornada dedicada a Renada-Laura Portet, recentment traspasada, el dia 2 de desembre de 2022, al Casal (Perpinyà), organitzada per Òmnium Cultural i l'Institut d'Estudis Catalans, amb la col·laboració de la SdO.

Els dies 3 i 4 de desembre de 2021, la Seu Universitària de la ciutat d'Alacant va acollir la celebració de la XIV Jornada d'Onomàstica de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i 48è col·loqui de la Societat d'Onomàstica. Els dies 6, 7 i 8 del passat mes de maig, finalment, i gràcies a la dedicació incombustible del nostre soci Joan Anton Rabella, es va poder celebrar, amb una excel·lent organització i participació de públic el 47è

col·loqui de la Societat d'Onomàstica (s'havia d'haver celebrat abans del d'Alacant), a Trepç i a la Terreta, amb el suport de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.

Abans d'acabar el 2021 va aparèixer el número 7 de la revista *Onomàstica*, que publica la nostra entitat. Dins la nostra col·lecció "L'Estralla" s'hi ha publicat la *Toponímia històrica de Figueres*, d'Antoni Egea Codina (L'Estralla, 6); l'*Onomàstica de Castellvell del Camp i d'Almòster*, de Ramon Amigó (L'Estralla, 7), a cura de Pere Navarro i Montserrat Amigó; *Mirades sobre Emili Casanova en el seu 65è aniversari*, a cura de José Enrique Gargallo i Mar Batlle (L'Estralla, 8). És a impremta el llibre que duu per títol *Llengua, dialecte i frontera al Nord del país* (L'Estralla, 9), a cura de Joan Peytaví i Jérémy Sardà. En col·laboració amb l'Oficina d'Onomàstica de l'Institut d'Estudis Catalans, abans d'acabar l'any, la SdO publicarà l'*Onomàstica del terme municipal de Torredembarra*, guanyador del III Premi Ramon Amigó.

Desitgem-nos, tots plegats, bona feina amb la força, l'entusiasme, el coratge i la il·lusió que la nostra Societat ha vingut manifestant durant aquests darrers anys, amb la col·laboració de tothom.

Notícies

D'ací; onomàstica catalana

El Ple de Caldes de Montbui aprova la denominació de tres nous espais públics amb noms dedicats a les dones

↗ <https://www.caldesdemontbui.cat/actualitat/noticies/el-ple-aprova-la-denominacio-de-tres-nous-espais-publics-amb-noms-dedicats-a-les-dones.html>

Els noms de religiosos en el nomenclàtor de Terrassa

↗ <https://monterrassa.cat/societat/terrassa-compta-20-noms-religiosos-173323/>

Olesa tria els noms de dones amb els quals es batejaren sis carrers de Cal Candi

↗ <https://www.regio7.cat/catalunya-central/baix-llobregat/2022/04/16/olesa-tria-els-noms-dones-65051985.html>

L'Ajuntament de Tarragona anuncia vint-i-nou noms de carrers, molts de dones

↗ https://www.diarimes.com/noticies/tarragona/2022/04/20/l-ajuntament-tarragona-anuncia-vint-nou-noms-carrers-molts-dones_121093_1091.html

Els veïnats de Llubí elegeixen els noms de tres carrers

↗ <https://www.saplaca.cat/aqui-i-ara/els-veïnats-de-llubí-elegeixen-els-noms-de-tres-carrers/>

Carrer per a Joan Castaño, el cronista de Natzaret (València)

↗ <https://cadenaser.com/2022/04/20/juan-castano-el-cronista-de-nazaret/>

Un carrer amb el nom de la primera consellera general d'Andorra

↗ https://www.diariandorra.ad/noticies/opinio/2022/04/11/el-mirador-del-pais-carrer-amb-nom-primer-consellera-general_198641_1129.html

El Palau d'Anglesola bateja deu carrers amb nom de dones

↗ <https://www.lamanyana.cat/el-palau-danglesola-bateja-deu-carrers-amb-nom-de-dones/>

Roda de Berà substitueix el nomenclàtor de cinc carrers per noms femenins

↗ <https://infocamp.cat/arxiu-seccio-vida-municipal/item/51662-roda-de-bera-substitueix-el-nomenclator-de-cinc-carrers-per-noms-femenins>

Significat dels noms de la comarca de l'Alcalatén

↗ <https://www.elperiodicomediterraneo.com/comarcas/2022/04/09/lalcora-atzeneta-vistabella-signifiquen-nombres-58207783.html>

Barcelona amb nom de dona: cada cop més carrers femenins

↗ https://www.elnacional.cat/ca/barcelona/barcelona-nom-dona-cop-carrers-femenins_734163_102.html

"8 cognoms valencians"

↗ <https://www.youtube.com/watch?v=ottpopPNazc>

↗ Crevillent aprova en ple noves denominacions en la seua llista de carrers <https://www.crevillent.es/actualidad/crevillent-aprova-en-ple-noves-denominacions-en-la-seua-llista-de-carrers/>

Més de la meitat dels cognoms tradicionals de les Balears s'han perdut

↗ <https://ib3.org/mes-de-la-meitat-dels-cognoms-tradicionals-de-les-balears-shan-perdut>

La toponímia vilera, un patrimoni a protegir

↗ https://www.ondacero.es/emisoras/comunidad-valenciana/marina-baixa/noticias/toponimia-vilera-patrimoni-protector_20220330624446599ff11d0001b3be7b.html

Gabriel Bibiloni: «En Baleares han desaparecido 1.181 apellidos con origen en el siglo XIII»

↗ <https://www.ultimahora.es/noticias/local/2022/03/31/1716793/gabriel-bibiloni-baleares-han-desaparecido-1181-apellidos-origen-siglo-xiii.html>

Una vintena de municipis valencianoparlants mantenen la toponímia exclusivament en castellà

↗ <https://www.nosaltreslaveu.cat/noticia/74928/una-vintena-de-municipis-valencianoparlants-mantenen-la-toponimia-exclusivament-en-castell>

Etimologia dels pobles de la comarca de l'Alt Palància

↗ <https://www.elperiodicomediterraneo.com/alto-palancia/2022/03/22/segorbe-toro-caudiel-signifiquen-nombres-58999267.html>

L'Arxiu Comarcal i l'Arxiu Municipal de Granollers presenten el fruit de 50 anys de treball de l'expert en onomàstica i toponímia Enric Garcia-Pey

↗ <https://www.granollers.cat/noticies/sala-de-premsa/1%E2%80%99garxiu->

comarcal-i-l%E2%80%99arxiu-municipal-de-granollers-presenten-el-fruit-de-50

L'Ajuntament de Vinaròs proposarà atorgar una nova nomenclatura a carrers i camins del municipi

↗ <https://www.castelloninformacion.com/vinaros-proposara-otorgar-nova-nomenclatura-carrers-camins-municipi/>

Tortosa busca dones rellevants per incorporar-les al carrers

↗ <https://www.diaridetarragona.com/ebre/Tortosa-busca-dones-rellevants-per-incorporar-les-al-carrers-20220313-0044.html>

Etimologia de les poblacions de la comarca de la Plana

↗ <https://www.elperiodicomediterraneo.com/comarcas/2022/03/12/mapa-interactivo-plana-alta-historia-59491646.html>

Una mica d'humor a càrrec de la toponímia valenciana...

↗ https://www.youtube.com/watch?v=koXHhRf8_XQ

“¿Qué esconden los nombres de las calas de Mallorca?”

↗ <https://www.ultimahora.es/noticias/local/2022/03/05/1706797/esconden-nombres-calas-mallorca.html>

Finalitza el treball d'onomàstica de Maçanet de la Selva

↗ <https://www.scoop.it/topic/e-onomastica/p/4130618108/2022/03/04/finalitza-el-treball-d-onomastica-de-macanet-de-la-selva>

El cartògraf mallorquí que va deixar el seu nom per mig planeta

↗ <https://www.vilaweb.cat/noticies/com-a-casa-el-cartograf-mallorqui-que-va-deixar-el-seu-nom-per-mig-planeta-bauca-bauza-nova-zelanda/>

El Besòs i el Maresme impulsa la feminització dels seus espais públics

↗ https://ajuntament.barcelona.cat/santmarti/ca/noticia/descoberta-de-plaques-dels-jardins-amb-nom-de-dona-al-besos-i-el-maresme_1149650

VilaWeb, TV3 i Catalunya Ràdio canvien “Kíev” per “Kiiv”

↗ <https://www.vilaweb.cat/noticies/vilaweb-canvia-kiev-kiiv/>

Les conferències de la XIV Jornada d'Onomàstica de l'AVL - 48é Col·loqui de la SdO (Alacant) ja estan disponibles en el canal YouTube de l'AVL

↗ <https://www.youtube.com/watch?v=z0CosnXNjUg>

La burocràcia i el centralisme: el recorregut difícil de Catalunya Nord per a canviar el nom del departament

↗ <https://www.vilaweb.cat/noticies/la-burocracia-i-el-centralisme-el-dificil-recorregut-de-catalunya-nord-per-a-canviar-el-nom-del-departament/>

Diccionari de carrers de l'Ajuntament de Palau-solità i Plegamans

↗ <https://www.palauplegamans.cat/pg6/educacio-i-cultura/thm3/pag1287/pl300/srv-clt-diccionari-carrers.htm>

El Fons Enric Garcia-Pey i Pey de l'Arxiu Municipal de Granollers posa a l'abast la documentació d'aquest expert en onomàstica i toponímia de la comarca

↗ <https://www.granollers.cat/noticies/arxiu/el-fons-enric-garcia-pey-i-pey-de-l%E2%80%99arxiu-municipal-posa-l%E2%80%99abast-la-documentaci%C3%B3-d>

Alcarràs posarà el nom de Carla Simón a un carrer o plaça del municipi per retre-li homenatge

↗ <http://www.elpuntavui.cat/societat/article/5-societat/2104490-alcarras-posara-el-nom-de-carla-simon-a-un-carrer-o-placa-del-municipi-per-retre-li-homenatge.html>

Mont-roig vol feminitzar els noms dels carrers del municipi

↗ <https://catalunyadiari.com/tarragonadigital/costa-daurada/montroig-camp-feminitzara-nomenclator-carrers-municipi>

Toponímia i història per commemorar el Dia de la Llengua Materna a Mequinensa

↗ <https://tempsdefranja.org/territoris/baix-cinca/toponimia-i-historia-per-commemorar-el-dia-de-la-llengua-materna-a-mequinensa/>

Més de 60 símbols franquistes s'exhibeixen a les Illes malgrat l'obligació d'erradicar-los

↗ <https://www.vilaweb.cat/noticies/seixanta-simbols-franquistes-illes-malgrat-prohibicio/>

Aquests són els noms de la disputa en els carrers de Castelló

↗ https://www.elperiodic.com/val/castellon/aquests-noms-disputa-carrers-castello_802599

La Diputació de València convoca ajudes per el Pla de Normalització Lingüística 2022 que inclou la toponímia menor

↗ <https://actualitatvalenciana.com/diputacion-valencia-ayudas-pla/>

Wordle toponímic

↗ <https://www.cabassers.org/jocs-toponimics/>

Alzira difon la toponímia i els modismes propis

🔗 https://www.ivoox.com/alzira-difon-toponimia-i-els-modismes-propis-audios-mp3_rf_82387657_1.html

“El geógrafo que busca la felicidad entre atlas y clases: Joan Tort”

🔗 <https://epaper.lavanguardia.com/share/article/80e89bd5-bcad-4292-ba90-e8c37a1e80fo/fe3cf44f-c4b5-4b87-b1b7-fc3213758137>

Gabriel Bibiloni: «Si es va rebutjar el nom del mallorquí més universal, seria problemàtic posar el nom d'un jove esportista a l'aeroport»

🔗 <https://www.dbalears.cat/balears/balears/2022/02/07/362217/gabriel-bibiloni-rebutjar-nom-del-mallorqui-mes-universal-seria-problematic-posar-nom-jove-esportista-aeroport.html>

‘La Ràpita’ ja és nom oficial

🔗 <https://www.naciodigital.cat/noticia/230425/pita-ja-nom-oficial>

Almassora retola amb nom de literates valencianes carrers sense denominació

🔗 <https://castelloextra.com/comarcas/almassora/almassora-rotula-nombres-literatas-valencianas-calles-sin-denominacion/>

València donarà nom de dones a sis carrers

🔗 https://www.apuntmedia.es/noticias/societat/valencia-donara-nom-dones-cinc-carrers_1_1486037.html

Llivia recupera els noms antics de les cases i organitzarà itineraris per promoure'ls entre els turistes

🔗 <https://www.ccma.cat/324/llivia-recupera-els-noms-antics-de-les-cases-i-organitzara-itineraris-per-promoure-els-entre-els-turistes/noticia/3110910/>

El departament dels Pyrénées Orientales podria canviar de nom - Ràdio Arrels

🔗 <https://www.radioarrels.cat/noticia/2098/el-departament-dels-pyrenees-orientales-podria-canviar-de-nom>

Aprovada la nova denominació de set espais de la via pública

🔗 <https://elfar.cat/art/39299/aprovada-la-nova-denominacio-de-set-espais-de-la-via-publica>

Espifiada: Colau inaugura el carrer d'Ana María Matute amb una falta d'ortografia

🔗 https://www.elnacional.cat/ca/barcelona/espifiada-colau-inaugura-carrer-ana-maria-matute-falta-ortografia_699444_102.html

Ana María Matute tindrà un carrer a Barcelona

🔗 <https://beteve.cat/societat/ana-maria-matute-carrer-barcelona-canvi-nom-ramiro-maeztu/>

L'Ajuntament adjudica al Grup d'Estudis Ripolletencs l'estudi dels noms dels espais públics de Ripollet

🔗 <https://www.ripollet.cat/actualitat/noticies/lajuntament-adjudica-al-grup-destudis-ripolletencs-lestudi-dels-noms-dels-espais-publics-de-ripollet>

Assemblea General i eleccions a Junta Directiva de la Societat d'Onomàstica

🔗 <https://www.onomastica.cat/assemblea-general-i-eleccions-a-junta-directiva/>

La Societat d'Onomàstica publica l'anuari 'Onomàstica' i la revista 'Noms' amb el suport de la Direcció General de Política Lingüística

🔗 <http://llengua.gencat.cat/ca/detalls/noticia/La-Societat-dOnomastica->

publica-lanuari-Onomastica-i-la-revista-Noms-amb-el-suport-de-la-DGPL

Castelló retola l'antiga jueria medieval en el 30 aniversari de l'Aljama

🔗 <https://castelloextra.com/castello/castello-ritula-juderia-medieval-30-aniversario-aljama/>

L'Ajuntament sol·licita a FGV la normalització lingüística valenciana dels noms de les estacions de metro de l'Albereda i Aiora

🔗 <https://www.valencia.es/val/actualitat/-/content/normalizaci%C3%B3n-nombres-estaciones-metro>

Per què et dius així? | LLENGUA I HUMANITAT

🔗 <https://www.youtube.com/watch?v=uOBhkppNPjw&t=2s>

Ariany retirarà plaques i noms de carrers franquistes del municipi

🔗 https://www.arabalears.cat/partforana/ariany-retirara-plaques-noms-carrers-franquistes-municipi_1_4233492.html

Cabacés en castellà, o Cabassers en català?, per Manel Sastre - Catalunya Ràdio

🔗 <https://www.ccma.cat/catràdio/catalunya-al-dia/cabaces-en-castella-o-cabassers-en-catala/noticia/3131167/>

La toponímia de Menorca, en perill de desaparició

🔗 <https://ib3.org/la-toponimia-de-menorca-en-perill-de-desaparicio>

Es restitueix el topònim “Maó” com a forma única oficial

🔗 <https://www.vilaweb.cat/noticies/es-restitueix-el-toponim-mao-com-a-forma-unica-oficial/>

El nomenclàtor dels carrers de Terrassa, recollit en un opuscle al web de l'Ajuntament

↗ <https://malarrassa.cat/politica-societat/el-nomenclator-dels-carrers-de-terrasa-recollit-en-un-opuscle-al-web-de-lajuntament/>

Mislata, un municipi valencià que té una desena de carrers dedicats a personatges del carlisme i del nacionalcatolicisme

↗ https://www.eldiario.es/comunitat-valenciana/val/mislata-municipi-valencia-desena-carrers-dedicats-personatges-carlisme-i-nacionalcatolicisme_1_8608094.html

La incongruent campanya natalenca de la Generalitat Valenciana que castellanitza els topònims

↗ <https://www.vilaweb.cat/noticies/la-incongruent-campanya-natalenca-de-la-generalitat-valenciana-que-castellanitza-els-toponims/>

Sorpreses en la toponímia normativa als mapes de l'IDEIB (2)

↗ <https://www.dbalears.cat/opinio/opinio/2022/01/13/361115/sorpreses-toponimia-normativa-als-mapes-ideib-1.html>

Alzira recupera els noms tradicionals de 80 carrers

↗ <https://www.riberaexpress.es/2022/01/10/alzira-recupera-els-noms-tradicionals-de-80-carrers/>

Els cartells d'entrada a Perpinyà retolats en català durant la nit - Ràdio Arrels

↗ <https://www.radioarrels.cat/noticia/2085/els-cartells-dentrada-a-perpinya-retolats-en-catala-durant-la-nit>

“La nueva toponimia de Ibiza”

↗ <https://www.periodicodeibiza.es/pitiusas/ibiza/2021/12/28/1683361/nueva-toponimia-ibiza.html>

“Menorca nom a nom” ha recuperat 790 topònims

↗ <https://www.onomastica.cat/menorca-nom-a-nom-ha-recuperat-790-toponims/>

El municipi català construït (expressament) amb la forma del mapa d'Espanya

↗ <https://www.rac1.cat/societat/20211207/4103608359200/badia-del-valles-mapa-espanya-nucli-urba.html>

Metro València eliminarà el nom de Joan Carles I en una de les parades de metro

↗ <https://www.vilaweb.cat/noticies/valencia-eliminara-nom-joan-carles-parades-metro-nomenclatura/>

e-Onomastics: Jornades d'Onomàstica de Tortosa in Tweets

↗ <https://e-onomastics.blogspot.com/2021/11/jornades-onomastica-tortosa-in-tweets.html>

Santi Arbós, en la jornada del Centre d'Estudis Comarcals del Segrià, ha presentat el treball “Els determinatius en la toponímia major municipal del Segrià”

↗ <https://fulleda-pqp.blogspot.com/2021/11/santi-arbos-de-fulleda-la-novena.html>

“Mapa interactivo de la Plana Alta | ¿Sabes la historia del nombre de Castelló, Vila-real, Almassora o Benicàssim?”

↗ <https://www.elperiodicomediterraneo.com/comarcas/2021/11/14/mapa-interactivo-plana-alta-historia-59491646.html>

Llibre homenatge a Vicenç M.

Rosselló en motiu dels seus 90 anys

↗ <https://www.onomastica.cat/llibre-homenatge-a-vicenc-m-rossello/>

De la vora; onomàstica occitana i peninsular

Els veïns de San Esteban (Astúries) decidiran en un referèndum el nom del seu poble

↗ <https://www.elcomercio.es/asturias/mas-concejos/vecinos-esteban-decidiran-20220501000709-ntvo.html?ref=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Redondela (Galícia) reunirà en tres llibres la microtoponímia de las parròquies

↗ <https://www.farodevigo.es/comarcas/2022/04/30/redondela-reunira-tres-libros-microtoponimia-65556903.html>

“El Conceyu de Corvera edita un mapa toponímicu”

↗ <https://www.europapress.es/asturianu/noticia-conceyu-corvera-edita-mapa-toponimicu-20220428144954.html>

“Carreteres del Estáu diz que nun usa la toponimia asturiana porque l'asturianu nun ye oficial, según Iniciativa”

↗ <https://www.europapress.es/asturianu/noticia-carreteres-estau-diz-nun-usa-toponimia-asturiana-porque-lasturianu-nun-ye-oficial-iniciativa-20220426155556.html>

Felix González, guanyador del “I Concurso Paisaje y Toponimia de la Provincia de Zamora”

↗ <https://tierraalantre.wordpress.com/2022/04/19/ya-saliu-nuevu-numaru-del-llumbreiru%E2%82%AC%82%2F>

Cessió de les competències sobre toponímia en euskera a Euskadi al PSOE

↗ https://www.eldiario.es/euskadi/pnv-cede-socialistas-competencia-toponimia-euskera-dudas-academia-vasca_1_8920955.html

El BOPA publica la toponímia oficial de Caravia (Astúries)

↗ <https://www.lne.es/asturias/n-asturianu/2022/04/21/bopa-publica-toponimia-oficial-caravia-65122085.html>

Rescatant la toponímia de Robledo de Corpes (Castella-la Manxa)

↗ <https://nuevaalcarria.com/articulos/robleto-de-corpes-al-rescate-de-la-toponimia-de-los-pueblos>

“Navia, Ayande, Somiedo, Cuideiru y Ibias, únics conceyos que queden por oficializar la so toponímia tradicional”

↗ <https://www.lne.es/asturias/n-asturianu/2022/04/10/navia-ayande-somiedo-cuideiru-ibias-64822577.html>

Covelo (Galícia) sol·licita l'adhesió a la Rede de Dinamización Lingüística per a la recuperació de la toponímia local

↗ <https://www.farodevigo.es/comarcas/2022/04/10/covelo-solicita-adhesion-red-dinamizacion-64863443.html>

“A Xunta calcula que faltan dous millóns de topònims por rexistrar”

↗ <https://www.lavozdegalicia.es/noticia/galicia/2022/04/08/xunta-calcula-faltan-dos-millones-toponimos-registrar/00031649436927058479402.htm>

Polèmica toponímica a Astúries entre Orlé i Orllé

↗ <https://www.lne.es/cuencas/2022/04/08/orle-ye-orlle-junta-toponimia-64785621.html>

“Diez nuevos municipios de cinco provincias andaluzas aprueban en Pleno la denominación de sus asentamientos poblacionales en el marco del proyecto ITACA”

↗ <https://www.juntadeandalucia.es/institutodeestadisticaycartografia/prodCartografia/toponimia/notaprensa.htm>

↗ El Concello de Ferrol presenta el projecte ‘Canido en Nomes’ <http://www.galiciaartabradigital.com/archivos/258272>

El Valle (Granada) denomina carrers amb noms de veïnes per visualitzar-les en la memòria col·lectiva

↗ <https://elcomarcadelecrin.com/2022/03/15/el-valle-denomina-calles-con-nombres-de-vecinas-para-visualizarlas-en-la-memoria-colectiva/>

“L'Academia de la Llingua va adaptar los topònims ucraïnos siguiendo los encamientos Internacionales”

↗ <https://www.europapress.es/asturianu/noticia-lacademia-llingua-va-adaptar-toponimos-ucraïnos-siguiendo-encamientos-internacionales-20220310123036.html>

Un atlas visual recull la toponímia de les cartes etnogràfiques de Gran Canària

↗ <https://www.laprovincia.es/gran-canaria/2022/03/10/atlas-visual-recoge-toponimia-cartas-63642302.html>

“Kiev será Kíiv a partir de agora en galego”

↗ <https://www.lavozdegalicia.es/noticia/cultura/2022/03/08/kyiv-sera-kiiv-partir-agora-galego/00031646744139343616816.htm>

Reportatge “Toponímia de las Pireneas” (ÒCtele)

↗ <https://www.youtube.com/watch?v=AGzLOzCayKY>

“El euskera gana terreno en la toponímia de Navarra”

↗ <https://elpais.com/espana/2022-03-02/el-euskera-gana-terreno-en-la-toponimia-de-navarra.html>

Leopoldo Antolín guanya el V Concurs de recollida de toponímia ‘Concha de Lama’

↗ <https://ileon.eldiario.es/cultura/065985/leopoldo-antolin-gana-el-v-concurso-de-recogida-de-toponimia-concha-de-lama>

Informe sobre el topònim Forniella de l'associació El Teixu

↗ <https://elteixu.org/el-teixu-publica-un-informe-sobre-toponimu-forniella/>

“Referéndum en Villanueva de la Serena y Don Benito: ¿Cómo se llamará la nueva ciudad?”

↗ <https://elpais.com/espana/madrid/2022-02-19/referendum-villanueva-de-la-serena-y-don-benito-como-se-llamara-la-nueva-ciudad-porque-se-unen.html>

“Apellidos guanches”

↗ <https://diariodeavisos.elespanol.com/2022/02/apellidos-guaniches/>

96.000 topònims navarresos en una base de dades d'Euskaltzaindia

↗ <https://www.noticiasdenavarra.com/actualidad/sociedad/2022/02/01/96000-toponimos-navarros-base-datos/1224899.html>

PP i Unidas Podemos contra la denominació de carrers de Càceres amb noms d'alcaldes

↗ <https://www.regiondigital.com/noticias/caceres-y-provincia/356992-pp-y-unidas-podemos-votan-en-contrade-denominar-calles-con-nombres-de-alcaldes-de-caceres.html>

Mor Agustín Pallarés Padilla, fill adoptiu de Lanzarote i expert en la toponímia i història de l'illa

↗ https://www.eldiario.es/canariasahora/sociedad/fallece-agustin-pallares-padilla-hijo-adoptivo-lanzarote-maestro-historia-toponimia-islena_1_8718095.html

“Los topónimos sepultados por el volcán en La Palma y los que nacerán”

↗ <https://theconversation.com/los-toponimos-sepultados-por-el-volcan-en-la-palma-y-los-que-naceran-174259>

“Aprobada por unanimidad el Parlamento gallego la Propuesta Non de Llei pa la defensa del topónimu ‘Ría de Ribadeo’”

↗ <https://www.europapress.es/asturianu/noticia-aprobada-unanimidad-parlamentu-gallegu-propuesta-non-llei-pa-defensa-toponimu-ria-ribadeo-20211202151736.html>

“A filóloga Ana Boullón ingresará en diciembre como miembro de número da RAG”

↗ <https://www.lavozdegalicia.es/noticia/cultura/2021/11/29/br-filologa-ana-boullon-ingresara-diciembre-miembro-numero-rag/00031638184461583118612.htm>

“Cazando topónimos. Diputación Provincial de Segovia”

↗ <https://www.eldiasegovia.es/noticia/Z3FD16E0D-B265-83FC-8D68BF20ECC6714A/202111/cazando-toponimos>

Guerra toponímica entre Galicia i Astúries

↗ <https://www.farodevigo.es/galicia/2021/11/24/galicia-asturias-guerra-toponimica-entente-59895154.html>

e-Onomastics: VI Xornada de Onomástica Galega

↗ <https://e-onomastics.blogspot.com/2022/03/vi-xornada-de-onomastica-galega.html>

Ha aparegut Toponímia divertida d'António Manuel Pinto

↗ <https://www.manueladeoliveira.pt/2022/04/toponimia-antonio-manuel-pinto.html>

Llibre sobre els noms de lloc del Camí de Sant Jaume

↗ <https://www.diariodepontevedra.es/articulo/galicia/rag-lanza-libro-nombres-lugares-camino-santiago/202203021935221188334.html>

Publicació d'un llibre sobre la toponímia de Zalla (Euskadi)

↗ <https://www.deia.eus/bizkaia/ezkerraldea-enkarterri/2022/02/20/zalla-descifra-raices-significado-toponimos/1193294.html>

“El Güeira edita un nuevo número de ‘La Martucha’ con ‘Toponimia de Vistabella I’ de F. Sánchez”

↗ <https://www.elperiodicodearagon.com/la-cronica-del-campo-de-carinena/2022/01/18/gueira-edita-nuevo-numero-martucha-61689516.html>

El registre civil de Nîmes refusa la inscripció del prenom Antòn en no ser acceptada la ò en el francès tradicional. Només s'accepten els signés admesos per la llengua francesa

↗ <https://www.jornalet.com/noticia/nimes-lo-registre-civil-refusa-linscripcion-del-petit-anton>

De més lluny; onomàstica del món

Ucraïna trenca un símbol d'amistat amb Rússia i canvia el nom dels carrers

↗ https://www.elnacional.cat/ca/internacional/ucraina-trenca-simbol-amistat-russia-canvia-nom-carrers_747900_102.html

Itàlia declara inconstitucional que els fills portin per defecte només el cognom del pare

↗ <https://www.ccma.cat/324/italia-declara-inconstitucional-que-els-fills-portin-per-defecte-nomes-el-cognom-del-pare/noticia/3160971/>

Els cognoms més comuns per estat als Estats Units

↗ https://www.reddit.com/r/MapPorn/comments/teq5ej/surnames_in_the_united_states/

Tesi doctoral en línia: “Hispanic Place Names of Manila” (2021)

↗ <http://e-spacio.uned.es/fez/view/tesisuned:ED-Pg-Filologia-Majoven>

Congressos, jornades i conferències

Xerrada “Els nostres cognoms” de Santi Arbós (Rosselló, Segrià, 28-04-2022)

↗ <https://fulleda-pqp.blogspot.com/2022/04/santi-arbos-de-fulleda-parlant-avui-de.html>

Conferència “Atlases in time” de l'Associació Cartogràfica Internacional (ICA) (Madrid, 20/23-04-2022)

↗ <https://www.mitma.gob.es/el-ministerio/sala-de-prensa/noticias/mie-20042022-1017>

IV Jornadas Antroponomásticas: pela integração de povos, línguas e culturas na América Latina (Belo Horizonte, Brasil, 7/9-11-2022)

↗ <https://doity.com.br/iv-jornadas-antroponomasticas-pela-integracao-de-povos-linguas-e-culturas-na-america-latina>

Jornada toponímia / Journée toponymie amb Bénédicte Boyrié-Fénié (Centre Occitan Rochede, Albi, 14-05-2022)

↗ <https://www.unidivers.fr/event/albi-centre-occitan-rochede-jornada-toponimia-journee-toponymie-amb-benedicte-boyrie-fenie-2022-05-14/>

Jornada “Onomastika eta Burdina” sobre el món del ferro i l’onomàstica en terres basques (Legazpi, 9-04-2022)

↗ <https://onomastika.org/2022/04/07/onomastika-eta-burdina-2/>

Xerrada sobre la toponímia d’Alzira per Pura Santacreu (Alzira, 29-03-2022)

↗ <https://www.axuquer.es/la-toponimia-es-un-llibre-dhistoria-obert/>

Xerrada “Eólicos e toponímia en perigo” d’Henrique Dacosta López (Ferrol, 25-03-2022)

↗ <https://sghn.org/eolicos-e-toponimia-en-perigo/>

VI Simposium Monte Pindo “Arredor da toponímia” (O Pindo, Galícia, 21-05-2022)

↗ <https://www.quepasanacosta.gal/articulo/carnota/simposium-monte-pindo-afondara-toponimia-do-olimpocelta/20220329095901134863.html>

Cicle “A Pedra que fala” (Universidade de Santiago de Compostela, 10, 17 i 24-03-2022)

↗ <https://www.usc.gal/gl/xornal/eventos/pedra-fala>

Primer Congrés Toponomasticon Hispaniae: interterritorialitat i interdisciplinarietat (Lleida, virtual, 27/30-06-2022)

↗ <https://www.onomastica.cat/primer-congres-toponomasticon-hispaniae-interterritorialitat-i-interdisciplinarietat/>

Conferència ‘Toponímia: tradició i modernitat. El cas de Vila-real’, a càrrec de Maite Mollà Villaplana (Vila-real, 23-02-2022)

↗ <https://www.scoop.it/topic/e-onomastica/p/4130456165/2022/02/25/conferencia-toponimia-tradicio-i-modernitat-el-cas-de-vila-real-a-carrec-de-maite-molla-villaplana>

Onomàstica dins el Simposi Manuel Sanchis Guarner (València, 12-02-2022)

↗ <https://www.onomastica.cat/onomastica-dins-el-simposi-manuel-sanchis-guarner/>

XXX Congreso Internacional de Lingüística y Filología Románicas: Lexicología, Fraseología y Onomástica (Universitat de La Laguna, Canàries, 4/9-07-2022)

↗ <https://hispanismo.cervantes.es/congresos-y-cursos/xxx-congreso-internacional-linguistica-filologia-romanicas>

Seminari “Democratitzar l’espai públic. Els nomenclàtors del Baix Llobregat” (Sant Just Desvern, 17-12-2021)

↗ <https://www.elbaix.cat/2021/12/14/seminari-a-sant-just-desvern-sobre-la-democratitzacio-de-lespai-public/>

Conferència «Ramon Amigó, un clàssic entre nosaltres», a càrrec d’Eugeni Perea (Reus, 23-11-2021)

↗ <https://www.onomastica.cat/conferencia-ramon-amigo-un-classic-entre-nosaltres-a-carrec-deugeni-perea/>

Blogs onomàstics

Imatgies

↗ LxC a l’espai Sant Domènec de Tortosa
↗ Manuels Sanchis Guarner, un lingüista pel carrer
↗ 2021 un any ben profitós a la SdO
↗ Art i toponímia. Paco Membrado a la Serra
↗ XIII Jornada d’Onomàstica al canal youtube
↗ Toponímia popular retolada
↗ Els cognoms de les Illes Balears. Gabriel Bibiloni

Toponímia de Vilafranca

↗ <http://toponimiavilafranca.blogspot.com/>

Toponímia de Mallorca

↗ <https://www.toponimiamallorca.net/>

Altres notícies d’onomàstica

Onomàstica de l’àrea catalanoparlant

↗ <https://www.scoop.it/topic/e-onomastica?q=catala>
↗ <https://www.onomastica.cat/>

Onomàstica d’Occitània

↗ <https://www.scoop.it/topic/e-onomastica/?&tag=Occit%C3%A0nia>

Onomàstica general

↗ <https://www.scoop.it/topic/e-onomastica>

Novetats bibliogràfiques

Llibres

DIEGO BERNAL, MAURICIO CASTRO, *Apelidos da Galiza, de Portugal e do Brasil. Chaves y secretos da nossa onomástica*. Santiago de Compostela: Através Editora, 2021, 230 p.

GABRIEL BIBILONI, *Els cognoms de les Illes Balears*. Els treballs i els dies 58. Palma de Mallorca: Nova Editorial Moll, 2022, 653 p.

ANA ISABEL BOULLÓN, LUZ MÉNDEZ (ed.), *Estudos de onomástica galega vi. A onomástica e o Camiño de Santiago*. Betanzos: Real Academia Galega, 2021, 190 p.

JOAN CARRERES ROS, *Masos i molins de Camprodon*. Ajuntament de Camprodon i Editorial Oliveras, 2021, 130 p.

JULIO CEJADOR Y FRAUCA, *Toponimia hispánica hasta los romanos inclusive para cotejarla con las Bascongadas y completar la obra de Humboldt. Los primeros habitantes de España*. La Coruña: Editorial Orbigo, 2021, 162 p.

JULIO CONCEPCIÓN SUÁREZ i NATIVIDAD TORRES RODRÍGUEZ, *Montsacro en el Medievo. Morcín-La Ribera-Rioja-Quirós. Toponimia y propuestas históricas*. Xixón: Ediciones Trea, 2021, 520 p.

EMILIO CORROCHANO SÁNCHEZ, *Toponimia toledana*. Grupo Editorial Círculo Rojo, 318, 2020 p.

BAPTISTE COULMONT, *Sociologie des prénoms*. Paris: La Découverte, Collection Repères. 2022 (2a edició), 128 p.

🔗 <https://coulmont.com/livres/prenoms/>

ANTONI DALMAU, MARIA TERESA MIRET, MARTA VIVES, *Els carrers i les places d'Igualada. Nomenclàtor i història*. Associació Revista d'Igualada, 2020, 496 p.

XAVIER DENIAU, *Histoire des noms de famille français. De leur formation à leur disparition*. L'Harmattan, 2021, 258 p.

LIDIA GÓMEZ, LUZ MÉNDEZ, *Toponimia de Tordoia*. Terra Nomeada. Betanzos: Real Academia Galega, Seminario de Onomástica; Asociación Galega de Onomástica, 2022, 91 p.

🔗 <https://publicacions.academia.gal/index.php/rag/catalog/view/386/390/415>

RAMON GUAL, JOAN BECAT, *Els noms de Catalunya Nord, un dels països catalans, en la cartografia dels segles XVII a XXI. Les noms de Catalunya Nord, notre pays catalan dans la cartographie des siècles XVII à XXI*. Països Catalans. Terra Nostra, 2021, 112 p.

ALBERT HILL GIMÉNEZ, *Hilh viatge des de La Gascunya-França a l'Alt Penedès i Garraf de Catalunya*. Hill, III, VII. Edició de l'autor, 2019, 112 p.

MIQUEL S. JASSANS, *Alguns noms d'Alforja i del Baix Camp*. Volum 135. Reus: Edicions Rosa de Reus, 2022, 436 p.

XULIA MARQUÉS VALEA, *Toponimia da Pontenova*. Terra Nomeada. Betanzos: Real Academia Galega, 2021, 132 p.

🔗 pdf vista do arquivo Toponimia da Pontenova.pdf (academia.gal)

ÁNGEL MARTÍNEZ, MERTXE URTEAGA, JOSÉ RODRÍGUEZ, JOSEBA ALONSO, AITOR AZPIAZU, JOSÉ LUIS UGART, *Montes altos de Urbia y Altzania. Arqueología, historia, mojones y toponimia*. 2022, 500 p.

CARLES MASSANÉS CALVO, *Quan l'avi me'n parlava. Història i genealogia del cognom Massanés*. Manresa: Parcir Edicions Selectes, 2022, 242 p.

JOAN F. MATEU, ANTONI FURIÓ, eds., *A Vicenç M. Rosselló, geògraf, als seus 90 anys*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2021, 494 p.

DOMÈNEC MORELL FULLANA, *Els noms de lloc a Oliva. Estudi de la toponímia urbana i rural*. Ajuntament d'Oliva, 2022, 248 p.

JOAQUIM MUNDET, XAVIER NIELL, *Esclet*. Toponímia dels veïnats de Cassà. Ajuntament de Cassà de la Selva, 452, 2022 p.

Nomenclàtor de carrers L'H-21. Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat, 2021, 941 p.

🔗 https://www.l-h.cat/itcartografia/1590321_1.aspx?id=1

PATRICE POUJADE, *Dictionnaire toponymique de l'Ariège. Noms de communes, lieux-dits, montagnes, rivières et pays*. Ariège: Institut d'études occitanes d'Ariège, 2021, 550 p.

🔗 <https://gazette-arigeoise.fr/edition-un-dictionnaire-toponymique-de-lariege/>

JEAN RIGOUTE, *Manuel du toponymiste occitan*. Périgueux: Nove-lum-IEO Perigord, 2022, 334 p.

↗ <http://occitan.blogs.sudouest.fr/archive/2022/03/20/manuel-du-toponymiste-occitan-le-nouveau-livre-de-jean-rigou-1085858.html>

EDUARDO T. ROQUE AMARAL, MÁRCIA SIPAVICIUS SEIDE, *Personal Names: an introduction to Brazilian anthroponymy*. Araraquara: Letra-ria 2022, 250 p.

↗ <https://icosweb.net/blog/2022/04/22/personal-names-an-introduction-to-brazilian-anthroponymy/>

ENCARNACIÓN SÁNCHEZ GARCÍA, *Nombres y hombres. Onomástica de los personajes y significación del «Diálogo de la lengua»*. Madrid: Iberoamericana Editorial Vervuert, 2021, 310 p.

JAVIER SORIANO MARTÍ, *Toponímia d'Almassora: patrimoni, paisatge i territori*, Illa. Jornades d'Estudis d'Almassora 2019. Publicacions de la Universitat Jaume I, 2022, 105 p.

↗ https://www.tenda.uji.es/pls/iglu/!GCPAAoo.GCPRRo02?id_art=1932&lg=CA

JOSEP VICENS PASCUAL, *Diccionari de cognoms. Pego (1533-1800)*. Ajuntament de Pego, 2020, 310 p.

Articles

FERRAN ARASA GIL, «Toponímia i vies romanes al País Valencià». *A Vicenç M. Rosselló, geògraf, als seus 90 anys*. Publicacions de la Universitat de València (2021), p. 109-120.

CARME BARCELÓ, «Toponímia de la Vall de Guadalest morisca (1552)». *A Vicenç M. Rosselló, geògraf, als seus 90*

anys. Publicacions de la Universitat de València (2021), p. 161-172.

JESÚS BERNAT AGUT, «Dues excursions toponímiques». *A Vicenç M. Rosselló, geògraf, als seus 90 anys*. Publicacions de la Universitat de València (2021), p. 297-308.

JESÚS BERNAT AGUT, «Toponímia rural d'Almassora. El recull oral i les partides». *Toponímia d'Almassora, patrimoni paisatge i territori*, Publicacions de la Universitat Jaume I, Humanitats-66 (2022), p. 79-105.

MARIA CANDO CRUÑA, «Estudo etimológico e semântico da toponímia maior de Barreiros». Trabajo de Fin de Grao. Facultade de Filoloxía. Universidade de Santiago de Compostela (2021): 85 p.

↗ <http://hdl.handle.net/10347/27444>

VENTURA CASTELLVELL DÍEZ, «Els cognoms Desumvila i Bladé. Amb algunes notes sobre l'escriptor gascò J.F. Bladé». Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre: *Miscel·lània del CERRE* 31 (2021): 233-245.

CARMEN FERNÁNDEZ JUNCAL, «Estructura formal del repertorio antroponímico español». *Revista de Filología Española*, vol. CI (gener-juny 2021): 127-149.

JOAN FERRER, JOSEP FERRER, JOAN PUJADAS, «Joan Coromines i la Ribagorça». Institut d'Estudis Catalans: *Estudis Romànics* 42 (2020): 287-293.

FELIP FUCHO PASCUAL, «Possibles orígens d'alguns topònims asconencs». Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre: *Miscel·lània del CERRE* 31 (2021): 191-212.

JOSÉ ENRIQUE GARGALLO GIL, «El Piri-neo aragonés en el *Onomasticon Cataloniae* de Joan Coromines». Instituto de Estudios Altoaragoneses: *Alazet. Revista de Filología* 33 (2021): 9-17.

↗ <https://revistas.iea.es/index.php/ALZ/article/view/2862>

ANDRIU DE GAVAUDAN, «Un nom es mai qu'un nom». *Jornalet. Gasetta oc-citana d'informacions* (2022).

↗ <https://opinion.jornalet.com/andriu-de-gavaudan/blog/un-nom-es-mai-quun-nom>

JAVIER GIRALT LATORRE, «De Alins a Calazanz: la transición del aragonés al catalán en la Litera Alta». Instituto de Estudios Altoaragoneses: *Alazet. Revista de Filología* 33 (2021): 29-47.

FERRAN GUARDIOLA NOGUERA, «Els camins del terme d'Almassora». *Toponímia d'Almassora, patrimoni paisatge i territori*, Publicacions de la Universitat Jaume I, Humanitats-66 (2022), p. 27-44.

ANTONIO LILLO «Colloquial Anglicisms in Spanish toponymy». *Leben-de Sprachen* 67. Berlin & Boston: De Gruyter, 2022-4-9.

↗ <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/les-2022-0006/html>

MANUEL MAÑAS NÚÑEZ, «Algunos casos de toponímia mariana en Extremadura». *Cauriensia. Revista anual de ciencias eclesiásticas* XVI (2021): 501-529.

↗ <https://www.cauriensia.es/index.php/cauriensia/article/view/367>

RAMON MARRUGAT CUYÀS, «Els conflictes en la toponímia penedesenca». *Els conflictes al Penedès històric. Actes del VI Seminari d'Història*

del Penedès. Vilanova i la Geltrú, 20-21 d'octubre de 2017. Vilafranca del Penedès: Institut d'Estudis Penedesencs (2021), p. 305-319.

RAMON MARRUGAT CUYÀS, «La setmana dels barbut i els noms de pilota». *El 3 de Vuit* (14-1-2022).

RAMON MARRUGAT CUYÀS, «La xarxa viària». *El 3 de Vuit* (8-4-2022).

DÍDAC MARTORELL PAQUIER, OMAR TRUJILLO HERNÁNDEZ, «Els topònims de s'Arenal sorgits arran del boom turístic i la nova toponímia». *XXIX Jornada d'Antroponímia i Toponímia*. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears. Servei Lingüístic (2022), p. 209-272.

CÈSAR MATEU I BELTRAN, «La nova toponímia urbana d'Almassora». *Toponímia d'Almassora, patrimoni paisatge i territori*, Publicacions de la Universitat Jaume I, Humanitats-66 (2022), p. 45-78.

M. CARME MONTANER GARCIA, «Vicenç M. Rosselló: un referent en la història de la cartografia». *A Vicenç M. Rosselló, geògraf, als seus 90 anys*. Publicacions de la Universitat de València (2021), p. 50-41.

EDUARDO ORDUÑA AZNAR, «Onomàstica ibèrica y vasco-aquitana: nuevos planteamientos». *Paleohispánica. Revista sobre lenguas y culturas de la Hispania Antigua*, 29-12-2021: 467-494.

CRISTIAN PALOMO REINA, «Denominaciones históricas de la Corona de Aragón. Balance crítico e historiográfico». *eHumanista IVITRA* 16 (2019): 160-180.

↗ <https://www.ehumanista.ucsb.edu/ivitra/volume/16>

ALBERT PLA NUALART, «L'article dels topònims i el president d'Aragó». *Diari Ara* (1-4-2022).

↗ https://llegim.ara.cat/opinio/toponims-article_129_4323122.html

LAURENÇ REVÈST, «Tractament dels toponims e patronims occitans dins los registres de Don Pacchiero de Mònego». *Jornalet. Gasetta occitana d'informacions* (20-1-2022).

↗ <https://opinion.jornalet.com/laurenc-revest/blog/tractament-dals-toponims-occitans-dins-los-registres-de-don-pacchiero-de-monego>

LAURENÇ REVÈST, «Noms de luecs... e noms de familhas». *Jornalet. Gasetta occitana d'informacions* (2022).

↗ <https://opinion.jornalet.com/laurenc-revest/blog/noms-de-luecs-e-noms-de-familhas>

VICENÇ M. ROSSELLÓ I VERGER, «Toponímia i geografia urbana d'Almassora». *Toponímia d'Almassora, patrimoni paisatge i territori*, Publicacions de la Universitat Jaume I, Humanitats-66 (2022), p. 17-26.

DOMERGUE SUMIEN, «*Francés, Francesa, França, Ital, Itala*: de pre-noms possibles en occitan». *Jornalet. Gasetta occitana d'informacions* (2021).

↗ <https://opinion.jornalet.com/lenga/blog/frances-francesa-franca-ital-itala-de-prenoms-possibles-en-occitan>

DOMERGUE SUMIEN, «Lei farilhons, lei rocàs quilhats dins la mar». *Jornalet. Gasetta occitana d'informacions* (2022).

↗ <https://revistas.iea.es/index.php/ALZ/issue/view/223>

JESÚS VÁZQUEZ OBRADOR, «Trasunto de 1452 de una sentencia arbitral de 1296 relativa a un compromiso entre

las localidades de Sallent y Lanuza: edición y análisis lingüístico de la toponimia menor». Instituto de Estudios Altoaragoneses: *Alazet. Revista de Filología* 33 (2021): 195-230.

↗ <https://revistas.iea.es/index.php/ALZ/article/view/2869>

ORIOL VERNET PARDELL, «El lloc i terme de la Palma a través del capbreu de 1403». Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre: *Miscel·lània del CERE* 31 (2021): 13-44.

Revistes

eHumanista IVITRA 20. Monogràfic: «Onomàstica, arqueologia y documentación como pilares para el conocimiento de la religiosidad y las sociedades islámicas medievales» (2020): p. 1-75.

↗ <https://www.ehumanista.ucsb.edu/ivitra/volume/20>

Onomàstica desde América Latina. Cascavel: Universidade Estadual do Oeste do Paraná v. 3 n. 5 (2022).

↗ <https://e-revista.unioeste.br/index.php/onomastica/issue/view/1329>

Onomàstica. Anuari de la Societat d'Onomàstica 7, (2021). Sumari:

JOAN TORT, «La polivalència de l'onomàstica», p. 7-11.

ROSA M. ANGLÈS, «L'aspecte del terreny i l'onomàstica de l'Espluga Calba», p. 13-53.

JAIRÓ J. GARCÍA SÁNCHEZ, «La cumbre de los topónimos hispánicos, paradigma de los toponímicos», p. 55-83.

PŘEMYSL MÁCHA, URŠULA OBRUSNIK, «Researching place name politics in

multilingual areas: experiences and challenges», p. 85-111.

DÍDAC MARTORELL PAQUIER, «Què ens diuen els malnoms? Elaboració, anàlisi i estudi d'un corpus de malnoms amb finalitats multidisciplinàries: s'Arenal i Son Sunyer (Mallorca)», p. 113-157.

CLAUDIA E. MENÉNDEZ FERNÁNDEZ, «Restos del genitivo en la antroponimia asturiana: una muestra de la documentación del Hospicio de Uviéu», p. 159-190.

EUGENI PEREA SIMÓN, «La immigració europea a Riudoms (Camp de Tarragona) entre els segles XVI i XVII i el seu reflex antroponímic», p. 191-226.

Text complet: <https://raco.cat/index.php/Onomastica/>

RION. *Rivista Italiana di Onomastica* 28/1, 2022. Sumari:

↗ <https://dialnet.unirioja.es/revista/10783/V/28>

Mapes

El Port 3a edició, mapa del parc natural dels Ports, escala 1:25.000. Editorial Piolet, 2022.

L'Alt Empordà 2a edició, escala 1:25.000. Editorial Piolet, 2022.

Penya-Roja 1a edició, escala 1:20.000. Editorial Piolet, 2021.

Riba-Roja 1a edició, escala 1:20.000. Editorial Piolet, 2021.

Mequinensa. Dirección General de Política Lingüística del Gobierno de Aragón y la Comarca del Bajo Cinca, en col·laboració amb l'Ajuntament de Mequinensa, 2022.

↗ <https://www.europapress.es/aragon/noticia-mequinensa-lanza-mapa-proteccion-toponimia-motivo-dia-lengua-materna-20220220121455.html>

Recensions

BIBIANA CANDELA OLIVER, «Un passeig per la vila de Crevillent: estudi del nomenclàtor dels carrers». *La Rella, anuari de l'Institut d'Estudis Comarcals del Baix Vinalopó* 34 (2021): 287-302.

↗ <https://raco.cat/index.php/Rella/article/view/394833/488305>

L'autora examina els noms de les vies urbanes de Crevillent, l'origen i els diferents processos històrics. Remarca la pervivència en el segle XVIII d'antics noms (*el carrer Vall*, *el Pòsit*, *la font Antiga*), el primer llavador, la séquia, el barri de la Vila Vella o els noms d'origen religiós. En l'últim terç del segle XIX, a partir d'un nou pla geomètric de Crevillent, es plantegen reformes de millora, s'assenyalen carrers (*Mesó*, *Peine*, *Abeurador*) i places (*Salitre*, *Església Vella*), i es mostren els canvis produïts en la població. El padró de 1885 divideix el nucli urbà en quatre districtes, amb 92 carrers, travessies, carrerons i horts familiars (*Ferros*, *Rajoleta*, *Pilota*...). En el segle XX hi ha canvis de noms populars en favor dels religiosos i de personalitats culturals i polítiques. Amb la Segona República Espanyola es produeixen nous canvis i encara més en acabar la guerra i amb el posterior creixement urbanístic (noms de militars, de sants, de ciutats...); en canvi, l'arribada de la democràcia aposta per noms de la cultura i la història local, i pel canvi dels relacionats amb el cop d'estat del 1936. Tanca l'estudi i posa l'atenció, de cara a futurs canvis, en els noms en

femení i en la visualització de Crevillent.

FRANCESC COSTA OLLER, «La transformació de Joan Paulino Batlle Mas a Juan Biale Massé». *Mataró: Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria* 129 (2021): 17-25.

L'historiador argentí Norberto Edmundo Huber va consultar documentació als arxius de Mataró, cercant els orígens de Juan Biale Massé, una figura destacada a l'Argentina de finals del segle XIX, com a mestre, metge, advocat, empresari i promotor del dret laboral. Norberto Huber aconseguí documentar que Biale havia nascut a Argentona l'any 1846, batejat com a Joan Paulino Batlle Mas. S'ha escrit molt sobre la seva vida a l'Argentina, on havia arribat als vint-i-sis anys, després de deixar sobtadament família, treball i altres ocupacions. A l'Argentina es va canviar el nom, inclosos els dels pares, per adaptar-los als que havia adoptat. L'article ens apropa als primers anys de vida de Joan Paulino Batlle Mas: pares, família, estudis, carrera professional, fugida a Amèrica i canvi d'identitat. Una població argentina, Biale Massé, porta els seus noms.

JORDI MIR PARACHE, MONTSERRAT SANTAMARIA JORDANA, *Llindes del Pallars Jussà*. Tremp: Garsineu Edicions 2022, 207 p.

El llibre del filòleg Jordi Mir i de la historiadora Montserrat Santamaria inventaria els signes testimonials que es troben a les llindes dels portals, amb indicació del propietari i l'any de construcció o de reforma, i amb figures o senyals religiosos. Els autors recullen 175 gravats i escuts heràldics dels segles XVII al XIX, situats a les portes dels edificis o a la vora, en 53 nuclis de població de la comarca. El lector hi trobarà una fitxa per a cada

llinda amb una fotografia, el nom de la població, el de l'edifici, la data de construcció, la descripció, el tipus de pedra i altres referències que completen la informació. El nom que les identifica correspon al de la casa, i són una mostra variadíssima de domònims populars del Pallars Jussà.

La majoria se'ls identifica amb un sol nom: *la casa Carrió*, de Cellers; *cal Batlle*, de Claret; *la casa Carmo*, de Claverol; *ca l'Apotecari*, de Conques; *la casa Ton del Cisco*, d'Erinyà; *la casa Còfia*, d'Espui; *ca Faidella*, de Figuerola; *la casa Sapeiró*, de Guàrdia de Noguera; *ca l'Adroguer*, d'Isona; *la casa Martineu*, de Llimiana; *cal Terrer*, de Mata-solana; *la casa N'Artal*, de Palau de Noguera; *la casa Caragolera*, de Salàs; *cal Libo*, de Sant Romà d'Abella; *cal Novau*, de Sant Salvador de Toló; *la casa Llevaners*, de Suterranya; *la casa Blanquet*, de Talarn; *cal Tat*, de Tremp, o *cal Foll* i *cal Xangre*, de Vilamitjana. Amb més d'un nom, hi ha, entre altres: *la casa Passi* o *l'Escola de Nenes*, de Llimiana, o *la casa del Prior*, *la Rectoria* o *la casa Borrell*, de Palau de Noguera.

Alguns noms fan referència a la situació o a antigues funcions: *la casa del Portal*, de Claverol; *l'Era del Munda*, de Gavet; *els Estudis*, de Figuerola d'Orcau; *la Rectoria*, de Guàrdia de Noguera; *l'Hostal del Pont*, del Raval de Baix de la Pobla de Segur; *cal Forn del Paleta*, de Sant Salvador de Toló; *la*

Presó, d'Abella de la Conca, o *el Portal de Soldevila*, de Guàrdia de Noguera.

Algunes llindes porten incorporat un nom, potser el del propietari en el moment de la construcció, com ara *la casa Donís*, que du el nom de Joan Fillat a l'escut, de Guàrdia de Noguera; la casa coneguda amb dos noms: *la casa Josepó* o *del Forn*, i el nom gravat de Joseph Gassa, també a Guàrdia de Noguera, o *la casa Miquel de Mas de Toríbio*, de Castissent, amb la inscripció «Manel Forradelles amo».

Entre els edificis religiosos hi ha esglésies (de Sant Jaume de Merea —o Mereia); ermites (de la Mare de Déu de Fa o Far, a Espui, o la de Sant Miquel del Pui, a la Pobla de Segur) o capelles (l'antiga casa Bonifaci, a Llimiana).

Es tracta d'un llibre que, més enllà del valor històric, patrimonial, popular, epigràfic o heràldic, és ric en noms propis, per la inclusió dels noms tradicionals d'edificis particulars o públics, dels seus propietaris antics o actuals, de títols nobiliaris i dels noms dels nuclis habitats i dels carrers, en el cas de Tremp i la Pobla de Segur.

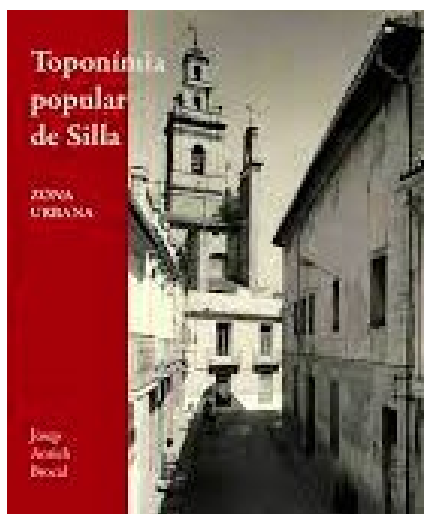
MONTSERRAT RUMBAU SERRA, 500 anys de vida rural a Sant Magí de la Brufaganya i entorns: Pontils, Vallderes, Vallespinosa, Santa Perpètua de Gaià, Vilaperdius, Montalegre. Associ-

ció Cultural Baixa Segarra: Cossetània Edicions 2020, 676 p.

Presenta una extensa notícia de cinc segles dels llocs, la gent i la vida a Sant Magí de la Brufaganya i altres nuclis, habitats o no, de l'actual terme municipal de Pontils (la Conca de Barberà), format pels llocs indicats en el títol del llibre, a més de Seguer i l'antic nucli de Rocamora, ara abandonat. El llibre parla d'un món desaparegut, a partir de fonts orals i de documentació parroquial i notarial, de les vivències i de la dura vida dels seus habitants, que els han portat majoritàriament a l'abandonament del camp i a l'emigració. La presència onomàstica és extensa. Hi apareixen centenars de noms propis, la localització dels quals faciliten els utilíssims índexs del final del llibre: des de genèrics geogràfics fins a noms de poblacions, de carrers, de cases o d'edificis singulars. De fora dels nuclis urbans hi ha informació de masos, indrets o partides de terra, noms singulars del relleu, fonts i camins. També és molt abundant l'antrponímia, en la qual destaquen els nombrosos noms d'emigrants d'origen occità. S'esmenten famílies i els prenom, cognoms i sobrenoms dels darrers habitants d'aquestes terres, i de molt abans, de segles enrere, recollits conversant amb els estadants vells.

Ressenyes

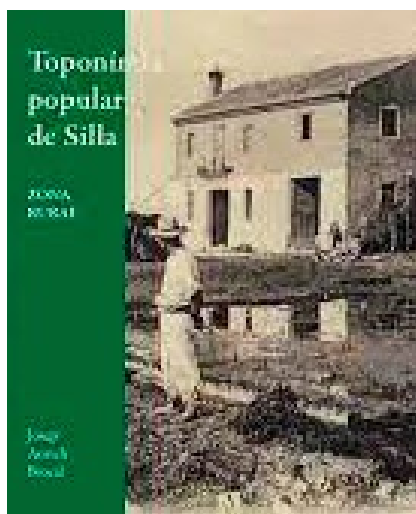

Josep Antich Brocal, *Toponímia popular de Silla: zona urbana*. Ajuntament de Silla, 2021, 247 p.

Josep Antich Brocal, *Toponímia popular de Silla: zona rural*. Ajuntament de Silla, 2021, 322 p.

La ciència onomàstica s'ha enriquit novament amb el treball d'un excel·lent coneixedor d'un terme municipal en l'actualitat i en el passat que, portat pel coneixement microscòpic del poble, pot explicar-nos o suggerir-nos versemblantment les motivacions de cada nom del lloc. En este cas, del poble de Silla, amb un terme ben pla, de 25 km², amb només 8 metres per damunt del nivell del mar.

El seu autor, Josep Antich, cronista oficial del municipi i autor d'altres llibres, home ordenat, incansable, meticulós, de mirada científica, ens ha ofert la descripció i la situació de més de 800 topònims rurals i de més de 600 de la zona urbana, distingint sempre si encara perduren hui o no, als quals podríem afegir els més de 400 malnoms que acompanyen els noms i cognoms dels propietaris de les terres situades en les partides, o de les barraques, motors, pous, etc.

Treball de tota una vida, és un exemple per a altres cronistes i per a altres estudiosos. I això ho dic sabent que no segueix la metodologia usada generalment en les monografies toponímiques, perquè el llibre és una crònica-història narrada del terme a partir—o fixant-se en—dels llocs que tenen noms coneguts i usats pels habitants de Silla, que es fa llegir, es fa estimar i el seu contingut, espill del que podria ser la vida i l'onomàstica d'altres pobles de la zona, penetra en el lector i el captiva, que descobreix com seria la vida dels seus habitants per a millorar l'agricultura, per a guanyar terres de regadiu al secà i a l'Albufera, per a instal·lar la indústria. Crec que poques coses deu haver-se deixat l'autor de tractar. I, a més, per fer-ho més amé, apassionant i il·lustratiu, acompanya els dos volums en DIN A4, amb centenars de fotografies i documents: tota la història del terme—de la gent i de la terra—queda ben explicada a través de la toponímia, dels noms de lloc actuals i dels antics hui perduts, poats per ell a través d'enquestes orals i documentals des del mateix segle XI-

II, auxiliat de bons mapes i una bona planimetria.

El llibre, ben escrit i ben revisat, narra i descriu de manera exhaustiva tot el que l'autor sap i coneix, que és moltíssim, organitzat al voltant del nom de les grans partides històriques, en la part de toponímia rural, coincidents i marcades com a polígons dins del cadastre de rústica. Per exemple, la primera, l'Algudor, que situa geogràficament, documenta a través dels temps, explica etimològicament, basant-se especialment en Joan Coromines, i afegir les variants formals del mot (Algudor, Albudor), o els canvis de denominació soferts. Assenyalat açò, explica el contingut toponímic de cada partida: subpartides, masies, camins, fonts, clots, pallers, motors, casetes, horts, sènies, feses, panteons, barrancs, garroferals (o d'altres plantacions), séquies, braçals. A la qual segueixen les altres grans partides: la Foia, el Plater, l'Amet, el Rajolar, l'Aliaga, els Ossos, l'Alteró, l'Alter, el Comú, el Mill, el Saladar, la Canal, les Eres, el Port, la Torreta Estreta, la Senyoria, la Torreta Ampla, Sant Roc, el Silvestre, la Bega, els Ullals, la Mota i les Pedres.

I la part urbana, l'organitza de manera semblant a través de genèrics com places i carrers, horts urbans, fonts públiques, edificis i establiments públics, escoles, indústries, carnisseries, botigues, forns, centres recreatius, casinos i tavernes, entitats, habitatges particulars i les últimes barraques. Sota cada lema explica els noms dels elements singulars d'ara i d'abans; per exemple, dins de les botigues, parla de cal Manano, ca la Boluma, cal Polero i, en les darreres barraques, de la barraca de

la Guatla, del Menuto, de Vellea o de Cagaestagues.

Els dos volums els tanca amb un índex alfabètic de topònims, indicant si són vius o desapareguts, que permet fer recerques de noms toponímics i complementar el sistema nomenclatiu usat.

El llibre està ple, també, d'altres informacions sobre lèxic i sobre costums que fan créixer el valor del llibre. Per exemple, el Trespolar 'barreja de terra rogenca i calç viva'; ca la Fraïna, derivada d'Efraïna; séquia del Faixcar, del malnom del propietari; aventar cuades (o coaes); el Gallampí 'tronc de pi on es lligava el gall'; un mig i pela 'ració de vi amb cacau' (p.192). I clar és, de noms propis, com la Bega, topònim ja present al XIII o barri de Calafí (cognom), posteriorment dit de Palacos (malnom). S'hi nota la tendència a crear malnoms populars amb el sufix -ero: Tartanero, Figueiro (antic Panfiguero), Picassentero, el Rioler (però cal Taüter); amb -o: Micalet, Pelo; abreuaments: bar Calet < Micalet.

Les etimologies proposades són versemblants, basades en l'*Onomasticon Cataloniae* o en l'obra de Carme Barceló —com no hi afegir una bibliografia no podem saber si va mirar altres obres—, potser excepte l'Amet, que no crec que vingui del nom àrab Ahmet com diu Coromines. La major part dels topònims són transparents etimològicament però no motivacionalment, per això són necessàries la major part d'explicacions sobre els malnoms que fa. Així i tot, no ens queda clar el significat d'alguns noms com Baure-Baura, Fandatxos —potser de fardatxo— i Rutx —potser derivat de «anar a rutxe» o del castellà *ruche* 'burro', 'sin dinero' (DRAE).

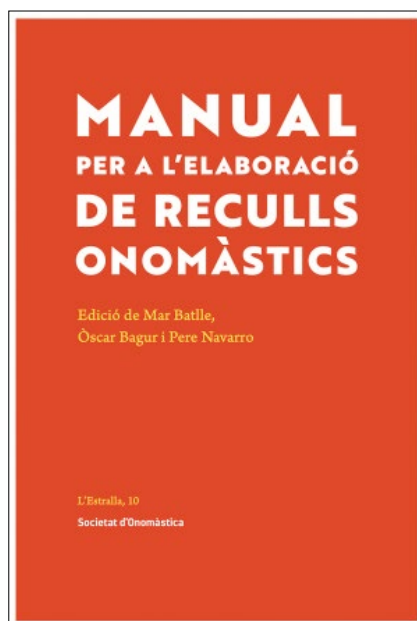
Només un suggeriment per si es torna a publicar: que s'afegisca el nomenclàtor de carrers a través dels

temps que sembla que l'autor ja va confeccionar l'any 2009, per a tindre una visió perfecta del creixement del poble, dels diversos canvis de noms, almenys en els darrers 200 anys, i de la pervivència de la toponímia tradicional.

Aconsellem la seua lectura a tots els amants de l'onomàstica per la seua riquesa i abundància d'informació. I, no cal dir, per l'amenitat de la seua lectura.

Donem l'enhorabona a l'autor per la seua magnífica obra i a l'Ajuntament de Silla pel seu patrocini i visió de publicar esta important obra que honora el poble i ens el radiografia a través dels temps.

EMILI CASANOVA

Batlle, Mar; Bagur, Òscar; Navarro, Pere (ed.), *Manual per a l'elaboració de reculls onomàstics*. Barcelona: Societat d'Onomàstica. L'Estralla 10, 2021, 244 p.

Els curadors presenten el manual com el resultat d'un projecte de la Societat d'Onomàstica (SdO) destinat a l'acompliment d'un dels seus objectius essencials: fomentar la recollida de noms propis arreu del territori de

parla catalana per al seu estudi i preservació. Els deu autors són tots part de la SdO, experts en la matèria.

La guia està distribuïda en dotze capítols dedicats a aspectes útils per a elaborar reculls. El primer capítol reuneix quatre contribucions. Joan Tort defineix l'onomàstica amb la seua transversalitat i interdisciplinarietat i explica el concepte de topònim. Rosa Maria Anglès escriu sobre el naixement de l'onomàstica com a disciplina lingüística. Pere Navarro mostra la necessitat de conèixer la parla del lloc estudiat i avança la problemàtica de la fixació escrita dels noms i apunta que l'aplicació de criteris normativitzadors extremats en la representació de topònims i antropònims ha tendit a emascarar la veritable feshia lingüística de la comunitat humana que els va crear, i aporta exemples de noms amb trets fonètics, aspectes morfològics particulars o unitats lèxiques que la norma no reconeix. Tanca el capítol introductori Joan Tort amb la necessitat de conèixer la geografia del lloc estudiat. Reporta un primer mètode per orientar la recerca onomàstica amb l'observació ordenada de la realitat geogràfica, que va ser abandonat pels estudiosos a benefici d'un sistema d'ordenació merament alfabètic, que facilita l'ús dels historiadors, filòlegs, geògrafs etc.

En el segon capítol, Mar Batlle i Òscar Bagur informen sobre les diferents possibilitats a l'hora de fer reculls amb rigor científic. Reconeixen que poden ser més o menys exhaustius, però sempre han de proporcionar informació fidedigna, recollida amb garanties i ben gestionada. El recull que els autors anomenen complet, la monografia onomàstica ideal que, des de la presentació, planteja el manual amb l'objectiu de preservar el patrimoni, hauria de contenir l'antroponímia i la toponímia d'una zona,

inventariaria els noms de fonts orals escrites, amb la transcripció fonètica, una descripció, les coordenades de localització i comentaris lingüístics, etimològics o d'altra mena. La realitat, però, demostra que els treballs onomàstics varien en funció dels interessos de la persona que investiga, que respon als diversos usos i aplicacions de l'onomàstica (nomenclàtors, excursionisme, història, geografia, història de la llengua...). En la segona part del capítol es detallen els apartats que ha de tenir un recull. A més de la llista de noms, una introducció sobre la geografia, la història, la cultura i l'economia del terme i els trets dialectals de la parla; la bibliografia i documentació segons les convencions recomanades; les fonts orals, amb les dades dels informadors i col·laboradors —hi trobem a faltar la indicació de l'any de naixement de la persona informadora, que sí que figura en els exemples—; els plànols temàtics que situen els topònims, i els apèndixs amb clas-

sificacions, documentació complementària, etc.

Els capítols 3, 4 i 5 es dediquen a explicar la metodologia per a elaborar el corpus onomàstic en funció del període seleccionat, de les fonts orals i de les fonts escrites.

Sílvia Veà, en el tercer capítol, indica que en una monografia cal definir el corpus que la constituirà segons: l'origen del nom (de font oral i de font escrita), el període cronològic i el tipus de nom. Pel que fa als antroponims, explica l'evolució de la manera d'anomenar les persones des de l'antiguitat fins al naixement dels llinatges, mostra nou tipus d'estructura i n'indica la variació per l'època, la religió i el gènere. El recull ha de reunir totes les maneres d'anomenar les persones ordenades en diverses entrades, una per a cada llinatge o cognom i, dins, s'ha de citar una mostra dels individus recollits per cada cinquanta o cent anys. També s'ha de donar una entrada per a cada àlies, malnom o renom, els noms de casa

i pocs prenomes. Alerta de la restricció de la Llei de protecció de dades a l'accés a certes fonts i assenyalant que els únics prenomes amb interès suficient per dedicar-los una entrada són aquells que suposen l'única denominació de la persona en qüestió.

En el quart capítol, la mateixa autora es centra en el treball de camp i les fonts orals. El treball onomàstic s'ha de nodrir de la interacció amb els informadors orals i amb el medi, el territori, la vegetació, l'orografia, els conreus, el nucli urbà, les persones que l'habiten, etc. Facilita bons consells per a la tria dels informadors i la gestió del recull. No s'inclouen models de fitxa d'informador o de recollida de dades que sistematitzen el treball o eviten oblit.

El capítol cinquè és obra d'Eugení Perea i tracta les fonts escrites. Aporta interessants indicacions, com que, abans d'iniciar una investigació sobre un nucli urbà o terme municipal, és imprescindible tenir un coneixement històric ampli de

Llibres per ressenyar

Envia les teves ressenyes de publicacions onomàstiques a:
revista@onomastica.com

Si vols que es ressenyi el teu llibre l'has d'enviar a:
Societat d'Onomàstica
Carrer del Carme, 47
08001 Barcelona

Els llibres dels quals ara donem notícia a Novetats bibliogràfiques poden ser ressenyats en els propers números de **Noms**.

Envia'ns les notícies
onomàstiques de les
activitats en què participis,
i també aquelles de què
tinguis coneixement, a
revista@onomastica.com.

Noms la fem entre tots!

**Societat
d'Onomàstica**

la seua pertinença juridicoadministrativa per a cercar les fonts documentals d'estudi. Recomana la consulta prèvia d'inventaris i catàlegs dels arxius. Aconsella començar pel arxius locals, municipals, parroquials o privats i exposa els diversos tipus de documents que s'hi poden trobar.

En el capítol sis, Òscar Bagur i Mar Batlle ofereixen eines informàtiques. Donen orientacions per a elaborar un arxiu que ordene les informacions recollides. Remeten a plantilles en format .doc i .xls de la web de la SdO. Per a les transcripcions fonètiques, remeten a una web des d'on es poden descarregar tipografies i un teclat virtual, i a un servei per seleccionar caràcters, copiar-los i enganxar-los al document de treball. S'hi presenta un programa de representació geogràfica que, connectat als servidors oficials de cartografia, permet obtenir les dades. Per a aconseguir coordenades dels llocs estudiats, els autors indiquen els visors cartogràfics de les entitats oficials de cada administració.

Al capítol 7, Batlle Mar i Òscar Bagur detallen la redacció dels articles que corresponen a cada entitat recollida. L'article ha de contenir: l'entrada, la transcripció fonètica dels noms vius, el comentari, la remissió, els extractes documentals i les citacions bibliogràfiques i les coordenades geogràfiques. Notem que en el *Manual* no s'utilitzen gaire els termes «lema» i «genèric». Les entrades (el lema, seguit del genèric o descriptiu amb preposició i article, si cal) de tots els reculls onomàstics han d'emprar la forma normativa del nom propi, i han de reproduir la pronúncia local genuïna d'acord amb l'ortografia i la morfologia normatives, la qual cosa comporta dificultats que s'hi resolen.

En el capítol 8, Pere Navarro incideix en la transcripció fonètica, recorda l'antic sistema foneticoortogràfic i es referma en l'ús de l'alfabet fonètic internacional (AFI). Ofereix taules amb els sons que s'ajusten a totes les varietats dialectals i exemples de transcripcions d'inventaris de llocs diversos. Per a completar el coneixement de la fonètica dels parlars valencians, ens prenem la llibertat d'afegir el capítol «Fonètica del valencià» de Vicent Beltran Calbo i Carles Segura-Llopes d'*Els parlars valencians* (p. 141-190, Publicacions de la Universitat de València, 2017).

Joan Anton Rabella, en el capítol 9, tracta l'etimologia. En els antropònims distingeix i exposa, d'una banda, l'origen dels prenomes, relacionat amb la tradició cristiana i grecollatina; i, de l'altra, el dels cognoms i els sobrenoms que solen procedir de la llengua catalana, amb els estrats germànic i àrab. Quant a l'origen dels topònims, explica que generalment s'han format a partir de noms comuns i que n'hi ha altres que provenen d'un nom propi de persona. En aquesta recerca s'ha de tenir en compte: la documentació històrica, la informació geogràfica, la comparació i la informació lingüística dialectal i històrica. Recomana prudència i evitar les especulacions sense fonament.

Els capítols finals aporten bibliografia. El desé capítol, elaborat per Pere Navarro, dona notícia dels inventaris onomàstics duts a terme en el domini lingüístic català i això permet detectar els llocs que requereixen una intervenció més urgent. Volem incorporar al recull, la tesi doctoral de Jesús Bernat Agut *Toponímia de Vistabella del Maestrat*. (Universitat de València 2015, <https://roderic.uv.es/handle/10550/50760>), monografia del municipi de l'Alcalatén ela-

borada tant a través de fonts orals com de documentació escrita i que ha tingut en compte el vessant antroponímic.

En el capítol onzé, Albert Turull comenta les referències bibliogràfiques bàsiques, obres o articles de caràcter metodològic, d'introducció a l'onomàstica, la major part publicats en les darreres dècades del segle xx, treballs referits a la toponímia en general, o particulars sobre sobrenoms, toponímia urbana, formació de col·lectius botànics, o d'antropònims de diversos llocs i períodes cronològics i també treballs de fora de l'àmbit lingüístic català, sobre els cognoms bascos, romans o germànics antics.

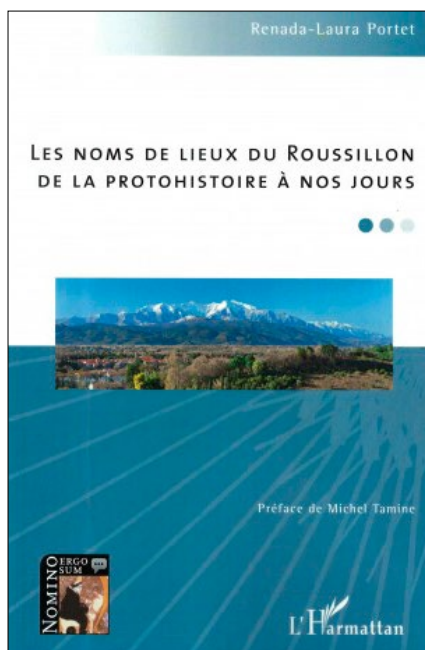
En el darrer capítol, Emili Casanova aporta la visió comparada a la investigació onomàstica. Reprodueix els nou criteris de la metodologia comparativa per a l'estudi etimològic de Joan Coromines i demostra la importància i la necessitat de comparar les formes catalanes amb les de les altres llengües romàniques, amb exemples de dubtes resolts. També inclou bibliografia onomàstica romànica amb obres franceses, occitanes, italianes, portugueses, hispàniques, aragoneses, castellanques (d'Extremadura, Andalusia, Múrcia...), gallegues i asturianes, estudis de toponímia ibèrica, llatina i àrab, basca, preromana i repertoris de cognoms.

En definitiva, el llibre exposa la informació fonamental sobre la recerca onomàstica i en facilita la consulta. Posats a demanar, un glossari de termes onomàstics podria venir bé a les persones interessades en la disciplina.

ANDREU BELTRAN ZARAGOZÀ

Universitat Jaume I

Fundació Carles Salvador

Renada-Laura Portet, *Les noms de lieux du Roussillon. De la protohistoire à nos jours*. Préface de Michel Tamine. París: L'Harmattan, 2021, 199 p.

Renada-Laura Portet (Sant Pau de Fenollet, 1927-Elna, 2021) l'estiu del 2021 va publicar el llibre *Les noms de lieux du Roussillon. De la protohistoire à nos jours* (L'Harmattan, París, 2021), amb pròleg de Michel Tamine, president de la Societat d'Onomàstica de França. Aquest treball és la traducció al francès de la seva tesi de doctorat *Els noms de llocs del Rosselló*, publicada el 1982 per Cedac i que va obtenir el premi Vila de Perpinyà Modest Sa-

baté el 1981. Renada-Laura Portet ha traduït al francès i ha revisat la seva tesi –dirigida per Henri Guiter i acabada el 1973– i el resultat és aquest excel·lent llibre publicat per l'editorial L'Harmattan de París.

Aquest estudi sobre els noms de lloc del Rosselló l'autora el presenta segons les tres etapes històriques on els noms de lloc del Rosselló es van formar: una primera capa preindoeuropea, essencialment basca i en paritat amb el berber; la colonització agrícola romana i l'època medieval catalana.

El mètode de treball que ha seguit a l'hora d'elaborar aquest treball ha estat a partir de diferents fonts: durant mesos, va consultar l'Oficina de Registre de la Propietat de Perpinyà i va llegir els antics registres napoleònics (els primers a ésser establerts) de tots els noms de lloc, camins, terres, rius i muntanyes dels 49 municipis del sector escollits, és a dir, unes 5.000 fitxes. També va visitar i va fer enquestes a diversos pobles per verificar l'exactitud de les referències i per demanar detalls a la gent gran que parlava català, que coneixia bé els noms de llocs esmentats i la seva pronunciació.

Va fer recerca als arxius de tots els noms escollits, és a dir, en els 30 volums manuscrits del Cartulai-

re d'Alart, també en els documents històrics notariais de *Marca Hispanica* i ens els registres municipals. Ha analitzat la gramàtica històrica i ha fet estudi comparatiu de diferents elements, de manera diacrònica. I, finalment, ha determinat l'origen i la filiació filològica amb rectificació de la grafia segons els criteris ortodoxos i segons la fonologia catalana en vigor, i ha escollit i classificat tots els topònims a partir de la història i la gramàtica. Joan Coromines i Henri Guiter han estat els seus referents a l'hora de treballar en aquest estudi.

Renada-Laura Portet és sòcia d'Honor de la Societat d'Onomàstica i membre de la Commission Nationale de Toponymie, integrada al CNRS de París. S'ha dedicat a l'estudi de la toponímia i de l'antroponímia del Rosselló. Com a resultat de les seves investigacions, ha publicat *Els noms de lloc del Rosselló* (premi Vila de Perpinyà 1981) o *Toponímia rossellonesa* (1985), molts estudis onomàstics en revistes especialitzades i, des de l'estiu del 2021 –traduït per ella mateixa al francès– el seu treball de tesi de doctorat: *Les noms de lieux du Roussillon. De la protohistoire à nos jours* (L'Harmattan, París, 2021).

IRENE MUÑOZ PAIRET
Universitat de Perpinyà

Tenim nou web i som a Facebook.

Segueix-nos a la xarxa!

facebook.com/SocietatOnomastica

onomastica.cat

Onomàstica i literatura

El *limerick* és una forma popular de vers breu i humorístic que sovint és sense sentit i, freqüentment, obscena. Consta de cinc versos, que rimen AAbBA, i el metre dominant és anapèstic, amb dos peus mètrics a la tercera i quarta línies i tres peus a les altres. Se'n desconeix l'origen, però s'ha suggerit que el nom deriva del cor d'una cançó dels soldats irlandesos del segle XVIII, «Will You Come Up to Limerick?», 'Arribaràs fins a Limerick?'. Limerick, en irlandès *Luimneach*, és la capital del comtat del mateix nom, al Munster, Irlanda; situada a la riba meridional de l'estuari de Shannon.

A això s'hi van afegir versos improvisats plens d'incidents improbables

i insinuacions subtils. El patró dels versos anapèstics curts s'associa del tot amb una lleu insolència o indecència. Avui dia, el ritme i l'estructura d'aquesta estrofa connota idees de geografia salvatge, anticlericalisme i estrambòtica indecència. És habitual que al primer vers hi aparegui el nom d'un personatge i un topònim; aquest darrer, al final de la línia. Les primeres col·leccions de *limericks* en anglès que es coneixen són, aproximadament, de l'any 1820. Edward Lear, que va compondre i il·lustrar les del seu *Book of Nonsense* (1846), va afirmar que havia tret la idea d'una cançó infantil que començava «Hi havia un vell de Tobago». Cap a finals del segle XIX, molts homes de lletres

destacats s'hi van dedicar. W.S. Gilbert va mostrar gran habilitat en una seqüència de *limericks* que Arthur Sullivan va establir com a cançó familiar a *The Sorcerer* (1877). L'estrofa va adquirir una gran popularitat als primers anys del segle XX i, sovint, els concursos de *limericks* eren organitzats per revistes i empreses comercials. De tota manera, els veritables addictes van desenvolupar versos més complicats. D'altres n'escriguren en francès o llatí, explotaren les anomalies de l'ortografia anglesa i utilitzaren la forma per fer observacions concises sobre preocupacions filosòfiques serioses.

N'hem assajat una versió amb un topònim ben poc anglès:

El pare contava que era l'Espluga
la cova on la falç reposa feixuga
—pelada i buida antany,
amb l'ordi i vi de l'any—:
rebot i celler, i frescor que aixopluga.

Cal Marian: fragment de la cova que dona nom a la vila. (Fotografia de Josep Jové)

Referències

FUSSELL, P. 1924. *Poetic Meter & Poetic Form*. Londres: McGraw-Hill.
Gran Enciclopèdia Catalana. 1987. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, SA.
The New Encyclopædia Britannica. 1993. 15a edició. Chicago.

ROSA MARIA ANGLÈS I NICOLÁS

Articles

Normes «Per al recull de noms de lloc» i «Instruccions per a la notació fonètica de topònims» de Joan Coromines

JESÚS BERNAT I VENTURA CASTELLVELL

L'any 1936 Joan Coromines i Enric Ribas, de la Societat Catalana de Geografia (SCG), van publicar «Per al recull de noms de lloc de Catalunya» a *Mai Enrera. Butlletí del Club Excursionista de Gràcia*, juntament amb un extracte de la conferència de Coromines de l'any 1935 «Toponímia catalana: mètodes i resultats» i el treball «Els noms de lloc de Catalunya. Sant Pere de Riudebitlles» de Cristòfor Cardús, geògraf i excursionista. El desembre de 1936 la SCG tornava a publicar el recull de Cardús i un fascicle amb les esmentades normes, que editarà de nou el 1953 amb el títol «Normes per al recull dels noms de lloc de les terres catalanes» com a apèndix del llibre de Josep Iglésies *La Riba (termes municipal i parroquial)*. Encara el tornarà a publicar l'any 1991 amb el títol de 1936. A més la SCG reedita el recull de Sant Pere de Riudebitlles el 1956. El dos reculls es van publicar sota el títol *Els noms de lloc de les terres catalanes, I i II*, col·lecció que havia de reunir els «Materials per a l'estudi de la toponímia catalana» de la SCG. «Per al recull de noms de lloc» era un text normatiu destinat a enquestadors de noms de lloc, sobretot, per a una adequada escriptura fonètica, redactat majoritàriament per Joan Coromines i divulgat sota el guiatge de la SCG i la Secció Filològica de l'IEC. Un altre text de Joan Coromines amb la mateixa funció va ser «Instruccions per a la notació fonètica de topònims», mecanografiat, sense data, presumiblement de 1956, i destinat als col·laboradors de l'*Onomasticon*

Cataloniae. Es conserva al «Fons Rafael de la Torre Boronat» de l'Arxiu de l'IEC.

És possible que les dues normatives es coneguessin abans dels anys indicats. Les normes publicades el 1936 les va utilitzar Cristòfol Cardús en el recull de Sant Pe-

Joan Coromines amb un informant. Fundació Pere Coromines

re de Riudebitlles, en el qual ja hi estava treballant des de l'any 1933. El mecanoscrit de 1956 que Coromines va enviar a Rafael de la Torre potser era un model ja preparat per instruir els col·laboradors. Una carta de J. Coromines a Rafael de la Torre del 22 de març de 1956 (arxiu de l'IEC) que reproduïx el penúltim paràgraf de les instruccions, és l'única dada per atribuir-li l'any 1956 com el més proper al seu redactat.

Coromines insistia als seus col·laboradors en l'aspecte lingüístic de la replega oral de noms i per a tal fi feia servir una rigorosa notació fonètica inventada per ell. Els gairebé quatre-cents col·laboradors de l'*Onomasticon* havien de prendre nota dels noms seguint les seves instruccions i havien d'utilitzar l'alfabet fonètic cursiu que els havia passat, evitar els signes diacrítics i marcar la qualitat de les vocals i l'accent tònic. També s'havien de fixar en les singularitats sintàctiques i lèxiques, l'ús del nom amb o sense article, les variants lèxiques i semàntiques que podien aclarir l'etím d'un nom, la situació del lloc, el color de la terra, l'estructura del terreny o els noms d'anteriors propietaris. J. M. de Casacuberta havia procedit igualment en els reculls que va fer entre 1921 i 1923, reculls que després van passar a Joan Coromines.

Aquest mètode de transcripció fonètica era més pràctic que el «Sistema de transcripció» publicat en el primer *Butlletí de Dialectologia Catalana* (1914) que, per l'abundància de diacrítics, el feien poc àgil a l'hora de prendre nota a les enquestes orals. L'escriptor, editor i col·laborador Joan Sales escriu a Coromines el 8 de setembre de 1954, després de fer enquestes per 15 pobles de l'Alt Camp, la Conca de Barberà i la Noguera, i comenta les dificultats generals que troba el recol·lector de noms, entre elles les climatològiques. Sobre la notació fonètica diu: «m'ha resultat més fàcil que no em creia, fora de certs dubtes, principalment el següent: la *a* final en certs pobles de parlar occidental no és ben bé com la castellana, sinó que pren una ressonància especial com si t'irés cap a la *o* ¿calia marcar aquest matís amb algun signe especial, o no valia la pena? Jo no ho he marcat». En una altra carta del 29 d'octubre de 1956 Joan Sales fa hipòtesis sobre l'etimologia —allò que es demana que no facin els recol·lectors— de Belltall (Conca de Barberà), i en destaca la diversitat de pronúncies que hi ha sentit.

1936. Normes «Per al recull de noms de lloc de Catalunya»

Es van establir per inventariar i preservar la riquesa lingüística dels llocs enquestats i ordenar la manera d'ano-

tar i servir la precisió d'ús, de situació i de pronúncia. Es presenten en tres apartats amb uns paràgrafs d'introducció i de cloenda.

- a «Normes per a la notació fonètica dels noms»: assenyalar, acompanyades d'excepcions, precisions i exemples, quan s'ha de posar accent, ometre lletres mudes, diferenciar sibilants, escriure *b* o *v*; no emprar la *x* per representar els sons *cs* o *gz*, utilitzar la dièresi normativament, escriure els diftongs en *u*, posar *c* o *q* davant de *u*, precisar la pronunciació dialectal, vulgar, incorrecta o castellanitzada, escriure el so doble de *b* i *g* davant *l*, igualment *p* o *c* si sonen sordes; anotar les assimilacions, precisar quan els mots acabats en *nc* o *ng* prescindeixen de la *c* o de la *g*, distingir *cân* de *câl* i indicar si un nom de lloc prové d'un antropònim.
- b Disposar el treball per camps semàntics rurals (muntanyes, valls, planes, cursos d'aigua...) o urbans (barris, carrers, places...) i incloure-hi les dades dels informadors.
- c Prendre nota de la nomenclatura de la costa marítima i dels accidents del fons del mar, situant-los mitjançant senyes o enfilacions i adjuntar-hi documents gràfics. Tenir en compte el «sentit popular dels noms» propis toponímics i comuns que, recollits fidelment, donen indicacions precises físiques, geogràfiques o humanes i constitueixen el vocabulari geogràfic popular.

La prudència pel moment polític fa que els curadors de l'edició de 1953 desestimïn la introducció i la cloenda, paràgrafs escrits segurament, per Coromines. En ells s'apressa a la coneixença, defensa i urgent normalització de la catalanitat dels noms de lloc que en els mapes de l'Estat apareixen «descurats, desfigurats per la castellanització», amb una «nomenclatura estafeta» i amb la possibilitat de perdre moltes formes autòctones. Per sort, diu, la Secció Filològica de l'IEC té cura de fixar la toponímia i ha creat un «arxiu total» amb els noms que s'estan recollint. La «proclama» de Coromines afegeix que la importància «científica i catalanesca» del projecte demana la col·laboració dels més capaços, coneixedors del lloc, amb dots d'observació, bona aptitud per transcriure amb precisió fonètica i obtenir el sentit popular dels noms de lloc. Afegeix que cal recollir els noms urbans per reivindicar la dignitat dels noms tradicionals de barris i carrers en oposició al caprici polític del moment i per l'amor a la tradició lingüística, per la qual tant ha lluitat el catalanisme. Acaba amb una crida als germans de llengua i de pàtria del País Valencià, de les Illes Balears i del Rosselló

perquè emprenguín treballs similars, tot remetent-los a Manuel Sanchis Guarner, F. de Borja Moll i Pere Fouché com a especialistes toponomàstics de cada territori.

1956 «Instruccions per a la notació fonètica de l'Onomasticon Cataloniae»

Reproduïm el text complet com a apèndix. Coromines hi estableix un primer bloc que anomena «Els punts més importants (Regles imprescindibles)»: on posar accents, prescindir de les lletres mudes, com i quan escriure la s sonora, notar escrupolosament la pronunciació i no oblidar l'article en els topònims que l'usen, ni deixar d'indicar si diuen *can*, *cal*, *casa* o *mas*.

Un segon bloc amb tres importants punts segons el dialecte de la zona: marcar les vocals neutres en les notes manuscrites amb la lletra *ə* i mecanogràficament amb el signe *Ė*; la *o* dèbil amb *u* i escriure *v* allà on la distingeixen de la *b*.

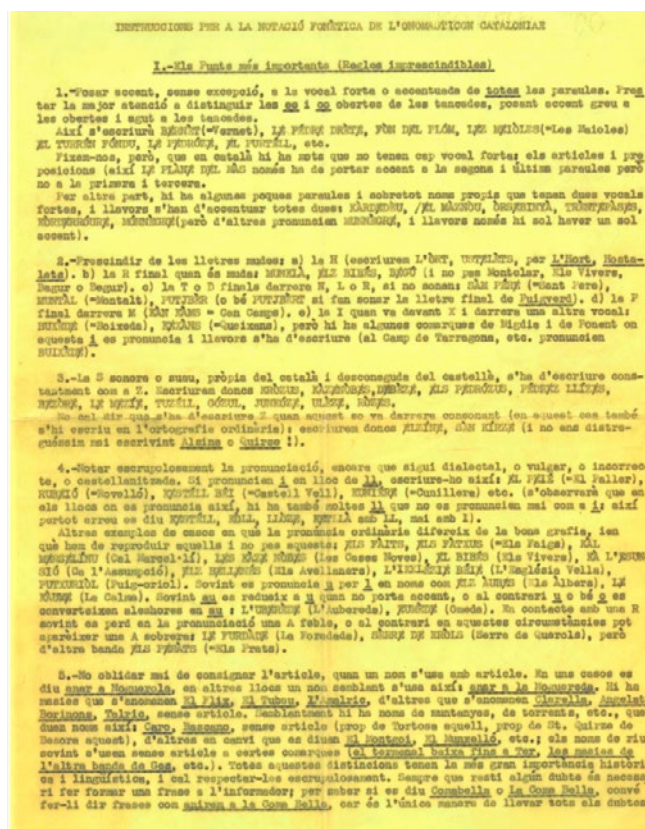
El tercer bloc recull onze punts que anomena «menys importants»: escriure «la i sobrerera» quan es pronuncia davant de consonant; escriure *k* prescindint de la *c* i la *q*, escriure *s* quan la *c* soni com a *s*; quan cal escriure *j* o *g*; diferenciar els sons de la *x* escrivint *cs*, *gz* o *x*; utilitzar una lletra petita i una mica alta quan un so se senti poc; escriure dobles les consonants que sonin dobles, *tx*, *tj*, *x* i *j* quan sonin com a tals i les assimilacions en *m*; distingir els sons finals en *-nc* o *-ng* i no deixar cap so sense representar.

Un quart bloc conté els principis l'escritura fonètica: no escriure lletres mudes ni deixar de representar cap so; representar els sons dobles; una lletra ha de representar sempre el mateix so i cada so sempre s'ha d'escriure amb la mateixa lletra. Excepcions: els sons senzills representats amb lletres dobles (*ll*, *rr*, *ny*, *tx*, *tj*).

Coromines remarca que és la grafia recomanada per a ús de l'enquesta oral de l'Onomasticon Cataloniae. En el text definitiu, els noms s'escriuran en ortografia normativa i entre parèntesis la notació fonètica. Recorda que cal posar amb cura els accents greus i aguts perquè a l'hora de fixar la grafia correcta ajuda a establir l'origen del nom (ex. no tenen res a veure Vallfornès i Forners).

El cinquè i darrer apartat és un advertiment als col·lectors que treballin en àrees occidentals. És el paràgraf que copia i envia en una breu carta a Rafael de la Torre l'any 1956 i que ha servit per posar data a les «Instruccions».

Tanca les «instruccions mecanografiades justificant l'ús de «la combinació *Ė* amb valor de *ə*, perquè no existeix

Original mecanografiat de les «Instruccions...»

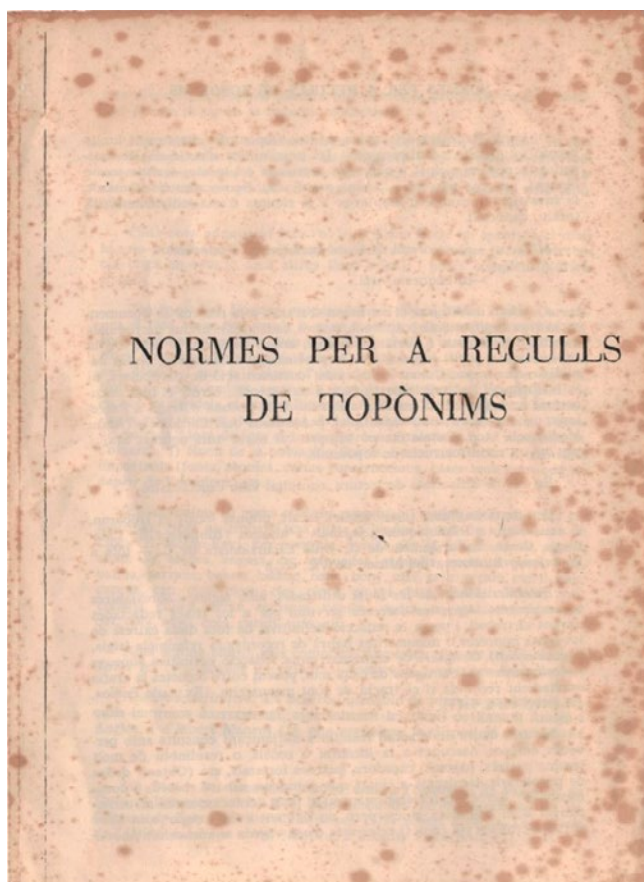
aquest signe en la màquina» i escriu a mà: «en les notes manuscrites s'usarà sempre la lletra *ə*».

L'aplicació de les normes

La represa de Joan Coromines d'enquestes orals l'any 1952, el seu article sobre l'Onomasticon Cataloniae de 1953, la reedició de les Normes per al recull de noms de lloc (1953), la publicació del recull de la Riba (1953), la creació del Premi Eduard Brossa per la SCG (1955), les Instruccions mecanografiades de Coromines (1956), la reedició de l'inventari de Sant Pere de Riudebitlles (1956), l'ensinistrament d'auxiliars en la tècnica de recollida toponímica, com Rafael de la Torre, P. Serra, Núria Folch o Joan Sales l'any 1954, o l'empenta de la Secció Filològica de l'IEC i la SCG, són l'inici d'una nova etapa per a l'onomàstica que, alhora, volia contribuir a l'Onomasticon. En el pròleg del recull de la Pobla de Claramunt, Josep Riba diu que pretén ser una contribució erudita a l'obra magna Onomasticon Cataloniae (1960) i Albert Manent, en el recull de l'Aleixar, expressa el desig de contribuir, ni que sigui des d'un angle petit, a la gran obra de l'Onomasticon Cataloniae (1962).

Els primers reculls amb les normes del 1936 van ser els de Sant Pere de Riudebitlles (1936) i de la Riba (1953) —enllestits el 1936. Després, vindrien els guanyadors del «Premi Eduard Brossa» (1955-1979): Reus (1955), l'Aleixar (1959) o la Pobla de Claramunt (1960). Altres guanyadors d'aquest premi van seguir, amb poques variacions, els criteris d'anotació fonètica de l'any 1936, tal com ho expressa Joan Prats, que va aplegar els noms d'Arbolí (1978). El cert és que molts recol·lectors tot i partir d'aquestes normes, van fer canvis o van justificar criteris propis, sense deixar de recordar la importància de les indicacions fonètiques en els noms propis. En els dos inventaris que Rafael de la Torre va fer el 1957 i el 1958, editats el 2020, diu: «Per a la notació fonètica dels noms hem seguit unes instruccions que ens foren facilitades, ja fa temps, pel Sr. Joan Coromines, les quals creiem han de concordar amb les de la Societat Catalana de Geografia. Instruccions les quals hem adaptat a les particularitats del terme objecte d'aquest treball» (de la Torre 2020: 11).

En canvi Enric Moreu-Rey, que va fer el recull sobre Passanant (1978), diu: «tenint en compte el nivell de dialectologia catalana, no m'ha semblat procedent de consignar les peculiaritats d'una pronúncia ja molt conegu-

«Normes per a reculls de topònims, de Moreu-Rey (1980)»

da: de més, les seves característiques ja en són prou indicades per les grafies de la documentació» (Moreu-Rey 1978: 549). Així ho havia fet setze anys abans en el recull de Caldes de Montbui (1962). La mateixa idea expressava l'opuscle *Normes per a reculls de topònims*, sense signar, però atribuït a Moreu-Rey, que acompanyava el primer *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica* (1980) i que va tenir força èxit per ser breu i còmode d'aplicar. S'hi diu que la notació fonètica només és necessària si no coincideix amb les característiques del dialecte de la comarca, si la grafia del mot és ambigua i en els mots estranys o poc corrents. A *Toponímia urbana i onomàstica vària* (1974) recorda la importància de les transformacions afectives, entre elles les fonètiques, com la duplicació sil·làbica, la geminació de consonants o la concordança dels timbres vocàlics. Joan Miralles, a «Normes per a l'aplec i l'estudi dels malnoms» (1980) recomana escriure el renom «i les seves variants formals actuals amb la corresponent transcripció fonètica de cada forma». Juli Moll i Joan Tort (1985) recorden la importància d'anotar els noms tal com els pronuncien els enquestats i alhora saber-los transcriure fonèticament amb cura i claredat. Aprofiten per publicar les normes simplificades de 1936 i el més complex sistema de transcripció fonètica usat pel *Diccionari català, valencià, balear*. Ramon Amigó (1999) exposa les petites modificacions que alguns han fet, així com el seu ús només en els mots que presenten singularitats fonètiques dignes de fer-se notar. Xavier Terrado diu que «la nostra notació fonètica, molt simplificada, es basa en la més usual entre els romanistes», aplicada al DCVB, el DEC-Cat o l'*Onomasticon* (Terrado 1992: 19), i ha de reflectir amb fidelitat la pronunciació del nom sense arribar a una notació massa estricta, ha de ser àgil, manifestar les diferències fonològiques i alhora reflectir les peculiaritats al·lofòniques més destacables. Creu que qualsevol alfabet és vàlid, inclús inventat, sempre que s'apliqui regularment i no es modifiqui, que no ha de tenir gaires signes, pocs diacrítics i ha d'anar en cursiva. Recorda que la notació més cursiva que coneix és la que va idear Joan Coromines prenent signes de diversos alfabetes i sense diacrítics. Acaba dient que, si es vol que les notes les puguin utilitzar altres investigadors, és millor utilitzar els alfabetes més difosos entre la comunitat científica (Terrado 1995: 773-774; 1999: 36-38).

Les col·leccions de reculls onomàstics dels anys vuitanta del segle XX ençà han aplicat criteris d'edició fonètica diferents. Les disset monografies de l'Institut Cartogràfic de Catalunya i la Societat d'Onomàstica (1986-2014) utilitzen les normes de 1936 o les de l'AFI quan algun

nom pot induir a falses pronunciacions i altres van sense transcripció fonètica. La majoria dels vint-i-set títols de la col·lecció de l'Oficina d'Onomàstica de l'IEC (1995-2020) incorporen les normes de l'Alfabet Fonètic Internacional (AFI), no tant en els primers títols i definitivament en els darrers. La col·lecció *L'Estralla*, de la Societat d'Onomàstica, iniciada el 2018, ha establert l'AFI per a les publicacions de reculls onomàstics. En els trenta-cinc títols de la col·lecció «Toponímia de la Ribagorça» (2001-2020), dirigida per Xavier Terrado, l'escriptura dels topònims procura reflectir la pronunciació local a criteri dels diferents recol·lectors. No hi ha transcripció fonètica en els volums consultats dels municipis del Vallès Oriental i uns pocs del Moianès, recollits per Enric Garcia-Pey durant cinquanta anys. S'han editat, separadament i en conjunt, 16 volums amb el títol *Inventari General d'Onomàstica del Vallès Oriental* (2018-2021).

El nou *Manual per a l'elaboració de reculls onomàstics* editat per la Societat d'Onomàstica (2021) dedica capítols al coneixement i a la parla dels llocs enquestats i a la transcripció fonètica, redactats per Pere Navarro i Joan Tort. En l'aspecte fonètic proposa l'ús dels símbols de l'AFI i en destaca la necessitat d'incloure les transcripcions fonètiques a «les entrades onomàstiques provinents de fonts orals [...] perquè dona una informació gens prescindible sobre la varietat de llengua aplegada durant el treball de camp». Tenint en compte que l'onomàstica és multidisciplinària, l'autor pregunta «[...] per què s'ha de prescindir de la llengua oral local, que tantes dades forneix a la dialectologia?» (Batlle, Bagur i Navarro 2021: 133, 149-150).

L'Onomasticon Cataloniae, objectiu de les Instruccions

L'any 1925, Joan Coromines ja s'interessa per la toponímia. En un viatge amb barca per l'Ebre, ell i el seu pare prenen notes toponímiques (Castellvell 2006: 53-70) i en el seu primer article, sobre etimologies araneses (1925), indica la persistència de l'article derivat d'IPSE en alguns topònims (Sacau, estany de Sesloses, tuc de Saseuba, barranc d'Esteix) i proposa l'etimologia de Montludé (< MONTE LUCIS), muntanya a llevant de Bossòst (Coromines 1925: 64-70). Però és en el 1931 quan comença a fer un inventari exhaustiu de toponímia. Llavors ja disposava del material que J.M. de Casacuberta havia recollit. També és a partir dels anys trenta que, amb conferències i articles, inicia la difusió de la toponímia, la metodologia a seguir i els resultats que es poden aconseguir. Fa

conferències a la Universitat de Barcelona (1932), al Centre Excursionista de Gràcia (1935) o a la SCG sobre la toponímia d'Andorra (1953). Aquest darrer any escriu l'article «L'Onomasticon Cataloniae», molt difós (Coromines 1953), on descriu el seu projecte onomàstic i no hi falten referències a les característiques de les enquestes. A la conferència de l'any 1935, «Toponímia catalana: mètodes i resultats», justifica l'interès per l'etimologia dels topònims i la importància de la pronunciació, ja que, mentre dels noms comuns se'n pot conèixer el significat dels mots i el seus sons, en el cas d'alguns topònims ens podem fixar en el so i en les formes antigues, més acostades a l'originària. Posa com a exemple d'evolució a través del segle el nom «Campoltme» 'camp últim' > Campome, al Conflent. En el mateix sentit, aprofita la ressenya del llibre sobre Rätisches (Suïssa) dels romanistes R. Von Planta i A. Schorta (1943), recol·lectors de noms de lloc i de persona dels Grisons (Coromines 1943: 57-71), per incloure-hi exemples catalans que van servir per identificar «Octogesa» > Utxesa i «Calaterra» > Calatarrà, llocs del Segrià llavors gairebé desconeguts, gràcies a les enquestes per a l'Onomasticon Cataloniae.

Després de la guerra va reprendre la recollida oral l'any 1952, sol o amb l'ajuda de col·laboradors, i malgrat les dificultats econòmiques que comportava. En una carta a l'escriptor i editor Joan Sales l'any 1956, escriu: «Onomasticon Ibericum [...] és el pseudònim que he hagut d'adoptar en aquest país per obtenir la subvenció» (Ferrer i Pujadas 2004: 139). Entre els gairebé quatre-cents col·laboradors, als quals insistia per damunt de tot en l'aspecte lingüístic de l'arreglada de noms, hi havia el ja citat Joan Sales o el filòleg valencià Josep Giner. Aquests col·laboradors, com altres recol·lectors, pertanyien a diferents disciplines. El projecte va començar amb bona sintonia entre lingüistes i geògrafs, però també amb historiadors, cartògrafs, editors, escriptors i alguns metges, enginyers i industrials. Molts d'ells lligats a l'excursionisme, hereus de la generació que, a cavall dels segles XIX i XX, es van llançar a la descoberta del país, la seva geografia, l'arqueologia, la botànica, els costums o la llengua.

Referències

- Amigó, R. 1999. *Introducció a la recerca en toponímia i antroponímia*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Batlle, M.; Bagur, Ò.; Navarro, P. 2021. *Manual per a l'elaboració de reculls onomàstics*. Societat d'Onomàstica, col·lecció (L'Estralla, núm. 10).

- Cardús, C. 1956. *Sant Pere de Riudebitlles. Els noms de lloc de les terres catalanes II*. Institut d'Estudis Catalans/ Societat Catalana de Geografia.
- 1936. «Els noms de lloc de Catalunya: Sant Pere de Riudebitlles». *Mai Enrera. Butlletí del Club Excursionista de Gràcia* núm. 129: 27-38.
- Castellvell, V. 2006. «Viatge amb barca Ebre avall de Pere i Joan Coromines». *Beceroles. Lletres de Llengua i Literatura II*.
- Coromines, J. 1936. «Toponímia catalana: mètodes i resultats» [resum de conferència]. *Mai Enrera. Butlletí del Club Excursionista de Gràcia* núm. -17 :129 20;
- 1943. «Ressenya del Rätisches Namenbuch, de R. Von Planta i A. Schorta». *Revista de Filologia Hispánica*, núm. 1: 57-71.
- 1953. «L'Onomasticon Cataloniae». *Onoma. Bulletin d'Information et de Bibliographie du Comité International des Sciences Onomastiques* (vol. V): 44-49) [Reproduït a Mèxic el 1963 a la revista catalana de l'exili *Pont Blau* 124, p. 148-152, publicat el 1970 amb supressions i actualitzat amb set paràgrafs afegits a *Estudis de toponímia catalana* (vol. II, 1970, p. 255-270) i copiat fragmentàriament el 1989 a l'*Onomasticon Cataloniae* amb el títol «A tall de pròleg» (vol. I, p. VII-XIII)].
- Coromines, J; Ribas, E. 1936. «Per al recull de noms de lloc de Catalunya». *Mai Enrera. Butlletí del Club Excursionista de Gràcia* núm. 26-21 :129.
- de la Torre, R. 2020. *Els noms de lloc de la Vall de Boí*. Societat d'Onomàstica, Col·lecció L'Estralla, núm. 4.
- 2020. *Els noms de lloc del terme municipal de Santa Maria de Merlès*. Societat d'Onomàstica. (L'Estralla, n. 5).
- Ferrer, J; Pujadas, J. 1997. Àlbum Joan Coromines. Ajuntament de Pineda de Mar / Curial Edicions Catalanes.
- 2004. *Epistolari Joan Coromines & Joan Sales*. Fundació Pere Coromines.
- Iglésies, J. 1953. *La Riba (terme municipal i parroquial)*. *Els noms de lloc de les terres catalanes I* [precedit de «Normes per al recull dels noms de lloc de Catalunya»]. Institut d'Estudis Catalans/ Societat Catalana de Geografia.
- Miralles, J. 1980. «Normes per a l'aplec i l'estudi dels malnoms». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. 1.
- Moll, J.; Tort, J. 1985. *Toponímia i cartografia. Assaig de sistematització*. Institut Cartogràfic de Catalunya.
- Moreu-Rey, E. 1962. *La rodalia de Caldes de Montbui*. Editorial Teide.
- 1978. «Toponímia del poble i del terme de Passanant». *Revista Catalana de Geografia*, núm. 4: 549-576.
- 1974. *Toponímia urbana i onomàstica vària*. Editorial Moll.
- 1980. «Normes per a reculls de topònims». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica* núm. 1 [separata, de Moreu-Rey, exemplar conservat a la Biblioteca de Catalunya].
- Terrado, X. 1992. *Toponímia de Betesa*. Institut d'Estudis Ilerdencs.
- 1995. «La encuesta oral». *Materials de toponímia I*. Comercial Denes.
- 1999. *Metodología de la investigación en toponimia*. Edició de l'autor.

Apèndix

Transcripció del mecanoscrit del fons Rafael de la Torre i Boronat, conservat a l'Arxiu de l'IEC

INSTRUCCIONS PER A LA NOTACIÓ FONÈTICA DE L'ONOMASTICON CATALONIAE

I.- Els Punts més importants (Regles imprescindibles)

1.-Posar accent, sense excepció, a la vocal forta o accentuada de totes les paraules. Prestar la major atenció a distinguir [sic] les ee i oo obertes de les tancades, posant accent greu a les obertes i agut a les tancades. Així s'escriurà BERNÈT (= Vernet), LÈ PÉDRÈ DRÈTÈ, FÒN DÈ L PLÒM, LÈS MÈIÒLES (= Les Maioles), EL TURRÉN FÓN-DU, LÈ PÉDRÓZÈ, EL PURTÉLL, etc.

Fixem-nos, però, que en català hi ha mots que no tenen cap vocal forta: els articles i preposicions (així LÈ PLÀN È DÈL MÀS només ha de portar accent a la segona i última paraules però no a la primera i tercera.

Per altra part, hi ha algunes poques paraules i sobretot noms propis que tenen dues vocals fortes, i llavors s'han d'accentuar totes dues: KÀRDÈDÈU, EL MÀZNÒU, ÒRSÈBINYÀ, TRÈNTÈPÀSÈS, KÒRDÈRRÓURÈ, MÓNNÈGR È (però d'altres pronuncien MUNNÈGRE, i llavors només hi sol haver un sol accent).

2.-Prescindir de les lletres mudes: a) la H (escriurem L'ÒRT, USTÈLÈTS, per L'Hort, Hostalets). b) la R final quan és muda: MUNKLÀ, ELZ BIBÉS, BÈGÚ (i no pas Montclar,

INSTRUCCIONS PER A LA NOTACIÓ FONÈTICA DE L'ONOMASTICON CATALONIAE

I.-Els Punts més importants (Regles imprescindibles)

1.-Posar accent, sense excepció, a la vocal forta o accentuada de totes les paraules. Prestar la major atenció a distinguir les ee i oo obertes de les tancades, posant accent greu a les obertes i agut a les tancades.

Així s'escriurà BÈNNET (=Vernet), LÈ PÈDRÈ DRÈTÈ, PÒN DÈL FLÒM, LÈZ MÈIÒLES (=Les Maiòles) ÈL TUHÈN FÒNDU, LÈ PÈDRÒZÈ, ÈL PURTÈLL, etc.

Fixem-nos, però, que en català hi ha mots que no tenen cap vocal forta: els articles i preposicions (així LÈ PLÀNÈ DÈL MÀS només ha de portar accent a la segona i última paraules però no a la primera i tercera).

Per altra part, hi ha algunes poques paraules i sobretot noms propis que tenen dues vocals fortes, i llavors s'han d'accentuar totes dues: KÀRDÈDÈU, /ÈL MÀZNDU, DRÈXBINÈ, TRÈNTÈPÀSÈS, KÒRÈXÈRÒURÈ, MÈRÈNÈGRÈ (però d'altres pronuncien MÈRÈNÈGRÈ, i llavors només hi sol haver un sol accent).

Els Vivers, Bagur o Begur). c) la T o D finals darrera N, L o R, si no sonen: SÀM PÈRÈ (=Sant Pere), MUNTÀL (= Montalt), PUTJBÈR (o bé PUTJBÈRT si fan sonar la lletra final de Puigverd). d) la P final darrera M (KÀN KÀMS = Can Camps). e) la I quan va davant de X i darrera una altra vocal: BUXÈDÈ (=Boixeda), KÈXÀNS (= Queixans), però hi ha algunes comarques de Migdia i de Ponent on aquesta i es pronuncia i llavors s'ha d'escriure (al Camp de Taragona, etc. pronuncien BUIXÈDÈ).

3.-La S sonora o suau, pròpia del català i desconeguda del castellà, s'ha d'escriure constantment com a Z. Escriurem doncs KRÒZUS, KÀZENÒBÈS, DÈBÈZÈ, ÈLS PÈDRÒZUS, PÈDRÈZ LLÍZÈS, BÈZÒRÈ, LÈ MÈZIÈ, TUZÈLL, GÓZUL, JUNKÓZÈ, ULÈZÈ, RÒZÈS.

No cal dir que s'ha d'escriure Z quan aquest so va darrera consonant (en aquest cas també s'hi escriu en l'ortografia ordinària): escriurem doncs ÈLZÍNÈ SÀN KÍRZÈ (i no ens distraiguéssim mai escrivint Alsina o Quirse!).

4.-Notar escrupolosament la pronunciació, encara que sigui dialectal, o vulgar, o incorrecta, o castellanitzada. Si pronunciem i en lloc de ll, escriure-ho així: ÈL PÈIÉ (= El Paller), RUBÈIÓ (= Rovelló), KÈSTÈLL BÈI (= Castell Vell), KUNÍÈRÈ (= Cunillera) etc. (s'observarà que en els llocs on es pronuncia així, hi ha també moltes ll que no es pronuncien mai com a i: així pertot arreu es diu KÈSTÈLL, KÒLL, LLÒZÈ, KÈTLLÀ amb LL, mai amb l).

Altres exemples de casos en què la pronúncia ordinària difereix de la bona grafia, i en què hem de reproduir aquells i no pas aquests: ÈLS FÀITS, ÈLS FÀTXUS (= Els Faigs), KÀL MÈRSELÍNU (Cal Marcel·lí), LÈS KÀZÈ NÒBÈS (Les Cases Noves), ÈL BIBÈS (Els Vivers), KÀ L'ÈSUNSIÓ (Ca l'Assumpció), ÈLZ BÈLLENÈS (Els Avellaners), L'IKKLÉZIÈ BÈIÈ (L'Església Vella), PUTXURIÒL (Puig-oriol). Sovint es pronuncia u per l en noms com ÈLZ ÀUBÈS

(Els Àlbers), LÈ KÀUMÈ (La Calma). Sovint au es redueix a u quan no porta accent, o al contrari u o bé o es converteixen aleshores en au: L'UBÈRÈDÈ (L'Aubereda), ÈUMÈDÈ (Omeda). En contacte amb una R sovint es perd en la pronunciació una A feble, o al contrari en aquestes circumstàncies pot aparèixer una A sobrerera: LÈ FURDÀDÈ (La Foradada), SÈRRÈ DÈ KRÒLS (Serra de Querols), però d'altra banda ÈLS PÈRÀTS (= Els Prats).

5.-No oblidar mai de consignar l'article, quan un nom s'usa amb article. En uns casos es diu anar a Noguerola, en altres llocs un nom semblant s'usa així: anar a la Noguereda. Hi ha masies que s'anomenen El Flix, El Tubau, L'Amalric, d'altres que s'anomenen Clarella, Angelats, Borinons, Talric, sense article. Semblantment hi ha noms de muntanyes, de torrents, etc. que duen noms així: Caro, Bascano, sense article (prop de Tortosa aquell, prop de St. Quirze de Besora aquest), d'altres en canvi es diuen El Montgoi, El Munxelló, etc.; els noms de riu sovint s'usen sense article a certes comarques (el termenal baixa fins a Ter, les masies de l'altra banda de Ges, etc.). Totes aquestes distincions tenen la més gran importància històrica i lingüística, i cal respectar-les escrupolosament. Sempre que resti algun dubte és necessari fer formar una frase a l'informador: per saber si es diu Comabella o La Coma Bella, convé fer-li dir frases com anirem a la Coma Bella, car és l'única manera de llevar tot els dubtes. Cal servir-se d'aquest recurs amb gran insistència i sense peresa.

També té gran importància, en els noms de masies, distingir [sic] si diuen can o cal (KÀN TÒNI o KÀL TÒNI, etc.). I encara en té més de precisar si s'anomenen amb el nom sol sense cal ni can ni casa, com en els casos ja citats (masies anomenades Clarella, Talric, Borinons, Angelats, Bajalou, El Flix, El Tubert, L'Amalric, etc.). En

aquests casos és molt corrent, en els escrits afegir-hi Can o Casa o Mas, sense que això correspongui a l'ús popular, ú n i c q u e e n s i n t e r e s s a; àdhuc passa alguna vegada, si bé això ja és rar, que ho fan així els informadors quan parlen a la gent forastera. Guardar-se en els casos com els citats d'escriure Casa Clarella, o Mas Talric, o Can Tubert, si no es fa així popularment. Aquests detalls tenen una importància històrica i etimològica grandíssima, que mai no es recalcarà prou. En cas de dubte convé fer formar una frase: com ho dieu, anar a Talric o anar al Talric?

II.- Punts que tenen gran importància a certes parts de Catalunya, però no pertot.

Convé tenir en compte sobretot l'existència dels dos grans dialectes, català oriental i català occidental, i del subdialecte tarragoní. Per dialecte oriental s'entén el que es parla a les regions o vegueries de Girona, Vic, Barcelona, Manresa, Tarragona i part de la de Reus (Conca de Barberà i Baix Camp), i per dialecte occidental el que és propi de les regions o vegueries de Tremp. Lleida, Tortosa i la resta de Reus (Priorat i Ribera d'Ebre). Per «subdialecte tarragoní» es podria entendre el propi de les comarques del Baix Penedès, Alt i Baix Camp, Tarragonès, Conca de Barberà i Priorat.

6.-En el dialecte oriental es pronuncia ɛ enlloc de totes les as i es febles o inaccentuades. És preferible escriure sempre ɛ (LÈ KÀZE BLÀNKE, LÈZ BÍLEZ DE DÀL, ÈL KEMÍ FÓNDU, LÈZ IKKLÉZIÈS). El col·lector que trobi massa pertorbador o massa incòmode de servir-se d'aquest signe especial, podrà escriure al seu gust A o E, a condició, però, que ho adverteixi per endavant i a condició que treballi en una zona de dialecte oriental, allunyat de l'occidental. D'altra manera l'ús de ɛ seria imperatiu, si treballés en una comarca com la Conca de Barberà o la Segarra, on afronten els dos dialectes, o bé si sentís el so de ɛ en una comarca de dialecte més aviat occidental, cosa que s'esdevé sovint en certs trossos del centre i el Nord-oest de Catalunya (com l'Alt Urgell, el Pallars Sobirà, la rodalia d'Artesa i Agramunt, etc.), i ocasionalment succeeix àdhuc en comarques més occidentals.

7.-En el dialecte oriental també es pronuncia u en lloc de tota o feble inaccentuada. És preferible d'escriure sempre u quan se senti u, prescindint de l'ortografia correcta. Doncs: LÈ MURÉRE (= La Morera), LÈ FURDÀDE (= La Foradada), ÈLS TURRÉNS, etc. En tot cas és imperatiu d'escriure U sempre que se senti U, si es tracta d'una comarca de dialecte occidental o veïna al dialecte occidental, i

escriure-hi solament O si realment se sent una O ben clara: així cap a Lleida se sentirà LA MORÉRA (o bé LA MORÈRE am [sic] -E) i llavors naturalment s'ha d'escriure amb O. Però cal atènyer-se exclusivament a l'oïda, car àdhuc en les comarques més occidentals sol pronunciar-se U en certs casos determinats, com FÒNKUBÈRTA, MUN-GAI (on l'ortografia escriu o).

8.-La v solament es distingeix de la b en la pronunciació de les comarques de subdialecte tarragoní (i encara allí no ho fa pas tothom). És preferible d'escriure sempre B i mai v a totes les altres comarques: LÈ BÍLE D'ÈBÀLL, BÀLLFURNÈS, ÈL BÈINÀT, etc. Usar la lletra v és poc recomanable en aquestes comarques allunyades de Tarragona, i solament seria tolerable si s'advertia prèviament que tota v es pronuncia B a la localitat, i si es tracta d'una localitat ben allunyada de la zona de subdialecte tarragoní. A la zona on es parla aquest subdialecte o en les seves immediacions (regió de Tortosa, etc.) és imperatiu de no usar mai la v si no s'ha sentit clarament una v labiodental igual a la v francesa, i en aquestes comarques cal atènyer-se escrupolosament a l'oïda i prescindir de l'ortografia: per exemple allí solen pronunciar LLABERÍA amb B i VÉLLMÚN amb V, i cal escriure-ho així encara que sigui contrari a l'ortografia ordinària.

III.- Els punts menys importants.

9.-En aquesta mateixa zona solen pronunciar una I sobrerera davant la J, la X i àdhuc la NY. Cal escriure-la, si s'ha sentit pronunciar RUIJÀLS, FÈIJÈDE, LÈ MUIXÉRE, DUINYÀNE.

10.-És preferible d'escriure sempre K i prescindir de la C i de la Q: KÈRÒL, BLÀNKEFÒRT, KÀL KÍKU. Quan la C es pronuncia igual que S, també és preferible S (LÈ SIRÉRE, ÈL SÈLLÉS). En aquest punt pot haver-hi llibertat per a cada col·lector, mentre però [sic] s'adopti un criteri conseqüent.

11.-Semblantment és preferible d'usar sempre J i mai g quan sona com a J. Doncs: KÀN JÈNÉ (= Can Gener), LÈ FÈJÈDE. Això permet de prescindir de la u muda en casos com FÈLGÉRES (= Falgueres), SÈLGÈDE (= Salgueda), PLÀ DE FUGÉS (Pla de Foguers). Però en aquest punt més que en cap és necessari de procedir en forma conseqüent i no escriure mai g amb el valor de j, si es prescindeix de la u muda darrera g i darrera q (escrita K). Prescindir de la u en aquests casos té l'avantatge de llevar els dubtes quan s'escriuen noms com GUÉLL, en els quals aleshores esdevé innecessària la dièresi ()'' [sic], que tant sovint oblidem quan escrivim depressa [sic].

13.-Sempre que un so se senti poc sense ésser mut del tot, es pot escriure una lletra petita i una mica alta. Sovint se sent FUR³DÀD³ en lloc de Foradada. Altres cops se sent un so intermedi entre dos altres, que no és ben bé cap dels dos: llavors es pot escriure una lletra superposada a l'altra. A molts punts pronuncien KÀZ³ per casa, amb la a final tirant a o; a molts parlars occidentals la pronúncia no és ben bé KÀZA ni KÀZE sinó KÀZ³ (entremig de la a final barcelonina i la castellana).

12.-No emprar mai la lletra x per a representar el so de CS (el que té en el mot luxe) o de GZ (el que té en el mot examen). Escriurem doncs LĒ DĀKSĒ, L'ŪGZĒT (mai La Daxa, L'Uxet). La lletra x restarà doncs reservada exclusivament per al so que té en caixa o en Preixens.

13.-Sempre que un so se senti poc sense ésser mut del tot, es pot escriure una lletra petita i una mica alta. Sovint se sent FUR³DÀD³ en lloc de Foradada. Altres cops se sent un so intermedi entre dos altres, que no és ben bé cap dels dos: llavors es pot escriure una lletra superposada a l'altra. A molts punts pronuncien KÀZ³ per casa, amb la a final tirant a o: a molts parlars occidentals la pronúncia no és ben bé KÀZA ni KÀZE sinó KÀZ³ (entremig de la a final barcelonina i la castellana).

14.-Escriurem dobles la B, la G, la P i la C davant L quan sonin dobles. LĒ PÓBBLE, KĀN KĒGGIĒS, ĒL MIRĀKKLĒ, etc. En semblants casos molts pronuncien PPL en lloc de bl i KKL en lloc de gl, i llavors s'ha d'escriure així: LĒ PÓPPLĒ, L'IKKLĒSIĒ. Si es pronuncia TX en lloc de tj o tg, s'ha d'escriure TX, per incorrecta que sigui aquesta pronunciació: LA PETXA, per La Petja, PUTXURIÒL per Puig-oriol.

15.-A les comarques del Migdia i a moltes de Ponent se sol pronunciar TX tota x en principi de paraula i darrera consonant, i semblantment TJ en lloc de j

En les mateixes posicions. Llavors cal escriure, p. ex.: KĀL TXÍK, MUNTXĒLLŌ, KĀL TJĀUMĒ, L'ALTJĒPS, etc.

16.-És preferible de fer en la grafia les assimilacions que es fan en la pronunciació: KĀM PÍ, (= can Pi), KĀM BĒNĒT (= can Benet), KĀL KUMFĒSŌ (= Cal Confessor).

17.-No hi ha necessitat d'escriure doble SS (tenint en compte el punt 3). Si es vol ver [sic], es pot fer, però no cal. També val més escriure S en lloc de ç i en lloc de c (seguida de e o i). Doncs: LĒ PĒSĒ (= La Peça), ĒL SIRĒS (= Els Cirers), KĒSŌLĒS (= Cassoles), etc.

18.-Les Paraules [sic] que en la grafia ordinària terminen en -nc o -ng es pronuncien de dues maneres. En uns llocs tant aquelles com aquestes es fan sentir clarament amb la -c (o -g) final, de més a més de la nasal n; en altres llocs no se sent més que un so únic, nasal (el mateix que té la n en la paraula anca), però la consonant final pròpiament no sona: així és com sol fer-se a Barce-

lona. Per distingir-ho, la pronunciació de tipus barceloní es pot escriure com a NG (tant si en l'ortografia es posa -nc com -ng), i l'altra pronunciació més plena com a NK (tant si en l'ortografia s'hauria de posar -nc com -ng). Per exemple ĒL TURRĒN DĒL FĀNK si es fa sentir la -c, però ĒL BĒRRĀNG (si no es deixa sentir la -c).

19.-No deixar cap so sense representar-lo per una lletra, encara que sigui un so afegit incorrectament: ĒL KU-LĒJIT (= El Col·legi), ĒL KĀM DĒ MĀRK (o DĒ MĀRT = El Camp de Mar), KĀL RUIJĒ (= Cal Roger, en la pronúncia tarragonina i reusenca).

IV.- Resum i Repàs

Els principis essencials de tota escriptura fonètica són:

1. No escriure cap lletra muda ni deixar cap so sense que el representi una lletra. 2. No escriure lletres dobles per a representar sons senzills, ni usar lletres senzilles per a representar sons dobles. 3. Que cada lletra representi sempre el mateix so (mai un so diferent) i cada so s'escrigui sempre amb la mateixa lletra.

Si s'apliquen les normes anteriors amb tot rigor, aquests principis s'observen sempre amb una sola excepció, la d'un petit nombre de sons senzills que es representen amb les següents lletres dobles: LL, RR, NY, TX i TJ. També és veritat que la combinació TLL en realitat val per un LL doblada en la pronunciació, que el so de la n d'anca no és el mateix de la n de punta, mentre que aquella té el mateix so que la combinació ng de fang, i que hi ha alguns altres matisos levíssims [sic] que no tenen representació gràfica especial. Però totes aquestes minúcies no porten mai cap inconvenient pràctic en la representació dels sons en cap dialecte català; per la mateixa raó no hi ha inconvenient a escriure R senzilla en principi de paraula o darrera N o L, amb tot i que té un so diferent de la R darrera vocal i té el mateix so que RR.

Amb aquestes lleus excepcions, sense inconvenient pràctic, i que simplifiquen les complicacions d'una notació fonètica a ultrança, la grafia que recomanem té tota la simplicitat i tot el rigor d'una transcripció fonètica. Vegem com se li apliquen els principis generals:

- a No s'escriuen lletres mudes: per això se suprimeix la h, la r final muda, la t final darrera n etc., la p final darrera m, la i entre vocal i x, la u dels grups gue, gui, que, qui etc.
- b No hi ha sons que es deixin sense representació gràfica. Per això es recomana d'escriure RUIJÉ amb la l a les comarques tarragonines, o KÀN LLÒRT, si se sent aquesta -T sobrerera en lloc de Can Llor.
- c Amb les excepcions indicades, no s'admeten lletres dobles per a representar sons senzills. Per això es recomana d'escriure KĚSÒLES per Cassoles, LĚZ BĚSE S per Les Besses, i per la mateixa raó s'escriu KĀXĚ per Caixa, UXÒLS per Uixols, KĀM PĚX per Can Peix.
- d Una lletra senzilla no pot representar un so doble: per això no s'admet d'escriure Daxa per DĀKSE, ni Poblā per PÓBBLĚ.
- e Cada lletra ha de valer sempre pel mateix so. Per això la s sonora s'escriurà sempre Z (a fi d'evitar el so que té en el cas de Rosa diferent del de Sorra), per això s'elimina la g amb valor de j, i la c amb valor de s.
- f Cada so ha d'anar sempre representat per la mateixa lletra. D'ací la major part de les convencions adoptades: Ě en lloc de e o a febles, K en lloc de c i q, no escriure mai o amb el valor de u, ni ç amb valor de s etc. Per la mateixa raó és preferible de no servir-se mai de la combinació -ig i emprar sempre -TX (ĚL PÚTX = el Puig, ĚLS FĀTXUS = Els Faigs). I per aquesta mateixa raó és necessari d'escriure accents a totes les vocals fortes, que tenen un so ben diferent de les febles.

No cal dir que la grafia que es recomana és un artifici purament convencional per a ús de l'enquesta de l'ONOMASTICON CATALONIAE, i que amb això de cap manera no es pretén canviar l'ortografia corrent dels noms de lloc (ni de la llengua en general), que en la vida ordinària hauran de continuar escrivint-se d'acord amb les normes generals de l'ortografia catalana. Àdhuc en el text definitiu de l'Onomasticon els noms apareixeran en ortografia normal, si bé afegint entre parèntesis la notació fonètica, quan això pugui ésser útil.

Notem que la cura a posar els accents greus i gauts [sic] d'acord amb la distinta pronúncia popular té sovint una

importància decisiva per a fixar l'ortografia correcta i per a indagar l'origen del nom. El nom de Vallfornès (prop de Cànoves) i el del Riu Fornès (a Sant Pere de Torelló) es pronuncien amb e oberta, a diferència de KĀLS FURNĚS, que sona amb e tancada: això implica que aquest s'escriu correctament Forners i aquells Fornès (sense r i amb accent greu) i que aquest no té res a veure amb el nom comú forner (el qui treballa en un forn) i aquell sí. En canvi, el del poble de MĚSENĚS, prop del Pedraforca, es pronuncia en el país amb e tancada, i això significa que s'ha d'escriure Maçaners en ortografia correcta (i no pas Massanès, com escriuen i pronuncien molts). En el país es pronuncia Bolòs, Seròs, Vandellòs, amb ò oberta, i això significa que aquests noms no contenen la terminació d'adjectiu -òs, -osa (com pedròs, famòs, plujós, etc.) sinó una terminació especial d'origen (almenys en el cas de Bolòs i Seròs) pre-romà. I així successivament.

ADVERTIMENT ESPECIAL ALS COL·LECTORS QUE TREBALLIN EN COMARQUES OCCIDENTALS

Els accents no s'han d'usar mai sinó en les vocals accentuades o fortes: normalment una sola vocal a cada mot (llevat dels mots compostos, com VĀLLFURNĚS, CÒRDERRÓURĚ etc.). Encara que ALMENĀRA es pronuncii amb una E semblant a la de PĚDRA i diferent de la e barcelonina de petit (que escrivim PĚTIT), el mot ALMENĀRA no pot portar accent més que en la A penúltima. I encara que KOLADÓŠ es pronuncii amb les OO de timbre sensiblement igual, només la segona pot portar i ha de portar accent escrit, perquè només aquesta es pronuncia forta, que és el que indica l'accent gràfic. En aquests casos el fet d'escriure E i no Ě, d'escriure O i no U, indica ja suficientment la diferència respecte de la pronúncia oriental o barcelonina. En aquestes comarques solament s'ha d'usar el signe Ě, en lloc d'una a o d'una e de l'ortografia catalana, quan realment se senti el so apagat que tenen aquestes vocals no accentuades a Barcelona.

AVÍS IMPORTANT. En les presents instruccions mecanografiades hem hagut d'usar convencionalment la combinació Ě amb el valor de ə, perquè no existeix aquest signe en la màquina. En les notes manuscrites s'usarà sempre la lletra ə.¹

AVÍS IMPORTANT. En les presents instruccions mecanografiades hem hagut d'usar convencionalment la combinació Ě amb el valor de ə, perquè no existeix aquest signe en la màquina. En les notes manuscrites s'usarà sempre la lletra ə.

1. En cursiva, el breu text escrit a mà.

Recull de material onomàstic. Carta de Joan Coromines a l'Ajuntament de Cornudella de Montsant

VENTURA CASTELLVELL

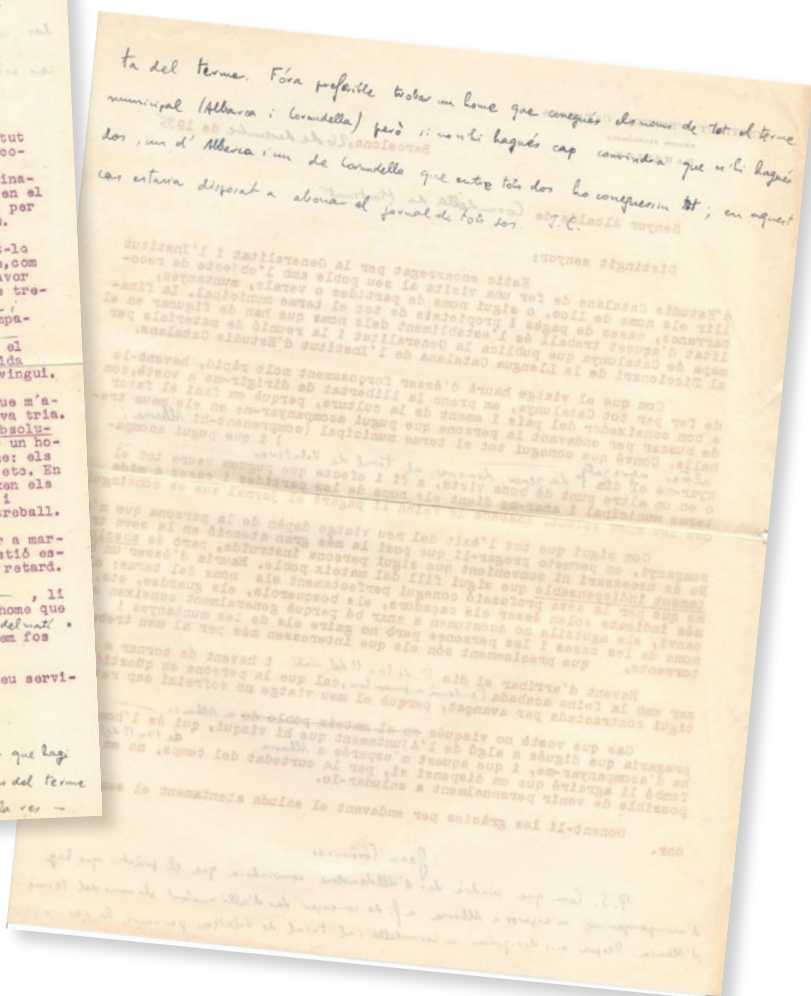
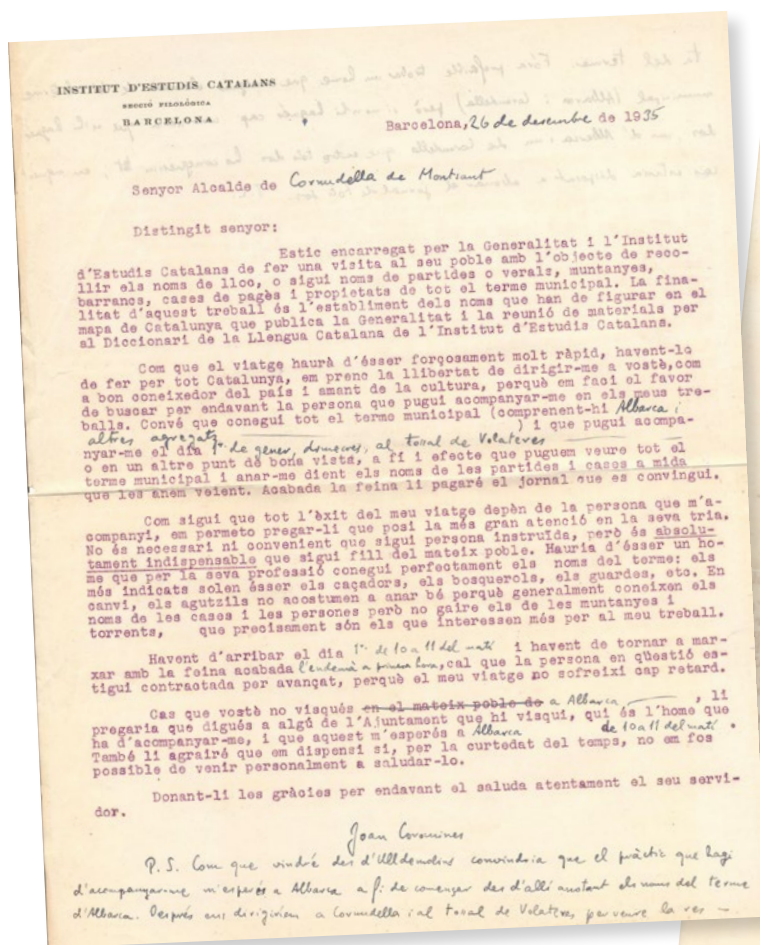
L'1 de gener de 1936 Joan Coromines tenia previst fer el recull de materials toponímics del municipi de Cornudella de Montsant, a la comarca del Priorat, per a l'*Onomasticon Cataloniae*. Per a tal fi cinc dies abans va escriure a l'alcalde notificant-li en nom de quines institucions hi anava, quin era el seu l'objectiu, l'hora de la seva arribada i que només s'hi estaria un dia. Alhora, li demanava que busqués un o dos informadors. En els llocs on Coromines no hi tenia cap amic, conegut o algú que el presentés, com en el cas de Cornudella, es veia necessitat a adreçar-se a la màxima autoritat civil o religiosa. Si no ho feia així, la cerca d'un informador adequat comportava la utilització d'un temps que no podia perdre. El municipi de Cornudella tenia, llavors, 4.481 hectàrees (Morera 1915: 398), era ple hivern i el dia tenia poques hores de llum. La pressa venia motivada pel calendari que Coromines s'havia imposat. El projecte de l'*Onomasticon Cataloniae* era una obra gegantina i la quantitat de municipis per enquestar superava els dos mil.

Els dies anteriors, del 20 al 31 de desembre, Coromines havia fet enquestes a poblacions de les Garrigues i del Priorat. Just abans de visitar Cornudella i el seu agregat Albarca, havia passat per Margalef de Montsant i Ullde molins. En acabar l'estada a Cornudella, tenia previst, del dia 2 al 6 de gener, anar a Siurana, Pobole da, la Morera de Montsant i altres poblacions del Priorat (Ferrer i Pujadas 1997: 71-72). El dia 1 de gener havia sortit d'Ullde molins, se suposa que a peu —Coromines es definia com alpinista i caminador inveterat—, fins a Albarca passant per la serra de la Llena, i el dia 2, sortint de Cornudella,

va seguir cap a Siurana, el coll del Ginebre, Cantacorbs, de nou va passar per Cornudella, va seguir cap a Pobole da, Sant Pere Màrtir (lloc no localitzat) i la Morera (Coromines 2014: 533), recollint materials toponímics a les poblacions de Siurana i Pobole da.

Joan Coromines es va presentar a l'alcalde com encarregat per part de la Generalitat i de l'Institut d'Estudis Catalans amb la finalitat d'establir «els noms que han de figurar en el mapa de Catalunya que publica la Generalitat i la reunió de materials per al Diccionari de la Llengua Catalana de l'Institut d'Estudis Catalans». A més, Coromines també era director de l'Oficina d'Onomàstica i Toponímia de l'IEC i iniciador de l'*Onomasticon Cataloniae*, projecte que pretenia explicar l'origen etimològic dels noms de lloc i de persona, vius i pretèrits, del domini lingüístic del català, destí final dels inventaris onomàstics que durant més de quaranta anys va fer sol o amb l'ajuda de col·laboradors.

Coromines detalla a l'alcalde les característiques que hauria de tenir l'informador perquè el viatge fos profitós i li fa saber que, en acabar la feina, pagarà els jornals que hagin convingut. L'informador havia de ser fill del municipi i, pel seu ofici, un bon coneixedor de tot el territori municipal i dels seus noms. En el cas que amb un de sol no n'hi hagués prou per raó de l'extensió del municipi, que en el cas de Cornudella era motivat per l'ampliació que comportà l'annexió del terme d'Albarca, en caldrien dos, un per a Albarca i un altre per a Cornudella i, en aquesta circumstància, abonaria el jornal de tots dos. Remarca que no calia que fos una persona instruïda, ni tampoc

l'agutzil. En el primer cas no en justifica la raó, però és evident que les lectures i els coneixements adquirits fora de l'àmbit local li podrien fer perdre espontaneïtat i genuïtat. Alhora, s'estalviava de dir que els il·lustrats, que en aquell temps encara n'hi deuria haver, eren prou vàlids. En el cas de l'agutzil diu que, pel seu càrrec, acostuma a tenir un coneixement parcial de la informació que l'enquestador necessita (Coromines 1989: ix). Però no és més que una previsió de Coromines per evitar que l'alcalde fes una tria ràpida i còmoda i designés l'agutzil, com a treballador municipal que era. No obstant, per l'experiència d'altres recol·lectors, els agutzils també podien ser informadors capacitats.

La intenció de Coromines era començar l'enquesta oral trepitjant el territori per l'antic terme d'Albarca, anant primer dalt d'un punt elevat que, prèviament, havia triat a partir de la cartografia de l'època. En el cas de Cornudella, era el «tossal de Volateres». Però també podia ser un altre punt que tingués un camp de visió ampli i cir-

cular des d'on poder veure tot el terme municipal i, així, el col·laborador podia designar els noms de les parades, barrancs, planes, muntanyes, cims, fonts, rierols, cases... tant si es veien com si no es veien (coves, gorges, ermites...). Aquest sistema li permetia recollir un gran nombre de topònims, encara que la localització no es fes amb precisió absoluta, perquè la finalitat era principalment lingüística. També preguntava per les localitats properes i els malnoms col·lectius amb què eren coneguts els seus habitants. L'objectiu era anotar el major nombre de noms que, inevitablement, acabaria sent inferior a la realitat (Coromines 1989: ix).

A l'Onomasticon Cataloniae no apareix el nom del tossal del terme de Cornudella triat per Coromines amb la grafia «Volateres», però sí l'indret de les Boleters, indicat en el Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya (2009) i, com a partida de terra de les Boleters, en el recull onomàstic de Ramon Amigó i Joan Baptista Espasa, documentat amb les variants formals Bola-

tera, Bolateras, Volateras, Volateras o Voleteres. El «tossal de Volateres» podria ser un altre nom aplicat al tossal de Paradís, de 565 metres, també conegut per tossal de les Troies, noms dintre del terme de Cornudella a tocar de la partida de les Boleteres (Amigó i Espasa 1990: 122, 312, 455).

L'any 1935, el terme municipal el formaven el nuclis de Cornudella i d'Albarca, agregat l'agost de 1846. Cinc anys després de la visita de Coromines, en el 1940, s'hi va agregar el terme de Siurana. Dels tres termes se n'han publicat reculls onomàstics: de Cornudella, l'any 1990, fet conjuntament per Ramon Amigó i Joan Baptista Espasa; d'Albarca, el 1994, per Isabel Llopis Llor, i de Siurana de Prades, l'any 1995, per Ramon Amigó Anglès.

La carta que rep l'alcalde de Cornudella és mecanografiada, amb espais en blanc on Joan Coromines hi fa anotacions a mà referides al dia i hora d'arribada, dia de tornada, lloc de trobada amb l'informador, punt d'inici de la recollida de noms i altres notificacions complementàries. És el model que va utilitzar en més d'una ocasió per comunicar a les autoritats locals la visita, l'objectiu i les demandes per a poder portar a terme l'inventari de noms de lloc amb la màxima efectivitat i el mínim temps.

Referències

- Amigó i Anglès, R. 1995. *Siurana de Prades. Enllà de la història i de la llegenda*. Fundació Roger de Belfort.
- Amigó i Anglès, R.; Espasa i Ballester, J. B. 1990. *Noms actuals i pretèrits del terme antic de Cornudella de Montsant*. Associació d'Estudis Reusencs.
- Coromines, J. 1989. «A tall de pròleg». Dins *Onomasticon Cataloniae*, vol. I. Curial Edicions Catalanes.
- Coromines, J. 2014. *Itineraris Joan Coromines. Excursions a la recerca del mot, de la paraula viva*. Fundació Pere Coromines/Ajuntament de Barcelona.
- Ferrer, J.; Pujadas, J. 1997. *Àlbum Joan Coromines*. Ajuntament de Pineda de Mar.
- Llopis Llor, I. 1994. *Inventari i estudi dels noms de lloc i de persona de l'antic terme d'Albarca (el Priorat)*. Institut Cartogràfic de Catalunya.
- Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya. 2009. Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.
- Morera i Llauredó, E. 1915. *Geografia General de Catalunya. Província de Tarragona*. Establiment Editorial de Albert Martín.

Annex

Carta de Joan Coromines adreçada a l'alcalde del municipi de Cornudella de Montsant (Priorat) el 26 de gener de 1935. Es conserva a l'Arxiu Comarcal del Priorat, a Falset, en el Fons documental de l'Ajuntament de Cornudella de Montsant, entre la correspondència de l'any 1935.

Els fragments escrits a mà per Joan Coromines s'han copiat en cursiva i s'ha mantingut el fragment ratllat de l'original.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
SECCIÓ FILOLÒGICA
BARCELONA

Barcelona, 26 de desembre de 1935
Senyor Alcalde de Cornudella de Montsant

Distingit senyor:

Estic encarregat per la Generalitat de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans de fer una visita al seu poble amb l'objecte de recollir els noms de lloc, o sigui noms de partides o verals, muntanyes, barrancs, cases de pagès i propietats de tot el terme municipal. La finalitat d'aquest treball és l'establiment dels noms que han de figurar en el mapa de Catalunya que publica la Generalitat i la reunió de materials per al Diccionari de la Llengua Catalana de l'Institut d'Estudis Catalans.

Com que el viatge haurà d'ésser forçosament molt ràpid, havent-lo de fer per tot Catalunya, em prenc la llibertat de dirigir-me a vostè, com a bon coneixedor del país i amant de la cultura, perquè em faci el favor de buscar per endavant la persona que pugui acompanyar-me en els meus treballs. Convé que conegui tot el terme municipal (comprentent-hi *Albarca i altres agregats*) i que pugui acompanyar-me el dia 1r. de gener, dimecres, al tossal de Volateres o en un altre punt de bona vista, a fi i efecte que puguem veure tot el terme municipal i anar-me dient els noms de les partides i cases a mida que les anem veient. Acabada la feina li pagaré el jornal que es convingui.

Com sigui que tot l'èxit del meu viatge depèn de la persona que m'acompanyi, em permeto pregar-li que posi la més gran atenció en la seva tria. No és necessari ni convenient que sigui persona instruïda, però és absolutament indispensable que sigui fill del mateix poble. Hauria d'ésser un home que per la seva professió conegui perfectament els noms del terme: els més indicats solen ésser els caçadors, els bosquerols, els guardes, etc. En canvi, els agutzils no acostumen a anar bé perquè generalment coneixen els noms de les cases i les persones

però no gaire els de les muntanyes i torrents, que precisament són els que interessin més per al meu treball.

Havent d'arribar el dia 1r. de 10 a 11 del matí i havent de tornar a marxar amb la feina acabada l'endemà a primera hora, cal que la persona en qüestió estigui contractada per avançat, perquè el meu viatge no sofreixi cap retard.

Cas que vostè no visqués en el mateix poble de a Albarca, li pregaria que digués a algú de l'Ajuntament que hi visqui, qui és l'home que ha d'acompanyar-me, i que aquest m'esperés a Albarca de 10 a 11 del matí. També li agrairé que em dispensi si, per la curtedat del temps, no em fos possible de venir personalment a saludar-lo.

Donant-li les gràcies per endavant el saluda atentament el seu servidor.

Joan Coromines

P.S. Com que vindré des d'Ulldemolins convindria que el pràctic que hagi d'acompanyar-me m'esperés a Albarca a fi de començar des d'allí anotant els noms del terme d'Albarca. Després ens dirigiríem a Cornudella i al tossal de Volateres per veure la resta del terme. Fóra preferible trobar un home que conegués els noms de tot el terme municipal (Albarca i Cornudella), però si no n'hi hagués cap convindria que n'hi hagués dos, un d'Albarca i un de Cornudella que entre tots dos ho coneguessin tot, en aquest cas estaria disposat a abonar el jornal de tots dos. J.C.

Presentació d'originals a Noms

Ressenyes

Són comentaris analítics i crítics de publicacions sobre onomàstica, preferentment de monografies o de volums col·lectius, sense descartar ressenyes d'articles en el cas que siguin particularment rellevants. L'extensió ha de ser entre 4.000 i 8.000 caràcters (amb espais inclosos), i ha de tenir sempre en compte el nivell de divulgació que és propi de **Noms**. Han d'anar signades, incorporant sempre, a l'encapçalament, la referència bibliogràfica completa de l'obra ressenyada: autor(s) o curador(s), títol (i subtítol, si en té), lloc d'edició, editorial, any d'edició i nombre de pàgines (poden constar-hi també, si és el cas, el traductor o altres responsables de l'edició, la col·lecció o sèrie amb el seu número, etc.), tot seguint aquest model bàsic:

Ramon Solsona. 2015. *Marques que marquen. La curiosa història de les marques més conegudes*. Barcelona: Pòrtic, 286 p.

Articles

Els articles que es presentin per a **Noms** han de ser originals, escrits en català (prèviament corregits, si cal), amb el to i el nivell de divulgació propis d'aquesta revista, i han d'estar clarament relacionats amb l'onomàstica. L'equip de redacció es reserva la potestat de remetre els originals de caire més acadèmic a l'altra publicació periòdica de la Societat d'Onomàstica, l'anuari *Onomàstica*, on haurien de ser avaluats d'acord amb els seus procediments. Es poden realitzar també propostes prèvies d'articles escrivint directament a la redacció de la revista, si bé això no implica cap compromís d'acceptació.

Els articles destinats a **Noms** que tractin sobre qüestions especialitzades, com ara l'etimologia, encara que sigui en un nivell de divulgació, seran avaluats de manera anònima per experts externs a la redacció de la revista, per tal de garantir la seva adequació i un mínim rigor

metodològic. Els resultats d'aquestes avaluacions poden dur a refusar un original o a haver-ne de modificar aspectes concrets.

L'extensió dels articles no pot superar els 24.000 caràcters, amb espais inclosos (entre text, notes i bibliografia). En el cas de voler presentar originals més extensos (a causa d'annexos o similars), cal posar-se en contacte amb la redacció.

Tant els articles acabats com les propostes s'han d'enviar a l'adreça electrònica revista@onomastica.cat.

En tots els treballs han de constar, a banda del nom complet de l'autor, la seva adreça electrònica i postal, un telèfon de contacte, el número del document oficial d'identitat i, si és el cas, la institució o entitat a la qual pertany. Aquestes dades no es publicaran, sinó que són d'ús intern per a l'equip de redacció.

35è aniversari de *La Mata* (els Ports de Morella)

FERRAN GUARDIOLA NOGUERA

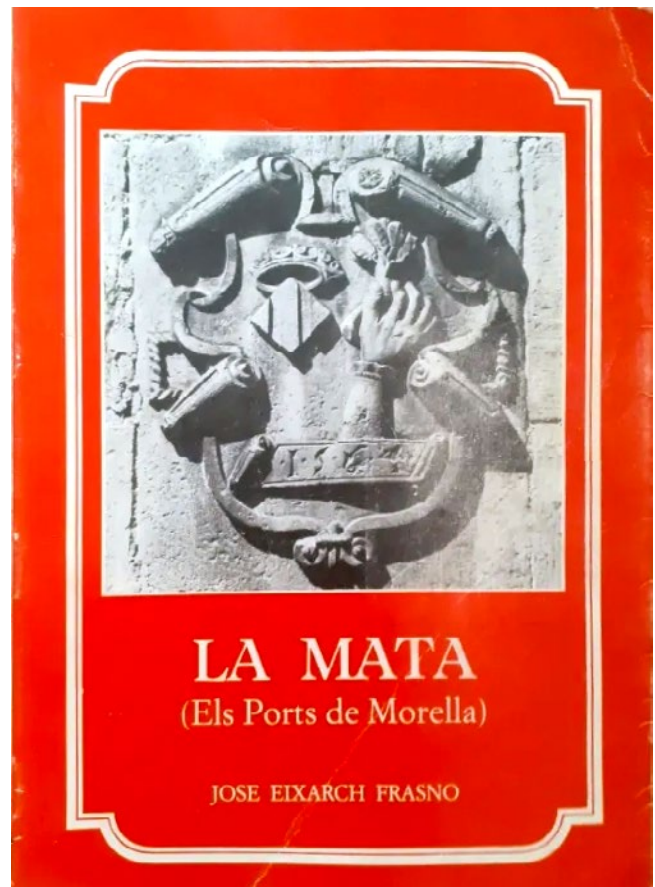
S'han complit trenta-cinc anys de la publicació del llibre *La Mata (els Ports de Morella)* de José Eixarch Frasnó i del qual va ser editor el matenc Antonio Ripollés Amela.

Fem l'aniversari malgrat que el dipòsit legal porta la data de 1988, ja que les solapes del llibre porten el text de presentació del professor Grau i Montserrat que es va llegir a la Mata, el diumenge 9 d'agost de 1987. Data assenyalada per a un llibre important per a l'autor i per a la comarca dels Ports.

José Eixarch Frasnó (el Forcall, 1915-Tortosa, 2011), el vedaller dels Ports, l'historiador comarcal per excel·lència que al llarg de la seua vida va confeccionar la producció més seriosa i extensa de treballs arqueològics, històrics, etnològics, etc. sobre la majoria de pobles de la comarca dels Ports i sobre els grans i continuats enfrontaments (la independència, els boscos comunals) entre la "metròpoli morellana" i les "seues aldees". Els treballs han format diversos llibres i centenars d'articles, com els de Guardiola (2006) i Cardona (2017),¹ apareguts en publicacions locals (*Bisgargis*, *Butlletí de Cincorres...*), i comarcals (BAMYC, *AUI!*...).

La Mata (Els Ports de Morella)

A més de tantíssims articles, comunicacions i ponències, Eixarch és autor de diversos llibres d'història comarcal i local i d'algunes monografies sobre pobles de la comarca. A l'any 1988 va publicar el llibre de la Mata. És fruit d'un encàrrec i porta un subtítol aclaridor: *Aportación gráfico-documental a su historia*. Trau la documentació aportada de la recerca de corcò que el professor Eixarch va fer per tots els arxius comarcals, a saber: el notarial i l'eclesiàstic de Morella, dels quals no creiem que quedara molta documentació sense escorcollar, els arxius dels pobles

dels Ports on hi ha documentació (Cincorres, el Forcall, la Mata, Olocau...), arxius particulars (Segarra-Dalp, de la Mata) i els grans arxius tortosins, el Capitular i el Diocesà i, en acabant, les visites als més importants: l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Archivo Histórico Nacional i l'Arxiu del Regne de València.

El treball sobre la Mata esdevé un monogràfic en el qual es tracten temes diversíssims: les descripcions del poble al llarg del temps, la Mata aldea i carrer de Morella, cons-

1. Guardiola estudia i classifica tot els treballs sobre la comarca i Cardona hi afegeix els treballs que va fer sobre Viladecans i Tortosa.

truccions religioses, l'església, els peirons, les confraries, la Dula, la Santantonada, les festes al llarg dels temps, l'erecció en vila, mestres i organistes, llinatges il·lustres les cases dels Dalp, Vilanova, Vallés, les guerres (s. xv-xix), un apèndix sobre folklore, etc. I en la secció de documentació ens sorprén la presència de diversos llistats molt treballats, el cinc primers són reculls d'antropònims que Eixarch elabora a partir de la documentació que ha emprat: lloctinents de justícia (xiv-xvii), alcaldes (xviii-xx), batlles (primeries xv-xviii), vicaris (xv-xx), mestre de xics (xv-xx). I, finalment, després de justificar la inclusió d'un nou apèndix (document xix), elabora un inventari toponímic que titula *Toponimia de La Mata*, un recull extensíssim de topònims històrics (xiv-xix), amb la seua datació, i amb afegitons de la documentació original per esbrinar la seua situació i correspondència actual. Per què? No era Eixarch un toponimista, tanmateix, sabia de la importància dels topònims:

Los topónimos son de gran importancia para el estudio de nuestra lengua, en especial para la gramática histórica. Por otra parte, la Toponimia nos proporciona infinidad de nombres para la Geografía, la geografía humana principalmente; también para la geografía botánica, zoológica y mineralógica, y sobre todo para la Historia. (358)

El professor Eixarch va mantenir sempre un costum en visitar els arxius, ja foren comarcals o forasters: feia fitxes de tots els topònims que li apareixien. No calia que foren de l'assumpte que ell portara entre mans, tots els copiava, a més, afegia detalls per a aclarir-lo... i a seguir, que la faena era llarga i el temps curt. I on ho anotava? Com els vells i savis recicladors: tot paper té dos cares, per una, hi pot haver una factura de llum, una papereta de loteria o una entrada d'un club de futbol i, per l'altra, un llistat dels topònims d'un notari del xv. Sí, aixina ho feia... i dels seus llistats en diversitat de papers, una vegada emprats en els seus treballs, molts els va repartir entre els estudiosos comarcals.

Me he propuesto dar una relación lo más completa posible, de cuantos nombres de lugar haya podido registrar referentes a nuestro limitado término municipal [...] He procurado, a continuación de cada topónimo, hacer constar el año o años en que aparecen escritos en los documentos. De esta manera el lector podrá comprobar no sólo su antigüedad sino también su pervivencia. Asimismo he aprovechado cualquier indicación de límites, que el documento me daba, para facilitar su ubicación. (359)

El llistat dels topònims és alfabètic i barreja dos fórmules, la primera fa l'entrada per especificatius i, amb ella, entre parèntesi, el genèric. La segona, introdueix el topònim pel genèric corresponent. Continua amb una breu explicació del topònim, generalment, la seua situació. Finalment, apareixen tots els anys en què troba el topònim documentat. El llistat és extensíssim per a un terme tan menut com el de la Mata, de 15 km² d'extensió: 1.250 entrades. Afegirem que, com a bon replegador, els elements del llistat mostren les formes diverses en què es presenten al llarg del temps.

De la seua lectura apareixen una sèrie de preguntes i algunes respostes sobre la toponímia de la Mata i que en són un mínim profit del que es pot traure. En comentarem una mínima part.

Dels topònims més primerencs que apareixen a la *Delimitació del terme general del Castell de Morella* i a la *Carta Poble* no queda actualment cap rastre de «la Torre de la Çoma», tampoc d'aquell «Enecii Sancii» que acompanyava la Mata en els primers documents, i poc record hi ha dels Montsó, que van rebre la donació de la Torre i de la Mata: «Turris de la Çoma de la Mata Enecii Sancii» (1233); i en la confirmació de Jaume I de 1259 encara és «Turris de la Çoma de la Mata Enecii Sancii», amb diferenciació de la torre i de l'aldea de la Mata. A les acaballes del segle xiii, el topònim ja havia esdevingut «Mathe» (Dècima 1279-1280)

També irresolta queda la situació de la famosa torre/vilar «de la Malefa», encara que ben bé el mas Blanc pot ser un hereu del lloc. Ben al contrari li passa a l'actual torre Julià/Juliana, que, per les dades aportades al llistat, podem saber que és el corresponent actual de la històrica «torre de la Criançó».

Queda ben palesa la importància d'alguns llinatges il·lustres i la toponímia històrica recorda la presència dels Vilanova en cinc topònims, dels Dalp en sis i dels Vallés en cinc. Tanmateix, els Pedro no mai van tenir, ni tenen, cap record malgrat la seua presència continuada als Ports i al Maestrat.

Entre la Mata i Cinctorres hi ha un barranc que fa de mitgera i que els masovers del voltant anomenen el barranc de la Dèrnia. Al llistat apareix des del segle xvii (quan s'assenyalen les fites dels termes) i presenta l'evolució (1691) *aladern* > (1846) *la derna* > (2022) *la dèrnia*. Sembla que l'evolució és paral·lela a la substitució del fitònim *aladern* per *coscollina*, que és avui l'emprat per a anomenar el *Rhamnus alaternus*.

Es troba documentada des de primeries del xv, *Masenera* (1417-1444-1604-1691-1697) per a la font i la parti-

La Mata (<http://www.mancomunitatelsports.es/>)

da, al camí dels Tossals, que al segle XVIII esdevé *Mansanera* (1728-1752-1796-1846) i així ha arribat fins avui. Podria ser a causa d'una castellanització a partir del XVIII?

A una part dels Ports, la més occidental, ja no en queden, de boverals. Avui el *Boveral* ha esdevingut un topònim propi de la Tinença de Benifassà i, per la resta dels Ports, tot són *Bovalars*. Tanmateix, observem que apareixen ambdós formes a la Mata, i documentades pels mateixos anys i amb idèntic referent: *Boveral* (1400) i *Bovalar* (1392). Conviuran els dos fins al segle XVII, quan *Boveral* perirà i el *Bovalar* es mantindrà viu.

El riu de les Albaredes (1249, 1258, 1691) baixa des de la Cogullada, entre Portell i l'Anglesola/Cantavella, i el llogaret de les Albaredes el bateja des del segle XIII. Al 1760, ja apareix la Cuba, poble a la vora del qual circula el riu i que, finalment, li guanya l'especificatiu: *riu de la Cuba*. Ben clar queda que per a la Mata el riu baixa des de la Cuba. Les Albaredes queden més lluny.

Pocs arabismes apareixen a la toponímia dels Ports, algun en queda per la Mata i està ben documentat: *font*, *peiró*, *portalet de la Mesquida* (1395, 1420, 1545, 1610, 1629/ *les Mesquides*, *font de les Mesquides* (1679, 1691, 1757)

Que per a travessar el riu de Cantavella, davant de l'ermita de Santa Bàrbera, camí de Cincorres, apareguen *pontarró* (1600), *pas* (1598, 1601, 1603, 1620) i *palanca* (1584, 1612, 1614, 1637) de Santa Bàrbera mostra la sinonímia entre tres genèrics per la comarca. *Pont* no apareix al terme de la Mata, el *camí real de l'Aragó* va sempre paral·lel al riu i no el travessa.

Afegim un petit llistat de genèrics toponimitzats que viuen a la toponímia, però que han desaparegut del valencià de la Mata. Els llistats d'Eixarch, vedaller dels Ports, reafirmen la faena bàsica de notari que el topònim té: *Aladern*, *Aljub* («chup», «jub», «gub»), *Canar*, *Congreny*, *Gelera*, *Mesquita*, *Guaita*, *Quinyons*, etc.

Recorda el professor Eixarch que Coromines aconsella «tenir cura de llegir documents antics de la comarca, com més antics millor, medievals almenys...», i, a més, demana coneixements de com més llengües romàniques millor, a més del llatí..., una mica esglaiat, Eixarch continua seguint els consells del mestre i «sense endinsar-se en el pèlag de la indagació toponomàstica» farà una replega de la toponímia històrica de la comarca dels Ports, aportant la tasca de recerca continuada.

El mestre Eixarch va creure a Coromines i el llibre de la Mata és una mostra ben pregonada de la tasca feta. No va ser l'única publicació, tanmateix, volem fer memòria del llibre, ara que fa anys, i del seu autor, que va treballar a una comarca marginal amb una dedicació i uns resultats que no mai s'han d'oblidar.

Referències

- Guardiola, F. 2006. «Els treballs d'Eixarch Frasno». Dins *Actes de la I Jornada d'Onomàstica, Sant Mateu*, p.149-162.
- Cardona, V. M. 2017. «Josep Eixarch Frasno (1915-2011)». *Papers dels Ports*: 135-149.

Súbur

IGNASI Mª MUNTANER

Segons l'article de la *Gran Enciclopèdia Catalana* que parla de *Súbur*,¹ signat per Miquel Tarradell, *Súbur* és el «nom d'una ciutat de Catalunya, d'època romana, de la qual hom només sap amb seguretat que era a la costa entre Barcelona i Tarragona. És corrent la identificació amb Sitges, sense cap base documentada» (*Gran Enciclopèdia Catalana* 1980: 18). En aquesta explicació caldria, però, esmenar la frase «amb seguretat era a la costa entre Barcelona i Tarragona». Sí que és cert que segons les fonts antigues *Súbur* era entre Barcelona i Tarragona, però no diuen res de si era a la costa o a l'interior.

La paraula *Súbur*

Parlar dels aspectes lingüístics de la paraula *Súbur*, un topònim preromà, exigeix tenir uns coneixements que només són a l'abast d'uns pocs especialistes, entre els quals, sens dubte, hi ha Joan Coromines. Intentaré, doncs, posar ordre en les explicacions, una mica caòtiques, que sobre *Súbur* fa Coromines a l'*Onomasticon* (VII: 141-142, 189-190). Com a nom de lloc, sembla que *Súbur* és un hàpax, encara que Coromines diu que pot haver generat altres topònims.² Així defensa, per exemple, que el topònim *Súria*, al Bages, és un derivat de *Súbur*.³

Pel que fa a la llengua a la qual pertany, Coromines diu que, després d'haver fracassat els intents d'atribu-

ir-li un origen no indoeuropeu, «l'etrusc, l'epitirrenc [rètic preromà dels Alps,] i l'ibero-basc» (*Onomasticon* VII p 190 l. 45.)⁴ i tenint en compte haver-hi, diu que «en massa», parònims de *Súbur* en els parlars celtes antics⁵ cal entendre que és una paraula celta: hi ha «agafadors [sic] per la banda cèltica i pel costat sorotàptic» (*Onomasticon* VII: 190 l. 59a). En això segueix l'opinió d'Alfred Holder, segons el qual, donat que tots els parònims de *Súbur* són a la Gàl·lia, *Súbur* ha de ser celta.

Sobre les paraules de les quals procedeix, Coromines pensa que deuen ser «*sueruo* i *suerbo*, quasi iguals, que es devien sumar i confondre» (*Onomasticon* VII: 190 l. 49b). Una apofonia va afegir una *r* al final de la paraula *Suerbo*,⁶ que passà a *suerbor*, forma de la qual donen testimoni, diu, el topònim *Surburo* i inscripcions trobades a la zona mediomàtrica del Rin (*Onomasticon* VII: 190 l. 55b, 189 l. 51b i 190 l. 1a). I, finalment, la força dissimilatòria d'aquesta *r* final va eliminar la primera *r* de *Surbur* (*Onomasticon* VII: 190 l. 59b). En resum, segons Coromines el procés evolutiu que va generar *Súbur* devia ser *suerbo* > *suerbor* > *surbur* > *subur*.

Si *Súbur* és una paraula celta, sembla que hauria de ser possible entendre'n el significat, perquè en les llengües celtes actuals, hereves dels parlars celtes primitius, hi deu haver paraules semblants o relacionades amb *Súbur*. S'ha intentat, però els resultats han estat poc convincents. Al-

1. La GEC considera *Súbur* paraula aguda i l'escriu sense accent. I també Coromines a l'*Onomasticon*. En canvi, a *Lleures i converses d'un filòleg* Coromines l'escriu amb accent. Segons Alberich i Ros, «els noms en llatí -ür i en grec -υρ... es transcriuen de l'acusatiu llatí acabat en -ür(em) > català -ur, i tenen accent en la penúltima síl·laba: ...*Súbur*» (Alberich i Ros 1993: 152 n° 232). D'acord amb aquest criteri, en aquest treball, tant en el text com en les transcripcions, *Súbur* va sempre accentuat.

2. Seguint Jules Cornu (1888 vol I pgf 190), Coromines esmenta el riu portuguès Sôr, subafluent del Tejo.

3. En altres obres seves Coromines havia parlat de casos en què la terminació *esa/isa* s'afegia a noms de lloc preromans (Coromines 1971: 256) (Coromines 1965: vol I p 16), i a l'*Onomasticon* (VII p 190 l. 4a) ho aplica a *Súbur* descrivint una derivació fonètica que considera «irreprotxable»: *Suburisa* > *So(v)oresa* > *Sçresa* > *Sóre(s)a* > *Sòria* > *Súria* (com *nòvia* > *núvia*).

4. Segons Schulten *Súbur* és etrusc, segons Alessio, epitirrenc i segons Bertoldi, basc (*Onomasticon* VII: 191 l. 26a).

5. «Esmenta el nomen *Subrius* (Alfred Holder, *Alt-celtischer sprachschatz*, vol II p 1652), inscripcions a la Província (Provença) (Theodor Mommsen, *Corpus Inscriptionum Latinarum*, vol V), *Subron* a la Vaucluse, *Subriacum* a Bèlgica, i els *insubri* a la parcialitat dels Aedui (Alfred Holder, *Alt-celtischer sprachschatz*, vol II p 48 ss)». (*Onomasticon* VII: 190 l. 50a).

6. Coromines diu que ell és l'únic que ha parlat d'aquesta *r* apofònica: «entre els noms epigràfics n'hi ha una forma un poc diferent desatesa per tots ells [els celtistes]» (*Onomasticon* VII: 190 l. 52b).

fred Holder, seguint Rudolf Much, relaciona l'arrel *subr* amb la paraula gal·lesa *chwerfu*, que significa 'violència, força', i diu que els *insubres*, una tribu gal·la al nord del Po, es deien així per ser de '*bitter heftiger*', 'molt violents' (*Onomasticon* VII: 190 l. 41b). Però segons Coromines els celtòlegs interpreten actualment *chwerfu* com 'vibrar, retòrcer', i la paraula propera *chwerwi* com a 'fort'. El resultat d'aquesta cerca és, doncs, una poc segura relació de *Súbur* amb 'violència' o amb 'retorçament'. Potser interpretant 'violent' com 'fort' i 'retorçat' com 'difícil de penetrar', es podria entendre que amb el nom de *Súbur* es descrivia un *oppidum* fort i impenetrable.

L'oppidum Súbur

Joan Coromines no pretén resoldre el problema d'on era el poblat iberoromà de *Súbur*, però en parla. «Era —diu— una vila o ciutat de la Tarraconense... de fet, sembla que era a prop de la costa i no lluny de Tarragona» (*Onomasticon* VII: 189 l. 51b i 190 l. 1a) i també diu, que «no [era] Sitges, capritx localista dels prohoms sitgetans» (*Onomasticon* VII: 191 l. 25a).⁷ Si Coromines s'oposa a identificar *Súbur* amb Sitges no és per raons arqueològiques, sinó lingüístiques (*Onomasticon* VII: 141 l. 29 i 36).⁸ «A penes cal dir que [Sitges] no ve de *Súbur* [per] impossibilitat fonètica... [Per a l'etimologia de Sitges,] més que en una *Súbur* fantasmagòrica, podríem pensar en una Cesse o Cissis que, en tot cas, no podia caure gaire lluny».

De fet, les poques dades que hi ha sobre *Súbur* són les que proporcionen tres geògrafs romans: Pomponi Mela (vers 44 dC), Gai Plini el Vell (vers 77 dC) i Claudi Ptolemeu (vers 140 dC). Ptolemeu diu que *Súbur* era una ciutat cossetana situada en les coordenades 16°50' i 40°45'.⁹ Aquests graus i minuts no corresponen a graus i minuts actuals però poden donar una idea de la distància que hi havia entre *Súbur* i les dues ciutats veïnes més impor-

tants, Tarragona i Barcelona. *Súbur*, amb coordenades 16°50', era a 30 minuts ptolemaics a l'est de Tarragona (16°20') i a 25 minuts a l'oest de Barcelona (17°15'). Per tant, era amb tota certesa al Penedès, i seria interessant saber en quin lloc exacte del Penedès.

Ara bé, si això es vol saber a partir de les coordenades de Ptolemeu, convé tenir en compte que les dades que aquest escriptor dona potser no són del tot precises i que és convenient ampliar la recerca a les terres de banda i banda del meridià 16°50', on ell situa *Súbur*. A l'est, per exemple, fins al meridià 16°57', que va, més o menys, des de l'Ordal fins a Sitges, i a l'oest fins al meridià 16°43', des de vers Guardiola fins al mar, a Segur. És una zona amb moltes poblacions i jaciments arqueològics, la Granada, Guardiola, Sta. Margarida i els Monjos, Olèrdola, Olivella, Ribes, St. Sadurní, Sitges, Subirats, Vilanova i la Geltrú, Vilafranca, i uns quants pobles i poblats més, i algun d'ells podria ben ser el *Súbur* romà.

Abans, però, vegem el que diuen Plini i Mela. Aquests geògrafs no parlen de coordenades com fa Ptolemeu, sinó d'itineraris. A la seva *Naturalis historia*,¹⁰ Plini enumera, en direcció SE-NO, ciutats, rius i muntanyes: «Colonia Tarracon (Tarragona), oppidum Subur, flumen Rubricatum (Llobregat), ...colonia Barcino (Barcelona), Baetulo (Badalona), Iluro (Mataró), Blandae (Blanes) [i] Emporiae (Empúries)». Pomponi Mela, a *De chorografia*,¹¹ descriu un itinerari semblant però en direcció oposada, de NO a SE: *Emporiae*, el mont *Iouis* (massís de Montgrí) en el qual hi ha les Escalles d'Aníbal, *Blandae*, *Iluro*, *Baetulo*, *Barcino*, *Subur*, *Tolobi* i *Tarraco*. I diu que pels volts de Barcelona hi ha «petits rius, el *Baetulo* (Besòs) [i] el *Rubricatum*, al costat del *Iouis montem* (Montjuïc)». I més a l'oest, «entre *Súbur* i *Tolobi* [?]', el [riu] *Tolobin Maius* (Foix?, Gaià?).

Mela era hispà, andalús, i Plini va viatjar per Hispània, i és possible que coneguessin, i pot ser que fins i tot recorreguessin personalment, els itineraris que esmenten.

7. No és correcte atribuir la identificació de *Súbur* amb Sitges a «un capritx localista dels prohoms sitgetans», perquè, com la de tantes altres poblacions romanes, aquesta identificació va ser proposada pels erudits, no cal dir, però, que amb gran satisfacció dels prohoms i del poble de Sitges.

8. Que el nom Sitges no vingui de *Súbur* no impediria que Sitges i *Súbur* fossin una mateixa població. Podria haver estat *Súbur*, haver estat abandonada i haver estat repoblada amb un nom nou.

9. Claudius Ptolemaeus: *Geographiae libri octo*, llibre II, capítol VI. «Cosetanorum: Tarracon 16.20/40.40, Subur 16.50/40.45». Sobre l'exactitud o inexactitud de les coordenades de Ptolemeu, Juan Piqueras Haba (2016: 19 i ss; 32), diu: «Sobre la perfecció que pudo alcanzar Ptolomeo a la hora de fijar la posición de cada lugar en función de las coordenadas de latitud y longitud, ...es curioso que las dos ciudades mejor referenciadas fueran Barcelona y Tarragona, en las que la desviación es prácticamente nula, tanto en longitud como en latitud».

10. Caius Plinius Secundus: *Libri naturalis historiae*, llibre III paràgraf 21.

11. Pomponius Mela: *De chorographia libri tres*, llibre II 6.

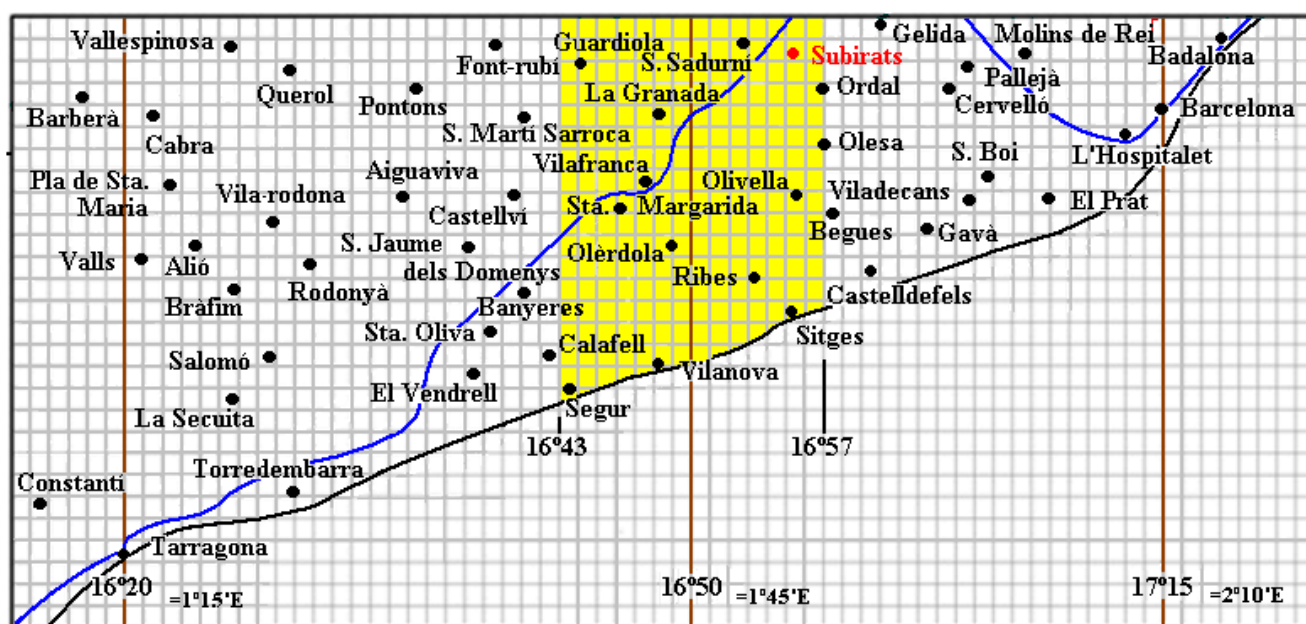
Tots dos parlen de Blanes, Mataró i Badalona, poblacions que eren de la costa i també situades al llarg de la via Augusta. La via Heraclea, després dita Augusta, anava des del Portús cap a Girona i quan arribava a prop d'Hostalric es bifurcava. Una de les branques anava fins a Martorell passant més o menys per Granollers i Sabadell, i l'altra anava per la costa fins a Barcelona, des d'on també es dirigia a Martorell per la vall del Llobregat. A Martorell, els dos ramals de la via Augusta es convertien en una única via que entrava al Penedès, el creuava i, des del Vendrell, es dirigia de nou a mar fins a Tarragona.

Per tant, si l'itinerari descrit per Mela i per Plini era la via Augusta, *Súbur*, que formava part d'aquest itinerari, era a l'Alt Penedès. Però també podria ser que els itineraris de Mela i Plini anessin per mar —que és el que han pensat molts— i, en aquest cas, *Súbur* seria a la costa. Lamentablement, no hi ha cap indicatiu que ens ajudi a decidir quin dels dos itineraris és el millor i els pocs detalls que donen els textos clàssics no permeten aclarir si el penedesenc *Súbur* era a la costa o a l'interior. Caldrà intentar resoldre-ho per altres camins i altres mitjans.

Subirats

Es podria recórrer a l'epigrafia, però per ara no s'ha trobat en cap població una làpida romana que indiqui que es tracta de la buscada *Súbur*.¹² Una altra possibilitat és la toponímia. El topònims són tossuts i es resisteixen a desaparèixer, i quan un país canvia de llengua es modifiquen però conserven, més o menys transformat, el nom antic. Doncs bé, això és el que ha passat en el cas de *Súbur*. Si no exactament en el meridià 16°50' on Ptolemeu situava *Súbur*, sí entre els meridians 16°43 i 16°56 de Ptolemeu, hi ha un topònim clarament relacionat amb *Súbur*, és *Subirats*, el castell de *Subirats*.

Que *Súbur* i *Subirats* són parònims és evident, però a més, és possible refer sense problemes l'evolució semàntica i fonètica que els enllaça. Igual com de les terres d'un comes, un comte, se'n deia *comitatus*, comtat, o priorat de les d'un prior,¹³ del domini, de la zona d'influència, de *Súbur* se'n devia dir, i segurament se'n digué, el *Suburatus*. I en català, el *Suburat* o potser en plural els *Suburats*. I una dissimilació posterior va convertir *Suburats* en *Subirats*.

□ Representació d'un minut de les coordenades de Ptolemeu.

La base correspon a 1'41 km, l'altura a 1'62 km i l'àrea a 2'27 km²

• La línia blava segueix, aproximadament, el recorregut de la via Augusta

12. L'única referència epigràfica a *Súbur*, és la làpida del pedestal d'una estàtua del fòrum de Tarragona en què uns agraïts *suburitani*, *suburens*, van dedicar a un tal Lucius Furius: «L[ucio] Furius L[uci] filio / Faventino, / suburitani / publice». Però la làpida és a Tarragona, i Tarragona no era, evidentment, *Súbur*.

13. El sufix -at té, entre altres significats, el de possessió o domini. Se'n poden posar molts exemples: bisbe>bisbat, emir>emirat, duc>ducat, califa>califat, etc. I també en toponímia. A Alemanya, el Palatinat es diu així des que, des de 1356, va ser governat per comtes palatins, a França el Delfinat va ser del comte d'Albon que tenia el títol de Delfí.

El nom dels *Subirats* encara era viu a principis del segle X, quan el comte Sunyer va començar a ocupar el Penedès i a construir-hi castells, de manera que quan, a uns 5 quilometres al SO del castell de Gelida va aixecar un castell en unes terres que es deien els *Subirats*, li va donar, adequadament, el nom de *castrum Subiratos*, castell *Subirats*.¹⁴ Dit d'altra manera, el castell de *Subirats* té aquest nom perquè es va construir en terres del *Suburat*, les terres on hi havia hagut l'antic poblat romà de *Súbur*.

El castell de *Subirats* és en el vessant nord de les muntanyes de l'Ordal, en un lloc que, a més, concorda amb el que els geògrafs antics diuen de *Súbur*. Si no exactament en el meridià 1º.45' de Ptolemeu, sí que és en el meridià 1º.49', només 6'5 quilòmetres més a l'est. I està a 500 metres de l'autopista A7, que ha substituït el recorregut de la via Augusta, la via romana al costat de la qual, segons una de les interpretacions dels itineraris de Plini i Mela, hi havia *Súbur*. La toponímia ens ha portat, doncs, a un lloc que té les característiques que sabem que tenia *Súbur*.

Que *Súbur* podria ser a *Subirats*, ja ho havien suggerit estudiosos importants com Adolf Schulten, Giovanni Alessio i Vittorio Bertoldi, però Coromines s'hi manifesta abruptament en contra: és un «disbarat!», diu (*Onomasticon* VII: 191 l. 35a). Però no explica per què és un disbarat, i es limita a repetir la seva teoria sobre l'etimologia de *Subirats* —**superiatus* / *superadditos* > *Subirats*—¹⁵ sense molestar-se a refutar el que ell qualifica de disbarat. El seu exabrupte sembla més aviat mostra del seu geni, viu i poc dialogant. Quan Coromines considerava una proposta seva clara i segura, difícilment n'admetia una altra ni acceptava ser contradit.

El poblat ibèric

Però per molt convincents que siguin les raons que situen la *Súbur* romana al costat del castell de *Subirats*, no tindrien cap valor si en la proximitat del castell no hi haguesin les restes del poblat dels segles I i II dC de què parla-

14. «Residentes viris venerabiles, marchione Ermenardo, Udalardo, filios quondam Udalardi, in kastro Subiratos, in territorio Barchinone, quod situm est ultra fluvio Lubricato, prope territorio Penetese...», *Cartulario de Sant Cugat del Vallès*, Barcelona (CSIC) 1945, vol I nº 9, 28 febrer 917.

15. Coromines va formular aquesta teoria l'any 1983 (279 l. 28; 278 l. 29): «**Superiatus*, muy frecuente en la toponimia catalana y occitana (*Sobirats* pueblo antiguo en Cataluña)». I la va repetir, modificada, a l'*Onomàsticon* VII (191 l. 35a): «[*Subirats*] és el ben conegut [mot] romànic *superadditos*, 'golfes, entresòls' (castellà *sobrado*, *sobradillo*)».

ven Mela, Plini i Ptolemeu. Però, aquestes restes hi són. En un turó bessó del del castell, a uns 520 metres en direcció ONO, en el puig dit d'en Figueres o, de manera ben poc tradicional, puig del Cocodril. Aquest jaciment es coneix des que hi hagut a Catalunya interès per l'arqueologia, almenys del segle XIX. Ja l'any 1899 mossèn Norbert Font i Sagué hi trobà ceràmica romana i l'any 1930 s'hi va fer una petita excavació que no va tenir continuïtat.

Si no es va pensar —o no es va gosar— relacionar aquest jaciment amb el mític *Súbur* va ser perquè es creia que no era més que un petit poblat, com tants altres n'hi ha al Penedès. Però això ha canviat fa uns anys. Tres breus excavacions fetes els estius de 2017, 2019 i 2021, han comprovat que, ben al contrari, es tracta d'una ciutat important, en titulars periodístics la «ciutat més potent de la Cossetània oriental». El seu inici es pot datar en el segle V aC. Tenia uns 8.000 m² de superfície,¹⁶ les quatre cinquenes parts d'una illa de l'Eixample barceloní.

Els seus habitants van reforçar la banda més vulnerable del poblat amb una muralla de dues línies de mur de més de 2 metres d'altura, feta amb pedres ben treballades i protegida per un vall. Hi havia una torre quadrada, d'entre 5 i 6 metres d'altura, i una altra torre rodona. Fins ara s'hi ha descobert una plaça i dos carrers, amb diversos edificis de grans dimensions, un dels quals era un magatzem d'àmfores de vi. Hi havia clavegueram.

Hi devien viure unes 200 persones. Al voltant del puig, els cultius de secà i de regadiu —aquests al costat de l'Anoia, a uns 500 metres— produïen excedents, probablement de vi i oli, que els permetien comerciar, de manera que s'hi ha trobat ceràmica grega, italiana i eivissenca, peces de bronze i, per ara, una moneda de Cesse i una de Macedònia. I, a més, el poblat estava excel·lentment situat com a lloc de guaita i control del trànsit que passava per la via Augusta, a sota seu. I tot això quan les excavacions no han fet sinó començar.

Res ja no impedeix, doncs, acceptar les raons lingüísticotopòniques que ho indiquen, i dir que amb molta probabilitat les restes que hi ha just davant de l'actual castell de *Subirats* són les del poblat iberoromà de *Súbur*.

Referències

- Alberich, J.; Ros, M. 1993. *La transcripció dels noms propis grecs i llatins*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Cornu, J. 1888. «Die portugiesische Sprache». Dins Gustav Gröber *Grundriss der romanischen Philologie*, vol I. Strassburg: Karl J. Trübner.
- Coromines, J. 1965. *Estudis de toponímia catalana* (2 vols). Barcelona: Editorial Barcino.
- 1971. *Lleures i converses d'un filòleg*. Barcelona: Club editor.
- 1983. *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, vol RI-X. Madrid: Editorial Gredos.
- [Onomasticon] Coromines, J. 1997. *Onomasticon Cataloniae*, vol VII. Barcelona: Curial Edicions / Caixa d'Estalvis i Pensions.
- Gran Enciclopèdia Catalana*, vol XIV. 1980. Barcelona: Enciclopèdia Catalana SA.
- Piqueras Haba, J. 2016. «La geografía de Ptolomeo y su transmisión al islam y al occidente cristiano». *Cuadernos de Geografía* núm. 99.

16. Com a comparació, el poblat ibèric de Sitges tenia una mica més de mitja hectàrea. Pel que fa a Olèrdola, capital del Penedès en l'alta edat mitjana, l'espai dintre muralles era d'unes 3'5 hectàrees, però el poblat n'ocupava només una.

Sobrenoms i noms de casa de Ceret

JEAN-JACQUES SERRA I JEAN-PAUL ESCUDERO

L'assaig que presentem no és el primer que tracta dels sobrenoms de Ceret. En una tesi que va recollir-ne més de 13.000 a tot el territori nord-català, Pasqual Tirach ja esmentava la capital del Vallespir l'any 1997. D'ençà, el prestigi i l'ensenyament de la llengua catalana a Ceret han millorat sense cap mena de dubte però, per altra banda, els locutors autòctons, molt envellits, són ara una minoria a penes visible en un entorn cosmopolita. Aquí, com a la resta del Vallespir, el francès s'ha convertit en la llengua comuna. Els renoms d'aquest inventari podrien ser, doncs, els darrers de Ceret? És molt probable. La transformació de la societat sembla imparable. La presència del bilingüisme n'és un bon indicador (un 6%, aproximadament, dels renoms són francesos). Gràcies a la col·laboració de Marcel Arnaudès, Angèle Gené, Madeleine Foch, Miquel Arnaudès i Magali Mas-Ferrari, ampliem avui un treball iniciat amb la família Parès-Serra, publicat a la revista *Vallespir* núm. 15 (Serra 2020). Amb el pas dels anys, el record de l'origen de molts sobrenoms s'ha esborrat. Tot i les circumstàncies, amb una mostra de formes encara transparents, n'hem fet una classificació provisional. Des d'una perspectiva diacrònica, alguns dels sobrenoms recollits com ara Betre, Cisabot, Fusta, Janet, Panna, Patella, Picanyol, Xauxa, Xico, ja apareixen en el llibre de Joseph Delmas, àlies Anton de Siboune, *Mon vieux Céret* publicat el 1896.¹

De bell antuvi, constatem coincidències amb noms de lloc que assenyalen la provenença de la persona (masos, veïnats, cases). Tanmateix, mirant més enllà, a vegades aquests noms de lloc poden tenir un origen antropònim i, més enllà encara, poden tornar a ser topònims!

ex. *Fusta*, renom de Reiners (de motivació incerta) > *can Fusta*, nom de casa del Pont de Reiners > persones relacionades amb *can Fusta* des del segle XIX, *Tauriac*, topònim occità > antropònim català (*Joseph Tauriac* a Ceret el 1704) > nom de lloc (de Ceret) *mas d'en Tauriac* > sobrenom *en Tauriac*!

Classificació

1. A. Procedents de topònims de Ceret mateix: els Arnaus, en Barraca, en Biscaia, la Boera, en Calça-roig, en Cirera, en Cisabot, en Clarimon, en Clic, en Farines, en Jan de l'Home, en Jepe (< Josep) del mas Perer, en Joan de la Ruta Nova, el Kaifà (nom d'un magatzem), en Mai Tanquis (un hostal), en Maura, en Palla Verda, en Panna (significa 'paella' en català septentrional i part del Lenguadoc), en Picanyol, en Ponet, en Prat Lloser, en Queramix(?) en Querol(?) en Ribes, en Tauriac, les Torneres, en Vinagre, en Xiringa...

1. B. Dels voltants de Ceret; de Reiners: en Bellera, l'Escarrabill, el Frare, en Fusta, en Gana, en Mondina, en Pere del Roc; de Morellàs: en Bacana, en Peixeta.

2. Gentilicis: el Cerdà, la Gavatxa, el Manyo.

3. Noms de bateig propis o d'un parent, amb o sense diminutiu, o hipocorístic; combinats o no amb un altre element: en Bep, la Bepa, la Betre (< Silvestre?), en Carlos, en Ciset, en Ferriole, en Gaspar, en Gregori, en Janet (també és un cognom local), la Maria Andala, la Maria Beneta, la Nanna Sanada (< n'Anna), en Patllari, en Pere del Roc, en Peret, en Pericos, en Però, en Perot, en Popon, en Pau Rat, en Quel, la Quimeta, en Vador, en Ventura (que

¹ Respectivament: «Bêtre, Cès Abot, Fouste, Jeannet, Pateille, Panna, Picagnol, Chaouche, Chicou» amb l'ortografia afrancesada de l'època (Siboune 1896).

Can Biscaia, Ceret. (Fotografia de Jean-Paul Escudero)

també podria representar un cognom, localment escrit Bantour), la Ventureta (derivat, probablement, de Ventura), en Xico de la Flora, en Xiquet...

4. Cognoms, més o menys antics, de Ceret o rodalies:² en Bitoche < Albitre amb el sufix pejoratiu francès – oche(?), la Bordeta (per feminització de Bordet), en Calcina (escrit Calcine), la Camdorassa (< Camdoràs), en Carbassa (< Carbasse), en Feliu (també podria ser un nom de bateig), la Juncana (< Juncà?), en Mau, en Parahí, la Patella, en Pujarniscle, en Redor, el Rei (escrit Rey), en Santamans, en Sarraí (escrit Sarrahí), en Valent... Alguns d'aquests cognoms han quedat fixats en topònims i corresponen, lògicament, al primer apartat (Arnau > el mas de l'Arnau > els Arnau, Clarimon > el mas d'en Clarimon > en Clarimon, Maura > la Maura > en Maura, Ribes > el mas d'en Ribes > en Ribes...)

4. Característiques físiques: la Blanchette (era fosca de pell, del francès *blanche* > *blanchette*), en Descalç (?), el Pellotaire (anava mal vestit i *pellotaire* significa 'drapaire' al nord de l'Albera, és un continuador de l'occità), en Peu de Pi, el Rosset (?).

5. Característiques morals: en Caga Calces, en Poca Vergonya, en Roba Gallines

6. Noms d'oficis o càrrecs: el Cabo (?), el Cadiraire, la Gringera (< Grangera?), l'Esclopera, la Molinera, el Sereno...

7. Expressions, proverbis, sentències, recordades en català o en francès: la Colombe Égarée (la Coloma Perduda), se'n va anar de casa seva però al cap d'un temps va tornar; l'Empire, perquè li agradava de dir «l'empire c'est la paix!» (l'imperi porta la pau); en Ja ho Crec; en Pixa Apolit, per haver trigat massa anant a orinar va justificar-se dient «jo pixi apolit» (jo pixo a poc a poc);³ «Tinguis pas paor!», la forma antiga *paor*, encara viva en el català del nord, es pronuncia amb diftong decreixent [ˈpɔw] i coincideix amb l'occità.

8. Noms d'animals de motivacions incertes: en Cigala, l'Esquirol, en Formiga (germà d'en Cigala), el Gall, la Llebre, la Lloca, en Mula (nom de casa de Reiners).

9. Altres formes d'origen incert: Andala (per feminització del cognom Andral? O des del cognom Dalas > en Dalas > en Dala?), en Bac (del llinatge local Bach?), en Ballarusca, la Bardauca (Verdauca?), en Bitos, en Bola, en Botifarra, en Bragueta, en Cacauet, la Cago, en Calderó, en Carolí (no pot ser una variant de Carlí), en Castanya, Catrau, en Cerise, en Fusta (nom de casa de Reiners), en Granito, en Jenerill (nom de casa), en Manaine o Manena (del cognom Badenne? < Badena), en Migranya, en Naisguis, Nocs, en Palagàs, en Palet, en Pica Pebre, en Quelots, en Rapa...

² Per tenir una visió general dels cognoms és indispensable la lectura dels treballs de Jordi Costa (1994) i (2000).

³ Notem un antònim exemplar «Pixarabent» [sic] a la Bisbal d'Empordà (Selfa 2010).

Llistat alfabètic

A

Andala (la Maria Andala)
Els Arnaus

B

En Bac
En Bacana
En Ballarusca
En Ballera
La Bardauca
En Bardissa
El Bardot
En Barraca
La Beneta (la Maria Beneta)
En Bep
La Bepa
La Betre
La Rosa Betre
En Biscaia
En Bitoche
En Bitos ['bitus]
La Blanchette
La Blaia
La Boera
En Bola
La Bordeta
En Bosse ['bɔsə]
En Botifarra
En Bragueta [bər'ɣetə]

C

El Cabo ['kaβu]
En Cacauet
El Cadiraire
En Caga Calces
La Cago ['kayɔ]
Caguera (la Lia Caguera)
En Calamix V. Queramix
En Calça-roig [kalsə'rutʃ]
En Calcina
En Calderó
La Camdorassa
En Carbassa
En Carbassó
El Carlí
En Carlos
En Carolí
En Castanya

En (o la) Catrau
El Cerdà
La Cerdana
En Cigala
En Cerise
En Cirera
En Cisabot
En Ciset
En Clarimon
La Claró [klə'ru] (en Pau de Claró)
En Clic
La Colombe Égarée
En (o la) Crestes
Les Cristines

D

En Descalç
En Despulla o Despenja Carnavals
El Déu

E

L'Empire
L'Escarrabill
L'Esclopera
L'Esquirol

F

En Farines
En Feliu
En Femme Jolie
En Ferriole
En Ficelle
La Flora (en Xico de la Flora)
En Formiga
En Franco ['franʒku]
El Frare
En Frau
En Fric-frac
En Fusta

G

El Gall
En Gana
En Gargó
En Gaspar [gəs'pa]
La Gavatxa
El Gitano
En Granito [grə'nitu]
En Gregori [gər'ɣori]

La Gringera

J

En Jacquetes
En Ja ho Crec
En Jan de l'Home
En Janet
En Jenerill / les Jenerilles
En Jepe del Mas Perer
En Joan de la Ruta Nova
La Juncana

K

El Kaifà

L

En Liro
La Llebre
En Llepafils
La Lloca
En Llufa
En Llufa Blava
En Lotus
En Lunes

M

En Mai Tanquis
En Manaine [mənənə]
En Mance (dels Gats)
El Manyo ['majɔ]
En Masteguera
La Mata Cols
En Mau ['mo]
En Maura
La Melon
En Menja Merda
En Migranya
En Mimosa [mimo'za]
En Mitja ['miʒə]
La Molinera
El Moreno
En Mula

N

En Naiguís
La Nanna Sanada
En Nyigo ['niɣu]
Nocs (la Rosa Nocs)

P

En Palagàs
En Palet
En Palla Verda
En Panna
En Pannota
En Parahí
La Pastora
En Patana
La Patella
En Patllari
En Peixeta
El Pellotaire
En Pere del Roc
En Peret [prɛt]
En Pericos [ˈpərikus] / [ˈprikus]
En Però [peˈru]
En Perot
En Peu de Pi
En Pica Pebre
En Picanyol
En Pineta
En Pixa Apolit
En Pixa Vitrides
La Ploma [ˈplumə]
En Poca Vergonya [pəkəβərˈɣunə]
En Polixo [puˈlifu]
En Ponet
En Popon
En Prat Lloser [luˈze]
En Pujarniscle

Q

En Quel
En Quequelots
En Queramix [kələˈmif]
En Querol
La Quimeta

R

En Rapa
El Rat (en Pau Rat)
El Rei
En Redor [rəˈðu]
La Republica
En Ribes
La Ricochet [rikoˈʃe]
En Rivat
En Roba Gallines

En Robixó
En Rocatí
La Rosina del Racó
En Rosquillet
La Rosquilleta
El Rosset

S

En Salvi
En Santamans
En Sarraí
En Serafí
El Sereno

T

En Tatave
En Tauriac
En Tout Faire
En Tinguís Pas Paor [pow]
La Tira Bombes [ˈβumbəs]
Les Torneres
En Tutun
En Tusta Bolses

V

En Vador [bəˈðu]
En Valent
En Ventura
La Ventureta
En Vinagre

X

En Xaveta
En Xamfris [ˈʃamfris] o [ˈʃamfrəs]
En Xauxa
La Xicolata
En Xinxola
En Xiquet
En Xiringa
En Xopina (o Chopine)

Z

En Zig-zag
En Zingo [ˈziŋgu]

Referències

- Costa, J. 1994. *Répertoire-Atlas Patronymique des Pyrénées-Orientales au XIXe siècle*. Perpinyà: Presses Universitaires de Perpignan, 1994 (2 volums).
- 2000. *Répertoire-Atlas Diachronique des noms de famille des Pyrénées-Orientales au XXe siècle*. Perpinyà: Presses Universitaires de Perpignan.
- Selfa Sastre, M. 2010. *Onomàstica de la Bisbal d'Empordà*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Serra, J.J. 2020. «Renoms de Ceret». *Vallespir* núm. 15. Ceret: Centre Cultural Català del Vallespir.
- Siboune, A. de. 1896. *Mon vieux Céret*. Ceret: Louis Roque Imprimeur. [Nova edició amb canvi de títol. *Histoire de Céret*. Paris: Res Universis, 1990]
- Tirach Alventosa, P. s.d. Malnominació a Catalunya Nord estudi sincrònic dels sobrenoms nord-catalans testimoniatges lingüístics i culturals. <http://tirachpasqual.cat/index.htm>

Mostra gràfica dels col·loquis de la SdO

48è Col·loqui de la SdO i xiv Jornada d'Onomàstica de l'AVL

Recull d'imatges de Maite Mollà

El 48è Col·loqui de la SdO al canal YouTube de l'AVL

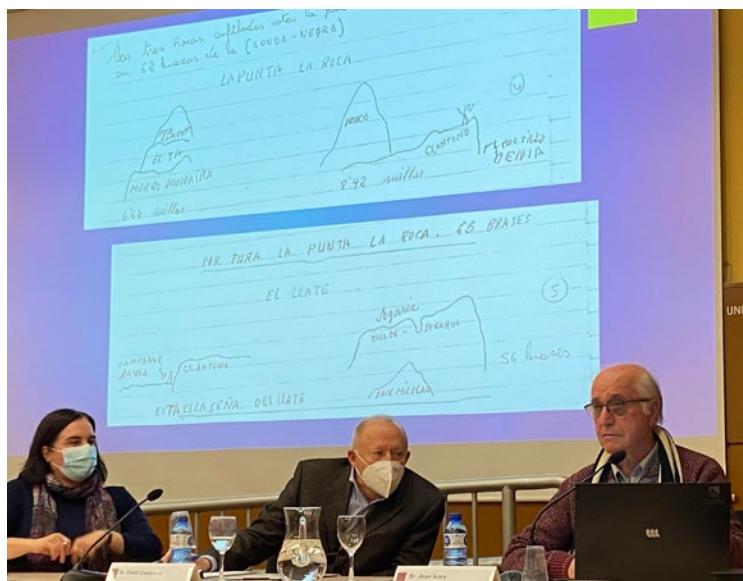
Podeu trobar la resta de comunicacions i ponències a [XIV Jornada d'Onomàstica](#) i també el programa de la Jornada

🔗 Paral·lismes toponímics en el litoral de la Mediterrània occidental, Cosme Aguiló

🔗 Talassonímia del migjorn valencià, F. Xavier Llorca

Mostra gràfica dels col·loquis de la SdO

⇒ Referències i senyes talassonímiques a les anotacions d'un mariner de Dénia, Joan Ivars

⇒ Novetats onomàstiques de l'AVL, Maite Mollà i Emili Casanova

⇒ L'Onomasticon Cataloniae com a eina didàctica, Mar Batlle

Mostra gràfica dels col·loquis de la SdO

La torre de les Caletes i la torre de l'Aguiló, Pasqual Alminyana

Passejada toponímica

Participants al col·loqui

Invitació a col·laborar amb **Noms**

La revista **Noms** és el canal de comunicació dels socis i sòcies de la Societat d'Onomàstica, pel qual circularan materials onomàstics del seu interès. Per aconseguir que la revista sigui una eina d'informació, difusió i participació bona i útil ens calen col·laboradors. Els socis són els creadors i els receptors dels continguts, amplis i diversos, que inclouen la teoria, la metodologia o el treball de camp en onomàstica o que provenen del resultat dels seus estudis, de les seves investigacions o dels seus coneixements. Són materials que, en forma d'article, posen a disposició dels lectors. Igualment, cal que hi hagi socis que redactin ressenyes, crítiques o notes de les publicacions onomàstiques (llibres o articles); socis que proporcionin les novetats bibliogràfiques, escrits o informacions (notícies, polèmiques o textos apareguts en la premsa) sobre activitats onomàstiques (congressos, jornades, cursos, conferències, presentacions de llibres, debats o exposicions), tesis, treballs acadèmics, treballs de recerca de batxillerat, documents d'arxiu o imatges amb valor onomàstic.

El nostre desig és publicar i difondre els continguts que abracin tants aspectes relacionats amb l'onomàstica i amb les ciències que li donen cobertura com sigui possible. És per això que fem una crida a la participació. Ens podeu fer arribar les vostres col·laboracions i propostes a revista@onomastica.cat. Qualsevol contribució serà benvinguda.

Noms és una revista de divulgació de la Societat d'Onomàstica.
ISSN 2385-5177 DL B 26184-2014

Equip de redacció Rosa Maria Anglès, Santi Arbós, Jesús Bernat, Assumpció Rehues i Sílvia Veà

Coordinadors Jesús Bernat i Assumpció Rehues

Disseny Quadratí

Producció Ind. Gràf. Gabriel Gibert

Envieu les vostres aportacions a revista@onomastica.cat.

Amb el suport de

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

 A
V
L
ACADÈMIA
VALENCIANA
DE LA
LLENGUA

Fotografia: Costa de la Marina Alta des del cap de la Nau (illa del Descobridor), d'Ester Pons Garcés

Envieu les vostres fotografies per a la portada de **Noms** a revista@onomastica.cat. Han de tenir 31 cm d'alçada per 22 cm d'amplada, com a mínim, i 200 punts de resolució.